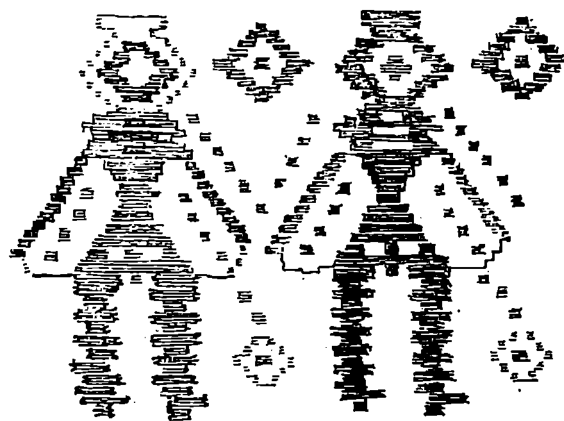
GEORGETA STOICA • RADA ILIE

PORTUL POPULAR DIN JUDEȚUL OLT

Comitetul județean
de cultură și educație socialistă OLT

GEORGETA STOICA • RADA ILIE

PORTUL POPULAR DIN JUDEȚUL OLT

Comitetul județean
de cultură și educație socialistă OLT

O carte menită să îmbogățească și să diversifice cunoștințele noastre privind zestrea cultural artistică a patriei este oricînd binevenită și, încă mai vîrtos, aceasta de față care are meritul de a-l introduce pe cititor într-o zonă geografic-istorică despre care s-a scris mult prea puțin în raport cu necesitățile reale, o zonă nu îndeajuns de vizitată de cercetători și mult prea puțin luată în atenția drumeților iubitori de cultură. Într-adevăr, bazinul inferior al rîului Olt — a fluviului Olt cum tinde să devină prin amenajările hidrotehnice din ultimii ani —, se individualizează printr-o excepțional de lungă perspectivă istorică, pe aceste meleaguri putînd fi urmărite așezările umane, cu complexa lor devenire, din îndepărtatul paleolitic, ilustrat prin cultura de prund, și pînă în zilele noastre, fiecare vîrstă istorică, fiecare ev fiind atestat prin importante situri arheologice sau prin monumente de seamă a căror valoare documentară și semnificație morală le așează cu cinste în patrimoniul cultural al țării noastre.

Pentru istoria poporului român, cu precădere pentru procesul de romanizare, zona Oltului inferior se cere considerată cu o statornică atenție, datorită faptului că tocmai în această parte a țării noastre, la peste o jumătate de secol după retragerea aureliană, împăratul Constantin cel Mare construia, prin geniul ingineresc a lui Teofilus, podul de la Oescus-Sucidava, pe care el însuși îl inaugura în anul 328. Cu alte cuvinte, i-a fost dat tocmai acestei regiuni să reînoiască legătura directă cu imperiul roman, legătură pe deplin justificată, dacă se are în vedere importanța din epocă a așezărilor de la nordul Dunării. La Sucidava, la Romula sau la Slăveni, cercetările arheologice nu pridideșc să recolteze materiale ceramice, tezaure numismatice, opere statuare sau de toreutică și multe alte mărturii materiale în care recunoaștem deopotrivă prosperitatea economiei locale și activul schimb comercial cu lumea romană de atunci. Pe firul acestor tradiții, mai lesne putem înțelege faptul că, tocmai în bazinul Oltului inferior avea să ia naștere una dintre primele formații politice românești de tip feudal, toponime ca Balta Județului *sau* Fărcașele *trimițîndu-ne cu gîndul la voievodatele lui Farcaș și Ioan a căror putere de afirmare se poate recunoaște și din aceea că numele lor intraseră în conștiința cancelariilor europene din secolul al XIII-lea.*

Progresiv, regiunea Oltului de jos, cu părţile Slatinei şi Romanaţiului, apare tot mai des în hrisoavele domneşti, atît în legătură cu activităţile economice, cît şi, pentru a reliefa contribuţia familiilor boiereşti din partea locului la viaţa politică a ţării. Nu vom uita, chiar şi în condiţiile unei rapide evocări, faptul că aşezarea de la Brîncoveni era deplin constituită încă de la începutul secolului al XVI-lea, nu vom uita strînsele legături pe care Mihai Viteazul le-a avut pe meleagurile Oltului, lui datorîndu-i-se ridicarea curţilor domneşti de la Caracal, din ansamblul cărora se mai păstrează un valoros paraclis, monument de excepţie prin virtuozitatea tehnică de construcţie şi prin frumuseţea formelor arhitectonice. Din vatra Brîncovenilor s-au ridicat doi din marii domnitori ai Ţării Româneşti : Matei Basarab, despre care cronicarul Miron Costin putea să scrie : „om fericit preste toate domniile acei ţări, nemîndru, blînd, dirept om de ţară, harnic la războaie, aşa neînfrîntu şi nenspăimat cît pot să-l asemeni cu mari oşteni ai lumii" şi, cîteva decenii mai tîrziu, Constantin Brîncoveanu, mare iubitor de cultură şi artă, a cărui operă a contribuit nu puţin la constituirea unei ambianţe spirituale comune românilor de pretutindeni, pregătind, fie şi timid, procesul de unitate naţională, desăvîrşit prin lupta revoluţionară a generaţiei paşoptiste şi prin jertfa de sînge a celor căzuţi în primul război mondial.

Evocarea îndepărtatelor tradiţii istorice nu este lipsită de temei aici, într-o carte care tratează despre portul popular. Într-adevăr, urmărind savanta prezentare pe care o fac autoarele, Dr. Georgeta Stoica etnograf şi istoric de artă binecunoscut pentru numeroasele lucrări consacrate artei populare în general şi portului ţărănesc în special şi Rada Ilie muzeograf la Muzeul judeţean Slatina privind pe îndelete frumoasele imagini care însoţesc textul, cu forţa de convingere a argumentelor concrete, înţelegem mai bine că zona Oltului inferior a beneficiat în toate perioadele istorice de o excepţională energie creatoare. Este pasionantă cunoaşterea modului în care, în directă legătură cu procesul de emancipare al feudalităţii locale, au fost preluate, cu inspirată capacitate de interpretare, forme vestimentare şi elemente decorative care s-au modificat de la sat la sat, ajungînd să confere personalitate distinctă fiecărei micro zone etnografice. Dacă pînă nu de mult, atunci cînd se vorbea despre portul din bazinul inferior al Oltului, termenul curent de referinţă era cojocul de Romanaţi, de aici în colo, ca urmare a studiului sistematic întreprins de Dr. Georgeta Stoica şi Rada Ilie, vor trebui incluse în harta valorilor etnografice ale ţării, costumele din zona Olt şi din zona Slatina, admirabilele costume de la Vultureşti şi Şerbăneşti, cojoacele de la Vîlcele şi Mărunţei, alături de care, mai de mult

cunoscutele costume și cojoace de la Vădastra și Brastavăț dobîndesc o sporită putere de convingere. Analiza atentă a hărții etnografice a județului Olt, așa cum se desenează prin lucrarea de față, face relevantă constatarea că nici în trecut, nici în prezent, centrele locale de efervescență creatoare nu au fost izolate. Dacă se stăruie cu metodic interes științific asupra selecției de imagini care alcătuiesc partea ilustrativă a lucrării de față, dacă se descifrează cu răbdare savantele alcătuiri ale elementelor ornamentale, frumusețea lor artistică, împreună cu semnificațiile lor simbolice și apotropaice, în cele din urmă se demonstrează, fără echivoc, cît de adevărate au fost cuvintele marelui istoric de artă Giulio Carlo Argan cînd afirma că poporul român este singurul din continentul european care a reușit să înfăptuiască, alături de o civilizație urbană, o autentică civilizație rurală, o civilizație ale cărei valori se constituie într-un inestimabil tezaur de aleasă și decantată spiritualitate. Printre calitățile de excepție ale portului popular din părțile Oltului inferior se cuvine să amintim faptul că pe lîngă linia de mare eleganță a veșmintelor, meșterii știau să realizeze un consum ideal al materialului, fără să risipească dimia sau pielea, grija pentru raportul armonic dintre tăietură și folosirea materialului putînd fi oferită și astăzi, ca model, celor care lucrează în industria confecțiilor.

Frumoasele imagini ce alcătuiesc partea ilustrativă a lucrării dobîndesc o sporită putere de convingere cu ajutorul savantului comentar care pe lîngă bogăția informațiilor oferă prețioase modele de interpretare formală și de conținut, valabile pentru fiecare dintre cititori, fie că este vorba despre specialiștii etnografi, fie despre iubitorii de artă în general. După o necesară introducere în spațiul istorico-etnografic al actualului județ Olt, cu foarte utile trimiteri la sursele documentare, textul lucrării ne introduce progresiv în lumea materiilor prime, a meșteșugurilor și tehnicilor specifice pentru a culmina prin demonstrarea varietății zonale în unitatea morfologică și stilistică a costumului popular românesc. Necesare și demonstrative popasuri sînt făcute apoi în ornamentica și cromatica costumelor populare din județul Olt, în legătură cu aceasta fiind evocată știința vopsitului, cu folosirea coloranților vegetali. Trebuie remarcat că extraordinara știință a meșterilor de țară în utilizarea coloranților naturali încă nu a fost pe de-antregul recuperată, ea putînd constitui un prețios cîmp de experiență pentru chimia contemporană a vopselelor.

Avînd meritul de a scoate dintr-o vinovată uitare și a aduce în prim planul atenției un nebănuit tezaur de artă populară românească, lucrarea de față este un model de cercetare științifică, de demonstrație simplă și clară, cu o permanentă valoare informativă. Iată de ce realizarea și publicarea ei într-un atît de elegant volum, se constituie într-un prețios exemplu pe care îl dorim urmat în toate județele țării.

Septembrie 1981

CADRUL GEOGRAFIC ȘI ISTORIC

Din ansamblul județelor României, Oltul se detașează ca o regiune cu trăsături proprii bine definite din punct de vedere economic, social și istoric. Așezat de o parte și de alta a Oltului, cu o suprafață totală de 5.507 km.p. teritoriul județului are o formă alungită ce măsoară de la nord la sud 138 km, iar de la est la vest 78 km. Spre nord județul Olt se învecinează cu județele Vîlcea și Argeș, în vest cu județul Dolj, iar la est cu județul Teoleorman.

Granițele actuale ale județului Olt stabilite prin reforma administrativă din anul 1968 după criterii economice și sociale corespunzătoare perioadei actuale, includ un teritoriu care se suprapune aproximativ peste fostele județe Olt și Romanați așa cum sînt ele menționate pe harta țării la 1700. Denumirea județului „Olt" — derivată din străvechiul Aluta ca moștenire preromană — indică vechimea așezărilor din această parte a țării.

În anul 1700 județele Olt și Romanați erau situate simetric de o parte și de alta a rîului Olt cuprinzînd Podișul Getic pînă la Dunăre, o parte din Cîmpia Olteniei și din Cîmpia Munteniei. După hărțile din 1931—1935 granițele sudice ale județului Olt trecuseră și în stînga Oltului pînă în apropiere de orașul Turnu Măgurele, ocupînd așezări ce fac parte în prezent din județul Teleorman.

Din punct de vedere geografic teritoriul județului Olt este situat în bazinul inferior al rîului Olt care îl împarte aproape în două din direcția nord-vest, sud-est. Paralela 44° latitudine nordică trece pe linia localităților Vlădila—Scărișoara iar meridianul 24° longitudine estică traversează teritoriul județului pe linia localităților Iancu Jianu — Baldovinești.

Relieful variat și armonios mai înalt la nord, coboară treptat spre sud cuprinzînd Platforma Cotmeana care se întinde pînă la o linie delimitată de localitățile Balș, Piatra Olt, Slatina, Potcoava, Corbu, apoi Cîmpia Română cu subdiviziunile sale — Cîmpia Caracalului, Cîmpia Boianului și o mică parte din Cîmpia Burnasului la sud de comuna Radomirești.

Din punct de vedere geomorfologic județul Olt aparține celor două mari unități de relief : Podișul Getic și Cîmpia Română acoperind 1/3 și respectiv 2/3 din suprafață.

În cadrul Podișului Getic și Cîmpiei Române se formează culoarul longitudinal al Oltului care colectează o bogată rețea hidrografică formînd văi și lunci cu terase bine conturate foarte propice dezvoltării agriculturii. Altitudinea sub 200 m., specifică cîmpiilor este predominantă.

Formele de relief și clima temperat — continentală, mai umedă în Platforma Cotmeana și mai uscată în zona de cîmpie, au favorizat dezvoltarea unei flore specifice compusă din păduri de stejar în partea de nord, păduri de fag și gorun în nord-vestul județului, silvostepă spre sud, în zona de vär-

sare a rîului Olteţ în Olt.

Relieful variat, existenţa numeroaselor cursuri de apă şi a văilor adăpostite, lunca fertilă a Oltului, păşunile şi cîmpiile întinse au creat condiţii favorabile pentru dezvoltarea aşezărilor încă din perioada paleolitică aşa cum atestă numeroasele descoperiri arheologice din această parte a ţării. Aşezările omeneşti reflectă o strînsă legătură cu relieful şi hidrografia, cu liniile de circulaţie.

Existenţa unui vad favorabil de trecere peste Olt la contactul dintre Podişul Getic şi Cîmpia Română a contribuit deasemenea la perpetuarea şi dezvoltarea aşezărilor în perioadele următoare : neolitic, bronz, fier, dar mai ales în epoca romană.

Vestigiile arheologice constituie primele atestări de locuire pe teritoriul judeţului Olt. Descoperirile de pe valea Dîrjovului şi Oltului par să ateste existenţa hominizilor în această zonă încă de la începutul paleoliticului inferior (1.000.000—100.000 î.e.n.). Tot pe valea Dîrjovului s-au descoperit cîteva toporaşe de silex şi de cuarţit caracteristice culturii Abbeviliene [1] precum şi primul toporaş de mînă realizat în tehnica de cioplire Acheuleană [2]. Uneltele de cremene cioplite în tehnica Musteriană şi Aurignaciană mult evoluate, descoperite pe văile Dîrjovului şi Oltului ca şi la Clocociov — Slatina, Curtişoara [3], Vultureşti, Priseaca, Vădastra, demonstrează larga răspîndire a aşezărilor umane în perioada paleoliticului mijlociu şi superior, (100.000—10.000 î.e.n.) de-a lungul Văii Oltului, începînd din zona de contact a cîmpiei cu Podişul Getic şi pînă în Valea Dunării.

În perioada neolitică (5.000—2.500 î.e.n.) comunităţile umane de pe teritoriul judeţului s-au înmulţit şi s-au amplificat. Numeroasele unelte de silex — cuţite, răzuitoare, burghie, vîrfuri de săgeţi şi de lance din piatră, rîşniţe, toporaşe plate, toporaşe perforate, dălţi din os de cerb, săpăligi, sule sau podoabe din cupru — descoperite în staţiunile neolitice Slatina, Milcov, Vădastra, Optaşi, Profa (Spineni), Mogoşeşti (Scorniceşti), Drăgăneşti Olt, Cruşov (Brastavăţ) ş.a. constituie o dovadă în acest sens. Descoperirile atestă deasemenea practicarea unor meşteşuguri casnice importante cum sînt : torsul, ţesutul, împletitul, prelucrarea pieilor, olăritul, prelucrarea lemnului. Uneltele folosite, greutăţi de lut ars pentru războiul de ţesut vertical, fusaiole de lut şi din os pentru torsul firelor, sule de os şi cupru pentru prelucrarea pieilor etc. dovedesc vechimea unor meşteşuguri practicate în comunităţile rurale pînă în zilele noastre.

În aşezarea Vădastra au fost scoase la suprafaţă două fragmente de vase pe care sînt imprimate urmele unei împletituri asemănătoare rogojinilor folosite pînă nu de mult în satele din sudul judeţului [4].

Materialele arheologice descoperite în anii 1960—1962 în locuinţele neolitice din cartierul Crişan II de la Slatina — fragmente de rîşniţă, resturi osteologice de cornute mari folosite la tracţiune [5], pleavă întrebuinţată la

---

1. BERCIU, D., *La izvoarele istoriei,* Bucureşti, 1967, p. 103.
2. Ibidem, p. 105.
3. NICOLAESCU — PLOPŞOR, C. S., C. N. MATEESCU, *Şantierul arheologic Cerna — Olt,* în S.C.I.V., 3—4, Bucureşti, 1955, p. 400.
4. Cele două funduri de vas, nepublicate încă se află în colecţia Muzeului judeţean Slatina.
5. GHEŢIE, B. C., C. N. MATEESCU, *L'emploi des bovine pour la traction pendant la phase Vădastra II.* Zephyrus, vol. XXI—XXII, 1970—1971, Salamanca, 1971, p. 99—104.

confecţionarea chirpiciului — arată că populaţia se ocupa în principal cu agricultura.

În perioada de tranziţie de la epoca neolitică la epoca bronzului locuitorii din aşezările de la Clocociov (Slatina), Găneasa, Mogoşeşti (Scorniceşti), Braneţ (Bîrza), Potelu (Ianca) şi Orlea se ocupau ca şi înaintaşii lor cu cultura plantelor şi creşterea animalelor.

Fusaiolele de lut şi greutăţile prismatice pentru războiul de ţesut vertical descoperite în comuna Găneasa arată că meşteşugul torsului şi ţesutului se dezvoltă odată cu creşterea ponderii şi importanţei păstoritului şi agriculturii.

Transformările profunde care au loc în perioada de trecere la epoca bronzului favorizează dezvoltarea economiei, creşterea numărului populaţiei, înmulţirea aşezărilor fortificate natural de pe dealurile înalte cu pante abrupte cum este aceea de pe dealul Cişmelelor, comuna Vîlcele aparţinînd culturii Verbicioara.

În epoca bronzului (2.000—1.200 î.e.n.) purtătorii culturii Glina împing spre nord triburile culturii Coţofeni ale căror aşezări sezoniere au fost descoperite la Slatina, Brebeni, Vîlcele, Găneasa, Piatra Olt, Cîrlogani.

Din perioada mijlocie şi pînă la sfîrşitul epocii bronzului, actualul teritoriu al judeţului Olt a fost locuit de comunităţile culturii Verbicioara ale căror urme s-au găsit la Slatina, Brebeni, Ipoteşti (Milcov), Bălăneşti (Mărunţei), Cîrlogani, Vîlcele, Vultureşti, Găneasa, Sprîncenata.

Cercetările arheologice atestă o locuire intensă şi în perioada de trecere dintre epoca bronzului şi prima epocă a fierului Hallstatt (1.200—500 î.e.n.). La Orlea, Obîrşia, Bălăneşti (Mărunţei), Mărgăriteşti (Voineasa), Priseaca, Scorniceşti şi Slatina au fost descoperite urme din cea de-a doua epocă a fierului Latène (500 î.e.n. — 100 î.e.n.). Din această perioadă provin podoabele găsite la Bălăneşti (Mărunţei) — două fibule cu reprezentări antropomorfe, un lanţ ornamental, cercei, o brăţară în spirală cu capetele împodobite cu palmete şi cu protoni de şarpe, trei inele spiralice şi o verigă de inel [6] a căror forme s-au păstrat în podoabele populare.

În sec. I î.e.n. — I. e.n. are loc formarea şi consolidarea statului dac unitar, centralizat şi independent de sub conducerea lui Burebista şi Decebal.

Agricultura şi creşterea vitelor rămîn ocupaţii de bază ale triburilor geto-dace din zonă aşa cum atestă numărul mare de gropi pentru cereale, chiupurile şi rîşniţele rotative descoperite la Sprîncenata.

După victoria lui Traian asupra lui Decebal teritoriul actual al judeţului Olt a fost inclus în provincia Moesia Inferior. Ca şi în alte părţi ale Daciei după cucerire populaţia autohtonă continuă să locuiască în vechile aşezări rurale — Dobrun, Fărcaşele şi altele, în aşezarea urbană de la Romula sau în castrul roman de la Slăveni unde au fost descoperite alături de produsele meşteşugăreşti de factură romană, vase dacice lucrate cu mîna. Vestigiile arheologice găsite în aşezările de la Slatina, Cireaşov, Brebeni, Valea Mare, Piatra-Sat şi Brîncoveni documentează continuitatea de viaţă a populaţiei băştinaşe pe acest teritoriu, imediat după retragerea stăpînirii romane din Dacia şi în secolele următoare.

6. POPESCU, F., *În legătură cu un tezaur dacic de argint din regiunea Argeş*, în „Revista Muzeelor", Nr. special, Bucureşti, 1965, p. 428.

În această perioadă s-a dezvoltat o vastă rețea de așezări omenești cuprinzînd orașe, castre și sate : Sucidava, Romula ș.a.

Existența populației străromânești în secolul al VI-lea și al VII-lea este atestată pe locul vechilor așezări ca și în dreapta Oltului la Doba și Găneasa, prin materiale caracteristice complexului cultural Ipotești-Cîndești.

Numeroase așezări românești cu caracter rural din secolul al VIII-lea și al IX-lea au fost descoperite de-a lungul Dunării și în zona de cîmpie din sudul județului la Celei, Orlea, Potelu, Obîrșia, Studina, Fărcașele, Găneasa, Stoicănești, Drăgănești Olt și Slatina.

Locuitorii acestor așezări practicau numeroase meșteșuguri moștenite din perioadele anterioare cum sînt : prelucrarea fierului, olăritului, torsul, țesutul și trăiau organizați în obști.

Ele confirmă constituirea romaniilor populare care sînt formula administrativ-politică de organizare a populației sătești daco-romane și românești premergătoare cristalizării formațiunilor statele în sec. VI—X.

Teritoriul județului Olt prezintă particularitatea continuității militare și administrative romane și romano-bizantine la Dunăre ceea ce a întărit capacitatea de apărare a populației romanice față de șocurile populațiilor migratoare.

În secolele al XII-lea și al XIII-lea documentele atestă în această parte a țării existența unor formațiuni politice : Voievodatul lui Ioan în Cîmpia Caracalului și Țara lui Seneslan în sudul Carpaților, la stînga Oltului, întinzîndu-se pînă către cîmpie, în secolele al XII-lea și al XIII-lea. Diploma Ioaniților menționează pentru această perioadă în zona respectivă alături de semănături și fînețe, existența unui număr mare de mori, pescăriile de la Celei și o intensă circulație bănească care aduceau venituri importante deținătorilor.

Dezvoltarea forțelor de producție și intensificarea schimburilor au dus la creșterea numărului așezărilor și la apariția de noi tîrguri și orașe. Formarea și consolidarea în secolele XIV—XV a statului feudal român al Munteniei, care a dus la dezvoltarea economiei, a creat premizele necesare formării orașelor feudale.

La 20 ianuarie 1368 un privilegiu comercial acordat de Vlaicu Vodă negustorilor Brașoveni menționează pentru prima dată Slatina ca punct de vamă. În secolul al XV-lea sînt menționate documentar nucleele actualelor comune : Vădăstrița (1407), Osica de Sus (1462), Rusăneștii de Sus (1483) ceea ce presupune că așezările respective sînt mai vechi. Ceva mai tîrziu Slatina devine capitala județului Olt, așa cum confirmă un hrisov al lui Radu cel Mare din 26 aprilie 1500, servind temporar ca reședință domnească și cum rezultă dintr-un document emis în 5 iunie 1535, în „cetatea de scaun Slatina" de voevodul Vlad Vintilă (1532—1535). Așezările se dezvoltă ca urmare a unui proces social-istoric îndelungat ca așezări preponderent agricole, fapt confirmat de harta stolnicului Constantin Cantacuzino care menționează în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu trei tîrguri pe teritoriul județului Olt : Slatina, Caracal și Brîncoveni.

Ocupația de bază a locuitorilor pe tot parcursul perioadei la care ne-am referit a fost agricultura avînd ca ramură adiacentă creșterea animalelor. Cerealele se prelucrau cu ajutorul morilor de apă de pe rîurile Olteț și Olt, în jurul orașelor Slatina, Caracal, Corabia și Balș. Se făcea comerț cu vite, brînză,

piei, seu, în țară și peste hotare. Registrele vamale ale orașului Brașov menționează pe lîngă negustorii din Slatina, locuitori din sate învecinate : Strehareț, Cireașov, Scornicești ș.a.

La Slatina se intersectau o serie de drumuri cu mare importanță economică : „Drumul sării“ cobora de la Ocnele Mari spre Dunăre ; „Drumul peștelui“ mergea de la Dunăre către Sibiu; „Drumul oii“ cobora de la munte spre lunca și bălțile Dunării ; „Drumul buțiilor“ pornea de la Drăgășani către Turnu.

Hărțile stolnicului Constantin Cantacuzino, a lui Schwantz (1722) și Specth (1790) oferă o imagine generală asupra dezvoltării așezărilor de pe actualul teritoriu al județului Olt, confirmînd atît continuitatea celor vechi cît și apariția celor noi.

Cu privire la dezvoltarea satelor de cîmpie, în special a orașelor Slatina și Caracal ne furnizează deasemenea date importante catagrafiile anilor 1830—1855, harta rusă de la 1835 și harta lui Szatmary de la 1864. După reforma agrară din 1864 în partea de sud a județului apar sate noi : Tudor Vladimirescu, Traian, Plăviceni. După anul 1871 se dezvoltă puternic și așezările : Corabia, Balș, Drăgănești, Potcoava, Văleni.

Dezvoltarea așezărilor avînd la bază o activitate economică intensă bazată pe ocupații tradiționale — agricultură, creșterea vitelor, pescuit, albinărit — a favorizat și dezvoltarea artei populare ca expresie a creativității și ingeniozității, majorității populației și anume țărănimea. Folosind produsele obținute în gospodărie, la care s-au adăugat treptat și o serie de produse manufacturiere sau industriale procurate din comerț oamenii simpli de la sate care au luptat pe tot parcursul istoriei pentru păstrarea ființei naționale, pentru libertate și independență, protestînd împotriva exploatării proprietarilor de pămînt, au știut să creeze în puținele clipe de răgaz, obiecte de rară valoare artistică, îmbogățind patrimoniul național și universal.

Astăzi județul Olt constituie una din cele mai mari unități teritorial-administrative în cadrul căreia înflorește o viață nouă, complexă și armonioasă unde practicarea unei agriculturi moderne, mecanizate, se împletește cu o industrie de mare importanță dezvoltată la Slatina : Întreprinderea de aluminiu, Întreprinderea de prelucrarea aluminiului, Întreprinderea de utilaj alimentar, Întreprinderea de produse cărbunoase ; la Caracal : Întreprinderi de vagoane, de conserve și tricotaje ; la Balș : Întreprinderea de osii și boghiuri ; la Corabia : Fabrica de zahăr și Tăbăcăria minerală ; la Drăgănești Olt : Filatura de bumbac ; la Scornicești : Fabrica de confecții și Întreprinderea de pompe și subansamble auto etc.

Nivelul de trai material și spiritual a crescut enorm aducînd transformări profunde în viața satului. S-au construit case noi, șosele, s-au electrificat satele, oamenii lucrează cu alte unelte, au alte concepții despre viață.

Ca urmare firească modul de a amenaja casa, de a te îmbrăca, comportamentul, s-au schimbat și ele. În aceste condiții cercetarea și cunoaștere valorilor culturii populare a devenit o sarcină prioritară, fiecare județ avînd datoria de a conserva, valorifica și integra în modul de viață contemporan aceste comori inestimabile.

RĂDĂCINILE ISTORICO-ETNOGRAFICE ALE PORTULUI POPULAR DIN JUDEȚUL OLT

Încercarea de a publica o lucrare despre portul popular tradițional din Olt poate să pară banală pentru un cititor neavizat, care nu știe că foarte puțini cercetători s-au aplecat asupra acestui județ.

Portul popular este un factor fundamental în comunitățile rurale, care reflectă totul : starea socială, ocupațiile, trecutul istoric și elementele înnoitoare, raporturile cu zonele învecinate sau cu alte naționalități etc. Portul sensibil la evoluția mentalității cu privire la schimbările sociale, permite observarea gradului de transformare a societății.

Studiind portul popular al unei zone nu facem altceva decît să aruncăm o privire asupra vieții comunităților rurale în ansamblu, asupra aspectelor socio-economice ca și asupra celor magico-rituale. Și aceasta este intenția autorilor : prezentarea portului popular din județul Olt urmărind rădăcinile sale istorico-etnogenetice și artistice, evoluția de-a lungul timpului, procesul de creație în structurarea caracterului morfologic al zonelor, funcționalitatea complexă, unitatea morfologică și stilistică în contextul de ansamblu al portului popular românesc, procesul de aculturație cu zonele învecinate, raportul dialectic cultural dintre om și natură, dintre om și societate.

Pornind de la ideea că în cadrul marei unități care caracterizează portul popular românesc fiecare zonă își are specificul și preferințele sale, exprimate foarte pregnant și prin port, cercetarea întreprinsă a pornit de la cunoașterea izvoarelor, a terenului și a pieselor conservate în colecțiile muzeale ceea ce a permis stabilirea tipurilor și variantelor de costum specific fiecărei zone.

Descoperirea rădăcinilor istorico-etnografice și urmărirea evoluției costumului pe perioade îndelungate pune probleme dificile, uneori greu de depășit. Puținătatea pieselor de port mai vechi păstrate pînă în zilele noastre datorită materialelor perisabile din care sînt confecționate, ne-a determinat să ne îndreptăm atenția asupra tuturor genurilor de izvoare care să le suplinească : arheologice — urme materiale din perioada neolitică a bronzului și fierului ; litice, din perioada daco-romană ; grafice, picturi murale, gravuri și desene din secolele trecute, și bine înțeles, documente istorice.

Prin corelarea datelor oferite de toate aceste izvoare cu cele rezultate din analiza pieselor de port existente pe teren și în colecțiile muzeale, s-a putut obține o imagine de ansamblu asupra portului popular în perioada la care ne vom referi și anume, secolele

XVIII—XX.

Prin structura morfologică, prin funcționalitatea complexă și diferențiată, prin elementele componente, decorație și cromatică, portul popular constituie un document al culturii populare. Format în decursul unei foarte lungi perioade de timp, ca o creație istorică, colectivă, el demonstrează străvechea locuire a teritoriului carpato-danubiano-pontic de către poporul român.

Dezvoltate pe străvechiul fond traco-iliric, în tiparele caracteristice dacice el a dăinuit pînă astăzi, datorită științei creatoare anonime de a-l păstra și valorifica prin formă, ornamente, culoare, semnificație, de a-l integra în forme noi, corespunzătoare concepției de viață, viziunii stilistice, funcțiilor fiecărei perioade, inclusiv celei contemporane.

Portul popular din județul Olt reprezintă suma multor meșteșuguri — țesut, vopsit, cusut, cojocărit, sumănărit etc., — care se întîlnesc cu alternanțe și combinații configurînd pe de o parte specificul artei populare românești iar pe de altă parte caracteristicile zonelor la care ne referim.

El are o identitate etnică și o finalitate exprimate prin funcția practică, decorativă sau ceremonială, ca ilustrare a acestei identități în spațiu și în timp.

Urmărind dezvoltarea istorică a portului popular din județul Olt, pe baza costumelor specifice din cele trei zone etnografice care s-au conturat în cursul cercetării — Olt, Slatina, Cîmpia Romanaților s-au putut urmări în cadrul unei mari unități regionale și naționale diferitele ipostaze zonale.

În judecarea portului popular s-a avut în vedere un timp istoric reprezentînd tradiția și un timp legat de vîrsta purtătorului deoarece costumul aparține deopotrivă creatorului care își pune amprenta personală și comunității, care impune indirect anumite norme sociale. Ambele aspecte interesează din punct de vedere al disponibilității de recepție a comunității care trebuie să înțeleagă și să aprecieze semnificația, rostul și rolul fiecărei piese în segmentul de timp al unei anumite epoci și durata vîrstei permisă pentru adoptarea unei anumite vestimentații.

Spațiul și timpul sînt două coordonate constitutive în funcție de care a fost apreciat costumul, inclusiv „timpul de creație" al fiecărei piese ca element care dezvăluie travaliul etapelor de cristalizare a ideilor și de concretizare creatoare a acestora în piese cu caracter vestimentar.

Valoarea estetică a portului popular din județul Olt apare evident de la prima vedere dar, acordînd unui costum sau altuia atributul de „frumos" nu spunem nimic nou. De aceea pentru a stabili în ce anume constă valoarea lui estetică a fost necesară analiza componentelor acestei „frumuseți" — linie, ornament, culoare — interacțiunea lor în ansamblu așa cum apar în diferitele zone etnografice ale județului.

În vederea stabilirii specificului zonal din județul Olt s-a avut în vedere deasemenea subordonarea reciprocă și interdependența componentelor mediului geografic cu cele două părți constitutive ale sale : elementele naturale (relief, climă, rețea hidrografică etc.) și cele psihosociale (civilizație și cultură). Pe această bază s-a constatat interdependența dintre portul popular tradițional, condițiile climatice și resursele naturale diferențiate de la o zonă geografică la alta. Piesele de port, materialele din care sînt confecționate, se schimbă în funcție de altitudine, de materia primă aflată la îndemînă. Repartizarea tipu-

rilor de costume corespunde reliefului fiind un răspuns al omului dat unor condiții naturale.

Localizarea diferitelor tipuri și variante de port s-a făcut prin metoda cartogramelor etnografice iar cercetarea evoluției lor prin metoda istorică. Hărțile și cartogramele avînd la bază cercetarea a peste 80% de sate din județ în decursul a 10 ani de studiu, au evidențiat pe de o parte complexele teritoriale de civilizație și cultură iar pe de altă parte dinamica lor în perspectivă geografică și istorică.

Folosind metoda structurală în analiza costumului popular din județul Olt s-a urmărit stabilirea unor modele în scopul considerării contextuale, corelaționale, a elementelor componente urmărind pe de o parte aspectul tradițional, conservativ, al variațiilor și sistemului iar pe de altă parte mecanismul transformărilor.

Corelarea datelor obținute din analiza portului popular sub atîtea aspecte permite prezentarea unor concluzii deosebit de interesante privind caracterul său unitar și original.

În sec. al XVIII-lea și al XIX-lea membrii diferitelor comunități rurale se recunoșteau după costum și podoabe, după atitudini și gesturi, indiferent de alte tradiții cum sînt : graiul local, instituțiile, obiceiurile etc. ceea ce a contribuit foarte mult la unitate. Astfel, deși costumul popular din județul Olt se încadrează din punct de vedere structural în tipul caracteristic cu catrințe sau vîlnic, specific Olteniei, la tîrguri sau nedei oamenii din această parte a țării se deosebesc de alte zone și se recunosc între ei după culoarea și modul de dispunere al ornamentelor, după modul de a purta cîrpa, marama sau alte piese, ceea ce arată că în cadrul unității se manifestă și o anumită diversitate.

— Analiza elementelor de permanență — structură morfologică, cromatică — a evidențiat faptul că în secolele trecute anumite pături sociale din cadrul țărănimii puteau să-și ofere un oarecare lux, pentru a marca o stare economică deosebită. Este cazul salbei de mahmudele sau poli de aur, a cojocului de nuntă cu mîneci, al unor șube sau podoabe etc. Portul pieselor respective constituie în sine un semn de recunoaștere a unei poziții sociale cîștigate.

— În legătură cu funcționalitatea portului ca semn de recunoaștere o diferențiere clară s-a făcut în cadrul vestimentației tradiționale între costumul femeiesc și cel bărbătesc. Pe parcursul timpului au existat interdicții de natură magică și religioasă privind portul acelorași piese de îmbrăcăminte de către ambele sexe, interdicții a căror semnificație inițială s-a pierdut dar care s-au transmis în alte forme pînă în zilele noastre.

Această diferențiere era tranșantă pînă în primele decenii ale sec. al XX-lea și nici o femeie n-ar fi îndrăznit să se supună oprobiului societății purtînd de exemplu pantaloni, după cum nici un bărbat nu se supunea ridicolului de a purta veșminte sau podoabe femeiești.

— Ceea ce este valabil pentru diferențierea pe sexe este valabil în mare măsură și pentru diferențierea pe vîrste, fiind absolut evident că veșmintele variază în funcție de vîrsta celui care le poartă.

— Unitatea portului popular din județul Olt se manifestă în domeniul unor elemente fundamentale : materie primă, croi, dispunerea ornamentelor, cromatică.

În domeniul materiei prime caracteristica portului popular din județul Olt ca și a celui românesc în general o constituie folosirea țesăturilor albe din lînă, in, cînepă sau bumbac.

Culoarea albă de fond indică o tradiție păstrată de strămoșii poporului român, dacii.

Unitatea portului în domeniul croiului se manifestă prin tăietura simplă, din foi drepte și folosirea integrală a materialelor ceea ce constituie caracteristica întregului port popular românesc.

Un alt aspect al unității se manifestă în domeniul decorului. Cusut sau ales decorul este dispus cu discreție și măsură, concentrat în cîmpuri delimitate cu precizie, care se detașează pe porțiuni albe neornamentate la cămăși, cojoace, șube, casace etc. Decorul este dispus în așa fel încît să sublinieze liniile croielii și odată cu aceasta pe cele ale corpului omenesc așa cum se vede la șube, casace și cojoace.

Principalele cîmpuri ornamentale la cămăși sînt în jurul gîtului, pe umeri, pe mîneci, pe piept și pe marginea poalelor. Motivele decorative sînt geometrice sau florale și zoomorfe puternic stilizate.

Cromatica constituie un alt element de unitate a portului popular din județul Olt. Coloritul specific este viu, bine armonizat prin alternanța nuanțelor de contrast cu tonuri neutre.

Culorile de bază folosite în secolul al XVIII-lea sînt : roșu, negru, albastru și fir de aur. În partea de sud costumul a fost mai viu colorat folosind o paletă mai bogată — galben, verde, brun — în timp ce partea nord-estică este mai sobră deosebindu-se și prin folosirea firului de beteală de argint și a mărgelelor colorate.

Piesele provenind de la sfîrșitul sec. al XIX-lea constituie o culme atinsă de portul popular de pe teritoriul județului din punct de vedere morfologic, cromatic și decorativ.

MATERII PRIME FOLOSITE LA CONFECȚIONAREA PIESELOR DE PORT

Analiza pieselor de port din județul Olt pune în evidență faptul că materiile prime au fost în cea mai mare parte cele produse în gospodărie — in, cînepă, lînă, — cultivarea plantelor, creșterea animalelor în sçopul producerii fibrelor necesare confecționării pieselor de îmbrăcăminte fiind în strînsă corelație cu dezvoltarea meșteșugurilor casnice și a celor specializate.

Acestor materiale de bază li s-au adăugat treptat bumbacul, borangicul, firul de aur și de argint, beteala, mărgelele și fluturii, ca dovadă a ponderii mereu crescînde a preocupării pentru aspectul estetic al costumului.

CÎNEPA — originară din Asia a pătruns în Europa odată cu primele comunități neolitice venite din această parte a lumii. Ea a fost folosită ca și inul și de geto-daci așa cum o atestă scrierile unor autori antici.

Pe teritoriul județului Olt cînepa s-a cultivat frecvent din cele mai vechi timpuri și pînă în primele decenii ale secolului al XX-lea, fiind folosită la țesutul diferitelor categorii de pînză, sub formă de fire toarse răsucit și subțire ca urzeală sau de fire mai puțin răsucite ca băteala.

Cînepa se cultivă pe o mică porțiune de teren în apropierea fiecărei gospodării. După recoltat, uscat, topit, melițat și dărăcit rezultă fibre de calități diferite. Din cînepa culeasă vara se obțin firele mai fine întrebuințate la țesutul pînzei subțiri pentru cămăși femeiești și bărbătești. Din cînepa de toamnă se torc firele mai groase folosite ca urzeală la zăvelci, vîlnice, brîie sau alte țesături de acest fel. Resturile rămase de la ambele categorii de cînepă, din care se torc fire de calitate inferioară nu se utilizează la confecționarea pieselor de port ci la alte țesături mai groase : pînză de saci, fețe de saltea etc.

INUL — Pînă în primele decenii ale sec. al XX-lea inul s-a cultivat frecvent în satele județului Olt fiind considerat un material absolut necesar confecționării unor piese de îmbrăcăminte.

Procedeele de prelucrare a inului sînt asemănătoare celor folosite pentru cînepă, mici diferențe existînd doar în ceea ce privește uneltele întrebuințate sau durata uscatului și topitului, avînd în vedere rezistența mai scăzută a fibrelor respective.

Din pînza de in se țesea o pînză subțire pentru iile de sărbătoare și cîrpele de cap ; inul a fost întrebuințat și ca urzeală la unele zăvelci.

BUMBACUL — material introdus în mediul rural pe scară largă în toată țara începînd din sec. al XIX-lea și folosit pentru confecționarea pieselor de port a fost întrebuințat

și în județul Olt. Firele provenite din import și cumpărate din magazinele sătești au fost prelucrate cu repeziciune și integrate specificului zonal datorită supleței și fineței lor, ceea ce nu înseamnă că bumbacul nu s-a folosit și anterior acestei date, dar mai mult ca element de decor pentru executarea unor cusături sau alesături.

LÎNA — este un material cu multiple întrebuințări în gospodăria țărănească din județ. A fost un material la îndemîna oricărui gospodar, avînd în vedere că în virtutea „obiceiului pămîntului" țăranii puteau crește cîte animale doreau, dreptul de folosință asupra pămînturilor nelucrate fiind în sec. al XVIII-lea nelimitat. Ea s-a folosit la confecționarea dimiei pentru pantaloni, șube, casace sau a zăvelcilor, vîlnicelor și ciorapilor.

Prelucrarea lînei se face cu multă grijă în scopul obținerii firelor de diferite categorii. La tuns se sortează după lungime și calitate. După spălare lîna se scarmănă cu mîna, se bate cu o nuia subțire apoi se dărăcește manual și se toarce în funcție de nevoi.

BORANGICUL — material de lux adus destul de tîrziu în Europa are o vechime de peste două secole în județ. Un document din 1818 menționează că locuitorii din Olt cultivau duzi pentru creșterea viermilor de mătase ceea ce înseamnă, că țesăturile din borangic erau destul de răspîndite la această dată.

Inițial creșterea viermilor de mătase a fost introdusă la curțile boierești și în mănăstiri după care s-a răspîndit și în gospodăriile țărănești. La sfîrșitul sec. al XIX-lea pentru a extinde sericicultura la sate s-au organizat crescătorii model pe lîngă școlile de agricultură, ceea ce explică înmulțirea pieselor de port lucrate din borangic în această perioadă.

Raritatea și costul ridicat al borangicului au făcut ca în prima jumătate a sec. al XIX-lea să fie întrebuințat cu economie numai la cusăturile de pe ii ori să fie combinat cu bumbac pentru realizarea unor țesături speciale.

Singurele piese de port țesute numai din borangic sînt maramele care au înlocuit cîrpele de bumbac după primul război mondial.

Celor cinci materiale de bază produse în gospodărie li s-au adăugat de-a lungul timpului o serie de materiale industriale cum sînt : arniciul, firul, beteala, fluturii, mărgelele, lînica, mătasea vegetală, preluate și integrate organic stilului tradițional.

Arniciul și lînica sînt întrebuințate fără excepție în toate satele în timp ce beteala și firul, fluturii și mărgelele, au avut o pondere zonală diferită (firul și beteala în zona Olt, fluturii și mărgelele în Olt, Slatina și Cîmpia Romanaților).

Folosirea acestor materiale este o chestiune de modă, manifestată cu mai multă sau mai puțină vigoare. Dozarea lor în cadrul cîmpurilor ornamentale este o problemă de perioadă, la început fiind întrebuințate cu măsură, pentru a da mai multă strălucire costumului de sărbătoare, apoi din ce în ce mai mult, ceea ce a avut ca efect uneori, denaturarea compozițiilor și cromaticii tradiționale. Cu toate acestea se poate spune că introducerea noilor materiale de factură industrială a avut în general un efect pozitiv asupra dezvoltării costumului înnobilîndu-l prin strălucire și culoare.

MEȘTEȘUGURI ȘI TEHNICI SPECIFICE CONFECȚIONĂRII PIESELOR DE PORT

Îndeletnicirile casnice și meșteșugurile legate de confecționarea pieselor de port au înflorit pe tot teritoriul județului Olt dezvoltîndu-se puternic în sec. al XVIII-lea și al XIX-lea, datorită condițiilor economice favorabile și tradiției milenare a prelucrării fibrelor textile și a pieilor, conservată temeinic în zonele la care ne referim. Inițial materiile prime au fost prelucrate pentru nevoile gospodăriei proprii în cadrul unei economii închise. În cadrul industriei casnice s-au căpătat îndemînarea și deprinderile tehnice îmbogățite permanent prin contribuția nenumăratelor generații de meșteri populari.

Numărul centrelor meșteșugărești legate de una din meseriile respective a depins de gradul de întrebuințare a produselor în diferite perioade.

Meseriile s-au dezvoltat în județul Olt și datorită faptului că aici nu au existat prea multe centre urbane mari. O dovadă a celor afirmate o constituie de exemplu și faptul că spre sfîrșitul sec. al XIX-lea în județul Romanați 87,3% dintre meseriași lucrau la sate iar 12,7% în orașul Caracal. [7]

Analizînd repartiția zonală a meșteșugurilor sătești apare evident că ele au avut o mare dezvoltare și datorită faptului că producția meșteșugarilor de la orașe nu satisfăcea în întregime cerințele consumatorilor de la sate, într-o vreme cînd în cadrul meșteșugului casnic producția acoperea numai cerințele stricte ale gospodăriei.

Cu toate acestea prin calitatea și finisajul lor deosebit, unele piese de port confecționate de meșterii specializați au fost foarte apreciate de populația satelor fiind folosite în zile festive, la nuntă sau la sărbătoare.

Ele se confecționau la cerere ori se cumpărau din tîrguri corespunzînd gustului și nevoilor țărănimii, integrîndu-se perfect în ansamblul vestimentar tradițional.

Cererea mare de produse meșteșugărești a determinat în prima jumătate a sec. al XIX-lea o serie de meșteșugari de la orașe să-și adapteze produsele gustului cumpărătorilor celor mai numeroși ori să se stabilească în sate. Acest fenomen consemnat în statistica patentarilor din Țara Românească la 1835 a contribuit la înflorirea meșteșugurilor respective. Astfel, documentele menționează numeroși croitori, abageri, trăistari iar din ramura prelucrării pieilor : tăbăcari, cojocari, cismari, opincari, ciubotari, curelari. Ei lucrau atît pentru sate cît și pentru a vinde produse la bîlciurile și tîrgurile săptămînale.

În perioada războiului de independență (1877) erau atît de mulți cojocari în Slatina încît au putut să confecționeze mii de cojoace

7. IONESCU, I., *Despre județele Olt și Argeș în catagrafia dintre anii 1773—1774 și din Moldova*, în „Mitropolia Olteniei, nr. 3—4 (1958), p. 250.

pentru soldați. Numai cojocarul Teodor Hagi Nicolae a lucrat pentru armată 5 000 de cojoace.

În aceste condiții nu este deloc surprinzător că pieptarele și cojoacele au avut o atît de mare importanță în județul Olt.

Ca urmare în portul popular din județul Olt se întîlnesc multe piese vestimentare confecționate din blană, stofă sau piele, de o varietate și eleganță remarcabile.

TEHNICI DE LUCRU

Torsul și țesutul atestate pe teritoriul județului din neolitic s-au practicat fără întrerupere pînă în zilele noastre în cadrul gospodăriei țărănești și numai cu rare excepții ca meșteșuguri specializate.

Torsul se execută cu furca și fusul cu ajutorul cărora se obțin firele fine sau cu druga pentru firele groase.

Pînza, dimia, cîrpele de cap, maramele, brîiele, se țes în războiul de țesut orizontal care oferă multe posibilități tehnice pentru obținerea unor țesături cu contextură foarte diferită.

Țesutul ca meșteșug complex, cuprinzînd multe operațiuni adiacente — rășchiat, depănat, urzit, învelit sulul, „băgat prin spată și prin ițe", — se deprindea din fragedă copilărie de toate fetele, deoarece în mentalitatea comunităților rurale era de neconceput ca o femeie să nu știe să toarcă și să țească.

Prin țesutul firelor se obține pînză, dimie și postavuri, vîlnice, zăvelci, marame, cîrpe, etc. Pe unele moșii țesutul pînzei se practica de femeile sărace pentru plata datoriilor. Unele țesături mai groase erau executate uneori chiar de către bărbați. Astfel pe moșia Tîmpeni din județul Olt lucrau la 1773 un număr de 30 de postăvari[8] pentru a satisface cerințele domeniului.

Tehnicile folosite pentru realizarea diferitelor categorii de țesături sînt adecvate destinației : simple pentru hainele bărbătești și pentru pînză, decorate pentru zăvelci și marame.

Țesutul în două ițe, este cel mai simplu procedeu și se realizează prin împletirea firelor de urzeală cu cele de băteală. Țesutul în două ițe se folosește pentru pînza de cămăși, marame, la unele zăvelci și brîie etc.

Pînza țesută în două ițe în județul Olt apare sub două forme : „pînză simplă" țesută cu „un fir din dinte" (un fir de urzeală introdus în fiecare dinte al spatei) și „pînza cu margini" avînd introdusă în urzeală fire de bumbac mai gros formînd dungi din aceeași culoare.

Țesutul în patru ițe este folosit la realizarea dimiilor, la unele zăvelci și brîie deoarece asigură o mai mare rezistență materialului.

Ornamentarea pieselor de port prin țesătură se execută simultan cu țesătura de fond. Pe teritoriul județului s-au folosit două procedee : alesătura și năvăditura.

Alesătura este un procedeu prin care se obțin ornamente ce se desprind de sistemul țesăturii de fond prin suprapunerea unor fire de altă culoare sau în aceeași nuanță cu fondul. Ea se execută de obicei cu mîna prin introducerea firului de băteală printr-un număr mai mare sau mai mic de fire de urzeală cu rostul închis, conform modelului. Firul se trage cu mîna de la stînga la dreapta și în sens invers executînd motive izolate sau ansam-

8. GHIȚULICĂ M., V. BOTEANU, E. ROUĂ, *Județele patriei — Olt, București*, 1980, p. 44.

bluri decorative. Sînt însă și modele care se execută prin călcarea și ridicarea repetată a unui număr de fire din urzeală și introducerea firului cu speteaza — o scîndurică plată și scurtă pe care se așează firul de băteală ; acestea apar sub forma unor linii orizontale drepte sau întrerupte care se desfășoară de la o margine la alta a țesăturii.

În ornamentica costumului din județul Olt, alesăturile cu speteaza apar cu precădere pe zăvelci, boșcele, fuste, cîrpe și marame, delimitînd registrele alesăturilor executate cu mîna.

Tehnica alesului cu mîna se realizează prin mai multe sisteme în toate zonele din județ.

Alesătura printre fire foarte des întîlnită se obține prin introducerea firelor de băteală printre firele de urzeală conform modelului, cu una sau mai multe culori. Ornamentul realizat se integrează fondului fără să iasă în relief.

Alesătura peste fire se obține prin trecerea firului de băteală pe deasupra mai multor fire de urzeală crescînd sau scăzînd motivul ornamental. Motivul realizat apare în relief detașîndu-se clar pe țesătura de fond. Alesătura folosită frecvent la decorarea zăvelcilor și fustelor se execută pe dosul țesăturii cu lînică colorată, adunată în mici ghemulețe.

Țesutul „în șabac“ este o combinație dintre tehnica țesutului în două ițe și tehnica alesului printre fire. Se urzește o țesătură în două ițe și din loc în loc se execută alesătura printre fire în care apar multe goluri formînd un model cu aspect de dantelă. Tehnica s-a folosit la realizarea decorului pe cămăși și marame.

Năvăditura este al doilea sistem de ornamentare folosit în județul Olt pentru decorarea pieselor de port. Ea se execută pe un număr mai mare de ițe — de la 3 la 32 — prin organizarea firelor de urzeală cu urzitorul înainte de așezarea războiului și cu acela al ițelor în timpul introducerii urzelii în războiul de țesut. Prin călcarea tălpicelor se manevrează ițele în așa fel încît se formează modelul. Suveica trece prin rostul deschis purtînd firul de băteală dar ornamentul se formează datorită modului în care sînt grupate firele de urzeală.

Cea mai răspîndită este năvăditura „în coaste“ obținută din țesutul în patru ițe, utilizată la realizarea dimiilor, stofei pentru fuste și pentru brîie.

Năvăditura „în ochiuri“ — mici romburi — și „în brazi“ s-a folosit la fuste și la brîie.

Tehnica „ițelor pe natră“ întîlnită în toate satele din județul Olt se execută de două femei — una așezată la război, cealaltă mînuind ițele pe natră (porțiunea dintre spată și sulul din spate) pentru realizarea modelului. Această tehnică s-a răspîndit mai ales odată cu moda cămășilor cu modele alese în război; ea a fost folosită în zona Olt și la țesutul zăvelcilor.

TEHNICI DE CUSĂTURĂ

Cusătura realizată prin numărarea firelor pe care trece ața face parte din meșteșugurile casnice practicate în toate satele. Ornamentele cusute se întîlnesc pe cămăși, ismene, poale, zăvelci, cojoace, sumane, cîrpe, marame.

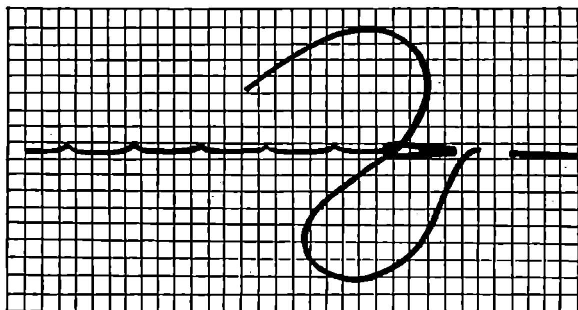
Firul colorat urmărește contextura pînzei — firele de urzeală și beteală — realizînd linii drepte, orizontale, verticale sau oblice cu ajutorul cărora se formează modelul.

În cusătura din județul Olt se întîlnesc multe puncte care prin varietate oferă posi-

bilitatea obținerii unei mari diversități de compoziții decorative.

Punctele de cusătură sînt legate organic de structura pieselor de port și de aceea a motivului ornamental. Unele cusături reunesc părțile componente ale pieselor s-au delimitează tivurile, altele au numai rol ornamental.

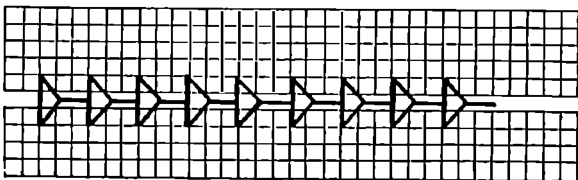
Punct de „tighel“

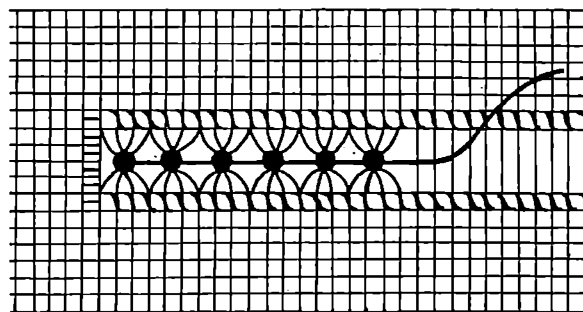
Din prima categorie fac parte „tighelul“, „cusătura înaintea acului“ și „cusătura în urma acului“ cu ajutorul cărora se reunesc printr-o cusătură peste muchie foile componente ale fustelor, cămășilor și ismenelor, la piesele din prima jumătate a sec. al XIX-lea.

Treptat cele două puncte funcționale s-au transformat în „cheițe“ funcțional — decorative. Ele s-au folosit pentru reunirea foilor de pînză la cămășile femeiești, în porțiunile vizibile și au aspectul unor mici dantele executate cu acul. La cămășile dintre cele două războaie mondiale s-au executat și cheițe cu croșeta.

Cheiță „ciocănel“ executată cu acul.

Cusătură în „șabac“.

Dintre feluritele cheițe întîlnite în județul Olt cea mai răspîndită este aceea denumită „ciocănel“. Se formează dintr-o linie orizontală care prinde ambele foi de pînză, două linii oblice și una verticală formînd un triunghi.

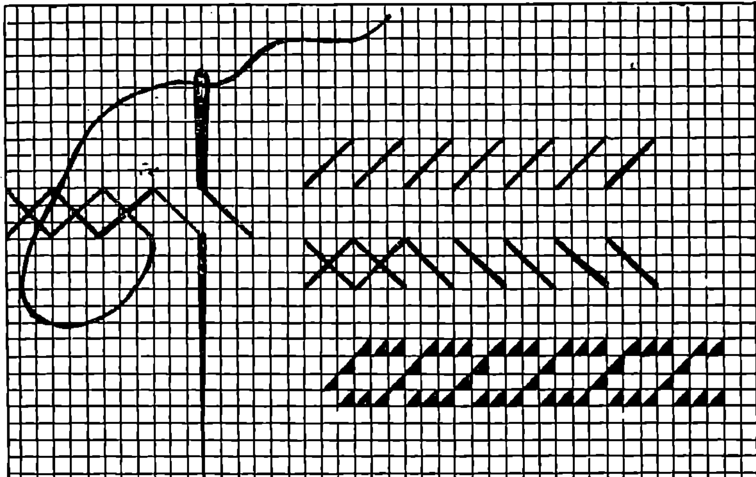
Tivul cu găurele este tot o cusătură funcțional-decorativă care se realizează prin scoaterea a 2—3 fire din pînză.

Șabacul avînd la bază tot principiul cusăturii pe fire scoase este mai complicat și se execută mai ales la cămăși. O formă simplă de șabac, frecventă în toate satele este „păianjenul“.

Se lucrează mai întîi „obinzelele“ — găurelele — în sus și în jos, apoi se prind la mijloc cîte 4 la un loc formînd un punct în jurul căruia se ocolește de mai multe ori cu acul trecînd ața printre fire.

Dintre cusăturile cu rol decorativ cele mai răspîndite sînt *„punctul românesc“* sau *„musca“* executate pe pînza în două ițe. Modelul se realizează prin încrucișarea a două liniuțe oblice lucrate pe un număr mic de fire (2—4). De obicei se duce un rînd de liniuțe oblice de la stînga la dreapta și se întoarce cu un rînd de liniuțe oblice în sens invers.

Cusătura „la fir“ frecventă la cămășile femeiești și bărbătești se execută tot pe o pînză

Punct de cusătură în „muscă".

în două ițe. Modelul se realizează prin trecerea arniciului după fiecare fir de urzeală.

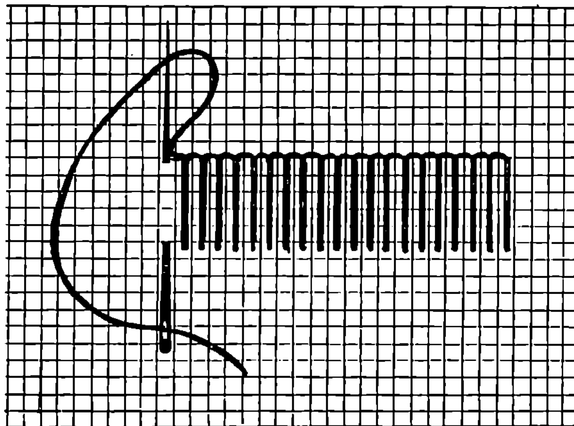
Cusătura „peste fire" se realizează ducînd firul de ață peste mai multe fire ale țesăturii formînd linii drepte alăturate una de alta.

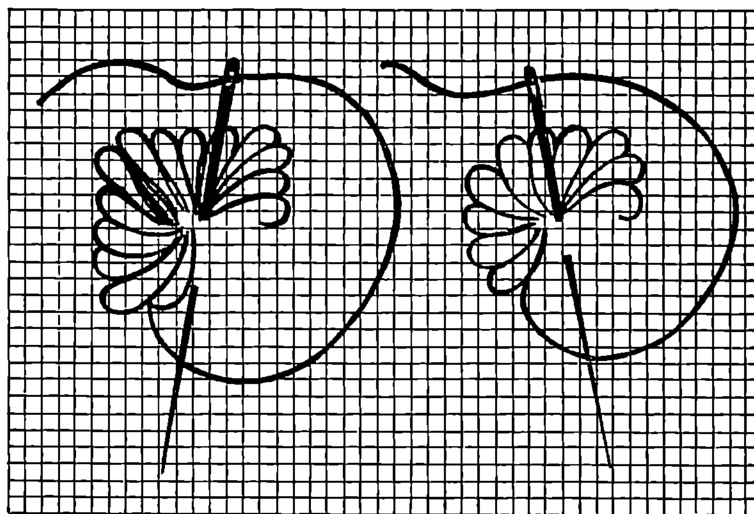
Festonul întrebuințat la tivirea marginilor se coase pe 4—5 fire. Se înfige acul în jos și în sus, se scoate vertical avînd grije ca firul să rămînă în dosul acului.

Punct de cusătură la fir.

Cusătură în punct de feston.

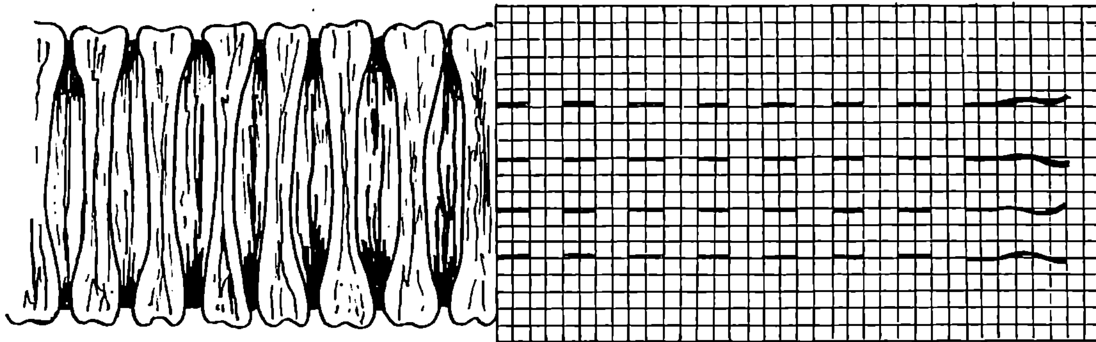

Punct de cusătură „gura păpușii".

Lanțul sau „buturuga" este un punct de cusătură cu aspectul unor zale îmbinate una într-alta, folosită mai ales la decorarea altițelor.

Cusătura „gura păpușii" foarte frecventă în altițe și la cojoacele de Vișina și Vădastra se execută în jurul unui punct fix formînd raze apropiate unele de altele din care se constituie un cerc umplut cu un punct la mijloc.

Punct de încreț simplu.

Încrețul apare sub forma unui model geometric compact sub altiță sau la cămășile cu platcă — la îmbinarea „trupului“ cu platca.

Crețul simplu se coase pe pînză cu punctul înaintea acului sărindu-se cîte patru fire, apoi se strîng ațele încrețind pînza după cerințe.

Crețul „botul rației“ se lucrează atît înaintea acului dar firele se introduc oblic, formind un zig-zag. După ce s-au tras primele fire se strînge ușor formînd încrețul. Apare frecvent pe cămășile bărbătești la îmbinarea pieptilor și a spatelui cu platca.

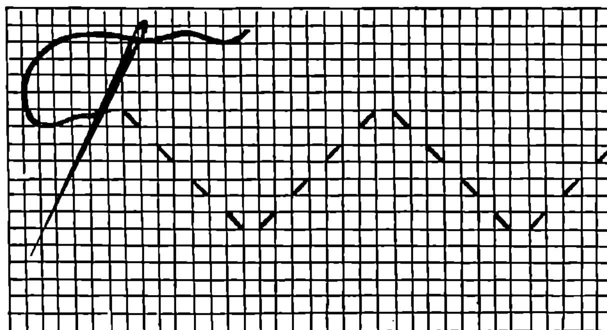
Prinsul fluturilor este o operație migăloasă și foarte răspîndită în județ. Se scoate acul printr-un punct, se introduce fluturele în ac, apoi o mărgea, se bagă firul din nou prin orificiul paietei și se scoate pe dosul pînzei, în funcție de motivul ornamental care se execută.

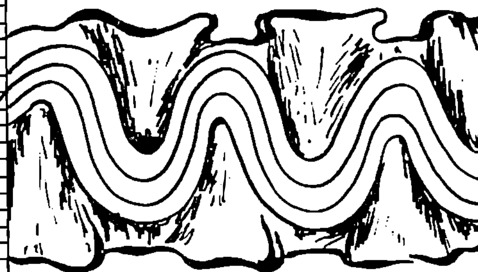
O importanță deosebită în costumul popular din județul Olt îl au și dantelele executate cu acul sau cu croșeta pe marginile pînzei la poale, ismene, tulpane etc. denumite „bagatele“, „bibiluri“, „colțurele“.

Dantela se lucrează după același sistem de înnodare a ației după ac ca și la cheițe. Bagatelele din județul Olt sînt executate cu ață de culoare albă la care se adaugă uneori mărgele colorate. La piesele mai noi bagatelele sînt lucrate cu croșeta.

Cusătura cu găitane este o altă tehnică răspîndită în județ, executată mai puțin în casă, aparținînd pieselor din dimie sau din blană lucrate de meșteri specializați.

Punct de încreț „botul rației“.

VARIETATEA ZONALĂ ÎN UNITATEA MORFOLGICĂ SPECIFICĂ COSTUMULUI POPULAR ROMÂNESC

Analiza aspectelor unitare ale costumului popular din județul Olt în ansamblul artei populare românești a evidențiat existența a trei zone etnografice distincte reprezentînd variații stilistice bine conturate.

Zona OLT situată în partea de nord-est a județului este delimitată la vest de bariera naturală a Oltului, învecinîndu-se la nord-est cu județul Argeș, iar la nord-vest cu satele județului Vîlcea. Pornind de la nord către sud zona cuprinde așezări importante cum sînt : Vitomirești, Sîmburești, Topana, Dobroteasa, Leleasca, Făgețelu, Vulturești, Tătulești, Colonești, Oporelu, Scornicești, Optași-Măgura, Teslui, Priseaca, Curtișoara, Spineni, Bărăști, Cungrea, Verguleasa, Poboru, constituind în cadrul unității morfologico-stilistice naționale o expresie artistică deosebită ca reflectare a variațiilor sistemului cunoscut.

Portul femeiesc din zona Olt se încadrează în tipul de costum cu două catrințe, iar cel bărbătesc, în tipul costumului cu cioareci și cămașă pînă deasupra genunchilor. El se caracterizează printr-o distincție și eleganță ce amintesc strălucirea portului din Argeș și cromatica mai sobră a celui din Vîlcea, într-o formă cu totul originală ilustrînd forța și imaginația, talentul și inventivitatea creatorilor populari din zonă.

Zona SLATINA situată în cîmpul înalt și întins al Boianului de la stînga Oltului, continuînd la sud zona Olt, cuprinde localitățile : Corbu, Potcoava, Perieți, Valea Mare, Brebeni, Movileni, Icoana, Tufeni, Milcov, Șerbănești, Coteana, Vîlcele, Crîmpoia, N. Titulescu, Izvoarele, Văleni, Mărunței, Drăgănești-Olt, Stoicănești, Seaca, Mihăiești, Radomirești, Dăneasa și Sprîncenata, constituind o unitate etnografică caracterizată în ceea ce privește portul printr-o sobrietate și distincție rar întîlnite, datorate unei cromatici în care predomină combinațiile de bleumarin, alb, roșu, negru și croiului evazat al pieselor componente.

Zona CÎMPIA ROMANAȚIULUI ocupă întreg teritoriul situat în dreapta Oltului, cuprinzînd și o parte a Podișului Getic cu un mare număr de sate : Grădinari, Strejești, Cîrlogani, Pleșoi, Iancu Jianu, Morunglav, Oboga, Găneasa, Vulpeni, Baldovinești, Bobicești, Piatra Olt, Romàna (Balș), Bîrza, Brîncoveni, Pîrșcoveni, Voineasa, Dobrun, Osica de Sus, Fălcoiu, Cezieni, Dobrosloveni, Fărcașele, Drăghiceni, Stoenești, Gostavăț, Deveselu, Redea, Vlădila, Traian, Băbiciu, Rotunda, Studina, Scărișoara, Bucinișu, Brastavăț, Rusănești, Obîrșia, Urzica, Vădastra, Vădăstrița, Vișina, Cilieni, Tia Mare,

Ştefan cel Mare, Ianca, Grojdibod, Orlea, Izbiceni, Gîrcov şi Giuvărăşti, Tudor Vladimirescu (Corabia). Ea se remarcă printr-o unitate stilistică şi un colorit viu, specific zonelor însorite de cîmpie. Vecinătatea cu judeţul Dolj în partea de vest şi cu judeţul Teleorman la est este ilustrată printr-unele interferenţe şi schimburi culturale exprimate în special prin cromatică şi motive decorative, fără ca acestea să impieteze asupra specificului zonal ci mai de grabă să pună problema legăturii cu zonele înrudite din Cîmpia Dunării, care se întind din judeţul Mehedinţi pînă în judeţul Tulcea.

ZONA OLT

Despre portul popular din Olt s-a scris mai puţin, unii specialişti considerînd chiar că în stadiul actual al cercetării stabilirea unei delimitări a zonelor etnografice din judeţ este aproape imposibilă. Cercetările întreprinse în ultimii 10 ani au dovedit însă contrariul. Bogăţia materialelor oferite de lăzile bătrînelor, numeroasele piese aflate în colecţiile muzeale şi în special în colecţiile Muzeului judeţean din Slatina, precum şi informaţiile obţinute pe teren şi din documente permit încadrarea portului din zona Olt în tipul costumului cu două catrinţe, specific întregii Cîmpii a Dunării, întîlnit foarte frecvent şi în partea sudică a Olteniei sau unele zone ale Transilvaniei, pînă în Maramureş şi a celui cu fustă.

Catrinţa sau „zăvelca“ cum se numeşte în zona Olt, răspîndită în lumea egeeană şi mediteraneană este reprezentată pe figurinele descoperite la Vinča şi Cîrna şi face parte din vechiul fond comun iliro-trac aşa cum o dovedesc şi documentele gliptice de care dispunem.

COSTUMUL FEMEIESC — Ca în toate comunităţile rurale costumul este legat de vîrstă. Copilăria este considerată o lungă perioadă de pregătire pentru perioada adultă. Această perioadă în care îşi găsesc locul cuvenit jocurile, şcoala, prieteniile — care începe cu prima copilărie şi se încheie cu căsătoria — este jalonată de diferite etape, puse în evidenţă şi de costum sau de învăţarea modalităţilor de pregătire a pieselor de port.

Îndată ce copilul creşte, costumul se diferenţiază tot mai mult în funcţie de sex iar băieţii şi fetele urmează cu stricteţe canoanele tradiţionale ale comunităţii.

PIEPTĂNĂTURI ŞI GĂTEALA CAPULUI — Privite în ansamblu pieptănăturile şi găteala capului, ca elemente accesorii ale costumului au în totalitatea lor o valoare simbolică în funcţie de piesele folosite, formă, momentul în care sînt purtate.

Ele simbolizează dorinţa omului de a se distinge, de a marca un anumit eveniment, apartenenţa la un grup social sau de vîrstă etc.

Dincolo de valoarea simbolică actuală, descifrarea mesajului simbolic iniţial al unora dintre pieptănăturile şi gătelile capului constituie o problemă interesantă ce va trebui avută în vedere în cercetări viitoare.

Valoarea estetică a coafurilor mai importantă pentru noi în studiul de faţă, ţine în egală măsură de frumuseţea ţesăturilor, broderiilor sau altor elemente care compun găteala, fie că este cîrpă de bumbac, maramă sau tulpan şi care se acordă perfect cu ansamblul costumului.

Pieptănăturile ca și gătelile pentru cap purtate în funcție de vîrstă, starea civilă și socială au fost în linii mari asemănătoare pe tot teritoriul județului, ceea ce ne îndreptățește să le prezentăm global menționînd de fiecare dată elementele care diferențiază cele trei zone.

Pînă la vîrsta de opt ani fetele purtau părul lung, pieptănat peste cap și împletit în două codițe legate la capete cu fire de lînă colorate sau panglicuțe denumite „pleteri". Cozile erau lăsate libere pe spate sau strînse la ceafă.

Între opt și doisprezece ani se menținea pieptănătura cu două cozi purtate liber pe spate dar acestea erau legate cu panglici colorate, late de 1,50—2 cm. Către vîrsta de 14—16 ani cînd fetele începeau să „iasă la horă" pentru zile de sărbătoare părul din față se strîngea „de cu seară" în codițe mărunte care se desfăceau apoi pentru a lăsa părul ondulat. Șuvițele ondulate denumite „melcișori" erau frumos aranjate pe frunte iar la spate părul era pieptănat în continuare în două cozi.

Dacă portul panglicilor, al florilor și al cozilor împletite și purtate liber pe spate a fost totdeauna apanajul virginității, portul cîrpelor lungi a fost obligatoriu pentru femeile măritate.

Căsătoria era considerată în toate satele ca evenimentul cel mai important din viață și ca urmare momentul căsătoriei era marcat și prin schimbarea pieptănăturii. După ceremonia căsătoriei nașa pieptăna părul miresei peste cap, îl împletea într-o coadă formînd pe ceafă un coc prins în „crăcăni" — ace — din metal, iar acolo unde cocul era prea mic, se adăuga o coadă falsă din păr sau din lînă denumită nadă.

Modalitățile de acoperire a capului ca și piesele cu această destinație sînt deasemenea în strînsă corelație cu vîrsta și starea civilă a femeii. Astfel, fetele poartă în general capul descoperit, în timp ce femeile trebuie să-și acopere complet părul, conform unei tradiții ancestrale potrivit căreia părul femeii căsătorite aduce nenoroc.

În zilele reci sau la muncă fetele purtau în toate satele județului tulpan alb — o basma triunghiulară împodobită pe latura lungă cu șabac și dantelă croșetată iar pe celelalte laturi numai cu dantelă. Tulpanul era legat de fete în diferite feluri, în funcție de vîrstă și moment :

— „Înodat pe sub barbă" ;

— „Pe sub coc" sau „turcește" cu capetele aduse la spate și înnodate pe sub cozi.

În cadrul ceremonialului nunții *„legatul miresei"* constituia un moment important, cu valoare simbolică, marcînd trecerea fetei în categoria femeilor măritate și odată cu aceasta abordarea unor găteli specifice.

După schimbarea pieptănăturii nașa acoperea capul femeii cu un tulpan alb denumit cîrpă sau „spărtură de batistă", cu un decor bogat de șabace și dantelă. Tulpanul așezat peste cocul bogat nu avea numai rolul de a acoperi părul ci și acela de a îmbogăți ținuta femeii conferind o notă de eleganță costumului.

În zilele de lucru femeia purta numai tulpanul, peste care se așeza la ocazii ceremoniale sau în zile de sărbătoare cîrpa dreptunghiulară de in, bumbac sau borangic. Femeile tinere pînă la 35—40 de ani legau tulpanul „îndulbenit" sau „peste cap", cu capetele petrecute la spate pe sub coc și legate apoi pe creștet, cu o fundă.

După această vîrstă se purta *„batistă în-*

treagă", o basma albă de pînză cu dantelă croşetată pe toate laturile care se lega „peste coc", adică petrecută mai întîi pe sub barbă cu capetele aduse deasupra cocului şi înnodată cu o mică fundă.

Cîrpa de bumbac sau de borangic aşezată peste tuplan se înfăşura deasemenea în forme caracteristice vîrstei : tinerele purtau cîrpa legată la spate, lăsînd cele două capete să cadă liber în jos ; femeile între 40—50 de ani o purtau înfăşurată în jurul gîtului, cu un capăt lăsat pe spate şi unul pe piept, bătrînele purtau în general cîrpe din pînză de in sau bumbac pe care le înfăşurau în jurul gîtului.

Cîrpele lucrate pînă la primul război mondial erau ţesute în casă în două iţe, din in sau bumbac, de formă dreptunghiulară, late de 50—60 cm. şi lungi de 1,50 cm., cu vergi înguste la cele două capete, realizate cu fire mai groase din acelaşi material.

Cîrpele de borangic, denumite foarte rar marame iar în Cîmpia Romanaţiului „fişiu" sînt piese de dată mai recentă, introduse în port pe la începutul sec. al XX-lea ca urmare a dezvoltării sericiculturii în judeţ. Ele sînt ţesute în două iţe cu şabace şi alesături la cele două capete sau acoperite în întregime cu ornamente. Culorile cîrpelor de borangic sînt alb sau gălbui cu excepţia celor de pe Valea Olteţului unde, întîlnim ca o excepţie şi cîrpa de culoare „bleumarin", denumită „maramă scrobită".

În ornamentarea cîrpelor de borangic se folosea de obicei un fir de borangic mai gros, rămas de la dulapul de tras. Decorul executat în tehnica alesăturii cu speteaza sau printre fire, se compune din motive geometrice, stilizări de păsări, vase cu flori şi motive vegetale.

Valoarea decorativă a cîrpei de borangic şi caracterul ceremonial a contribuit la transformare ei într-un simbol al marilor evenimente, fiind dată în dar soacrei, naşei, mirelui şi rudelor apropiate cu ocazia nunţii. Într-unele sate cîrpa purtată la nuntă era păstrată cu grijă pe tot parcursul vieţii pentru a fi folosită la înmormîntare.

Iarna, peste cîrpă se purta o broboadă de formă pătrată confecţionată din lînică procurată din comerţ sau din lînă toarsă în casă, cu ciucuri pe margine.

CĂMAŞA este o piesă definitorie pentru costumul femeiesc. Croiul ei atestă vechimea portului, deoarece piese similare erau purtate de dacii reprezentaţii pe Columna lui Traian din Roma şi pe metopele Monumentului triumfal de la Adamclisi.

Tipurile de cămaşă femeiască purtată în zona Olt sînt din punct de vedere al croiului identice cu cele întîlnite şi în zonele Slatina şi Cîmpia Romanaţiului, constituind un element de unitate pe tot teritoriul judeţului şi al ţării.

— Cămaşa dreaptă are un croi simplu cu pieptul şi spatele realizate dintr-o singură bucată de pînză fără cusătură pe umăr. Gura cămăşii se decupează la mijlocul pînzei în dreptul îndoiturii de pe umăr. Tot de la umeri se prind mînecile croite dintr-o foaie şi jumătate de pînză. De o parte şi de alta a „trupului cămăşii", de sub mînecă, se introduce cîte un clin cu vîrful ascuţit pentru a-i da lărgime. Un pătrat cu latura de 3—4 cm. denumit „broşchiţă" este montat sub braţ pentru a permite mişcarea. Mîneca rămîne largă, fără manşetă.

Ormanetele cămăşii drepte sînt dispuse pe umăr, la gură şi pe guler, în jurul gîtului, pe marginea mînecilor şi a poalelor, avînd forma unor mici modele cusute cu aţă policromă „în

muscă" sau a șabacelor cusute cu alb. Cheițele cu ajutorul cărora sînt îmbinate foile componente formează deasemenea un decor discret.

Cămașa dreaptă a fost purtată mai ales de femeile vîrstnice în zile de lucru.

O variantă mai recentă a cămășii bătrînești o constiuie „cămașa cu platcă" croită din foi drepte cu tăietură pe umeri, peste care se adaugă platca ; un încreț format sub platcă, denumit „fagure" sau „ciocul raței" constituie alături de decorul obișnuit grupat pe platcă, guler, gura cămășii, marginea mînecii și a poalelor un element ornamental specific.

Cămașa dreaptă și cămașa cu platcă sînt croite împreună cu poalele : clinii laterali de formă triunghiulară se lățesc la partea de jos pentru a da lărgime cămășii.

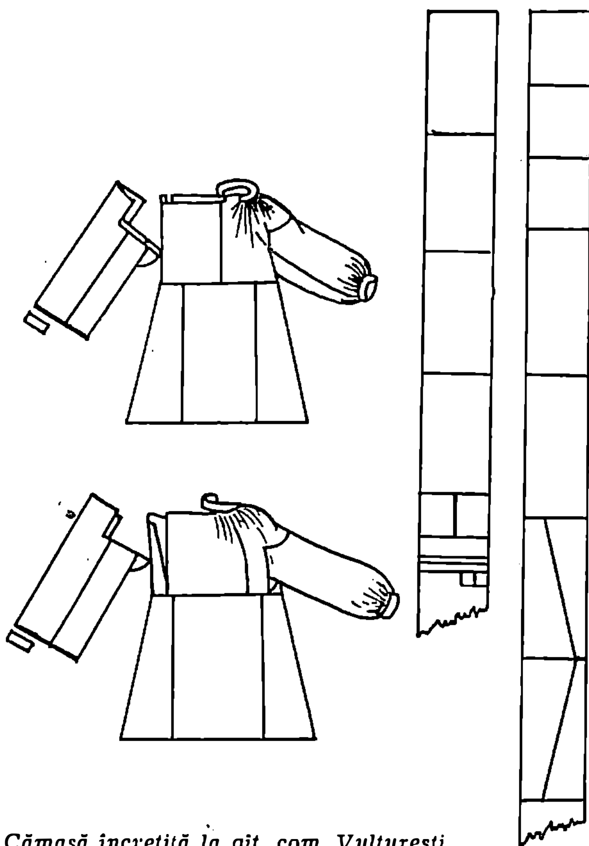
Cămașa încrețită la gît asemănătoare celei reprezentate pe Monumentul de la Adamclisi se compune din mai multe părți : pieptul din două lățimi de pînză, spatele dintr-o lățime, mîneca dintr-o lățime și jumătate, gulerul, broșchița, manșetele.

Croiul mînecii se caracterizează prin adăugarea unui dreptunghi de pînză la partea superioară pe care se coase apoi altița.

Părțile componente ale „ciupagului" — ia propriu zisă — se încrețesc laolaltă și se fixează printr-o bentiță care formează „gulerul". Ornamentele sînt dispuse în formă de rîuri drepte sau oblice pe piept și pe spate sau de motive izolate la „cămășile stropite". La mînecă ornamentele se grupează pe umăr formînd un model compact de altiță, dedesubtul căreia se află încrețul și rîurii. Un decor discret apare la guler, gura cămășii și pe marginea mînecilor sau a manșetei.

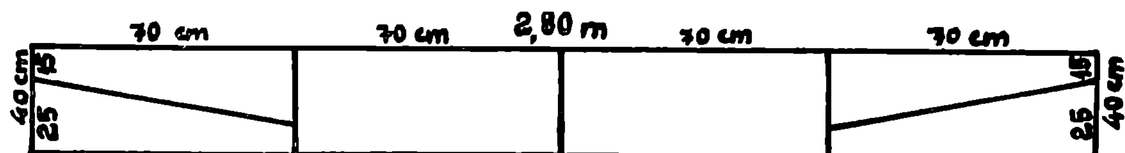
Piesele vechi au poalele cusute de ie, croite din cîte o foaie întreagă pentru față și spate, plus cîte doi clini laterali cu ornamente armonizate celor de pe ciupag. Decorul cusut se desfășoară împrejurul poalelor și se ridică în părți pînă la o înălțime de 25—30 cm. pentru a se vedea de sub zăvelci.

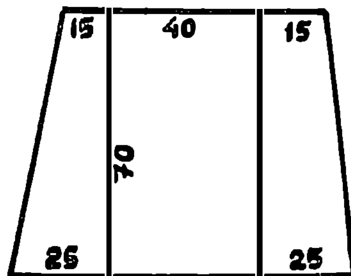
Cămașa încrețită la gît, atestată de documentele litice din perioada iliro-traco-dacă s-a purtat fără excepție în toate satele județului și a supraviețuit cu mici modificări pînă în zilele noastre, devenind astfel un document de continuitate și unitate a poporului nostru [9].

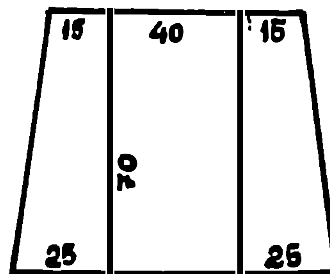

Cămașă încrețită la gît, com. Vulturești.

9. FORMAGIU, H. M. *Portul popular din România*, București, 1974.

Poale cu clini intorși, com. Făgețel.

Cămașa cu petece folosită de femeile bătrîne la costumul de muncă este o variantă a cămășii încrețite la gît, deosebindu-se de acesta numai prin existența unui „petec" — bucată de pînză lată de 5—6 cm — mai mic decît cel pentru altiță, montată la partea superioară a mînecii.

La încheietura mînecii, mîneca rămîne largă ori se încrețește formînd un volan denumit „fîlfan".

Decorul este dispus pe aceleași cîmpuri ornamentale ca și la cămașa încrețită.

Poalele se continuă cu ciupagul chiar dacă există o tăietură în talie iar decorul lor se armonizează cu partea superioară.

Cămășile din zona Olt pot fi clasificate și după tehnicile de decorare care le-au dat și numele. Astfel intîlnim :

„Cămașă aleasă în război" sau „cămașă aleasă în ițe", cu modelul realizat într-o singură culoare, de obicei bleumarin. Ea poate fi croită drept sau încrețită la gît.

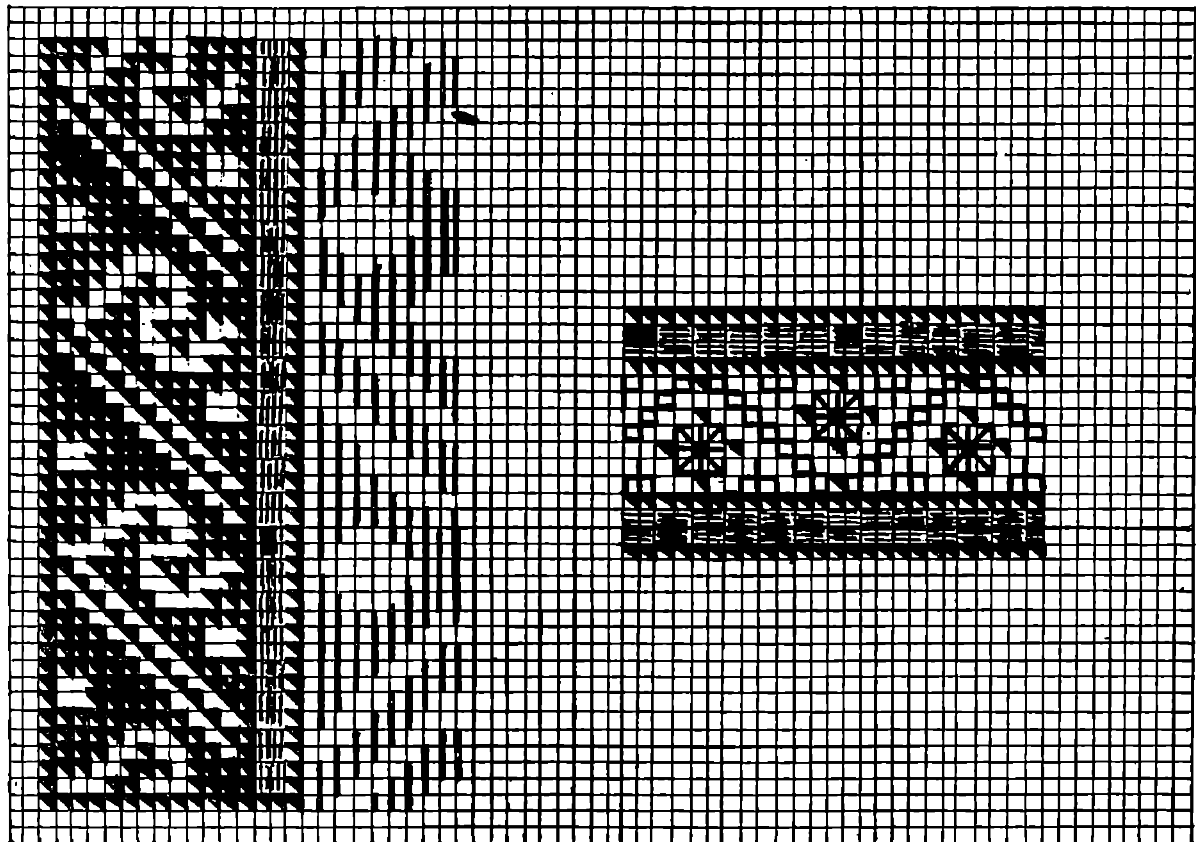
— *„Cămașă cusută în punct românesc"* sau *„cămașă cusută cu muscă"* în culorile bleumarin, negru, roșu, portocaliu ; poate avea oricare din croiurile specifice județului.

— *Cămașa „cu tighel și fir"* lucrată în tehnica „înaintea acului" și „peste ac" se identifică în general cu cămașa dreaptă sau cu platcă.

O clasificare a cămășii femeiești din județul Olt se poate face și după locul pe care îl ocupă motivele decorative în cadrul ansamblului ornamental. Privită din acest punct de vedere cea mai răspîndită este cămașa *„cu altiță"* la care mîneca se compune din două sau trei fîșii de pînză, formînd altița și mîneca propriu zisă. Broderiile mînecii de la care derivă și numele cămășii sînt dispuse în trei registre bine distincte :

— o bandă de lățimi variabile așezată orizontal pe umăr numită altiță, brodată cu mătase sau arnici în diferite nuanțe ;

— o bandă cu broderie monocromă așe-

Detaliu de altiță la cămașă, com. Ibănești.

zată imediat sub altiță, puțin mai îngustă decît aceasta ;

— mai multe șiruri de broderie dispuse vertical sau oblic, numite rînduri ;

— gama ornamentală este predominant geometrică dar nu lipsesc nici motivele vegetale stilizate.

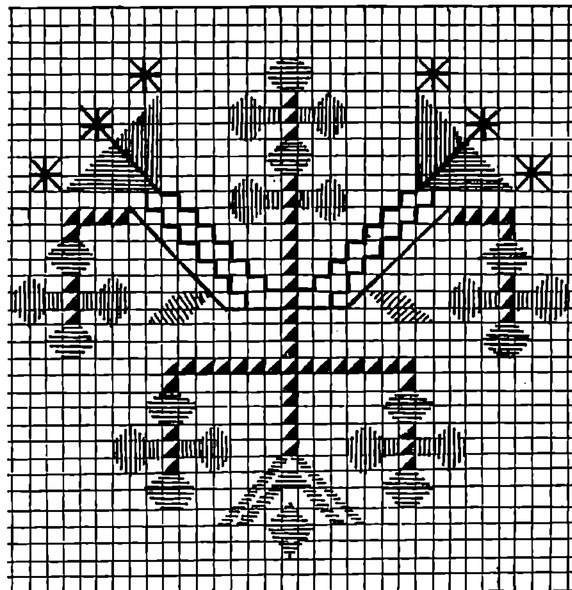
Cămașa cu motivele de pe mînecă dispuse compact formînd o „blană" este de obicei aleasă în război. Motivele dispuse în rînduri verticale sau așezate unele lîngă altele acoperă partea de deasupra mînecii în întregime, de la umăr pînă la „brățară" — bentița de la încheietura mîinii. Trei șiruri de rînduri dispuse pe pieptul cămășii și două pe spate completează decorul.

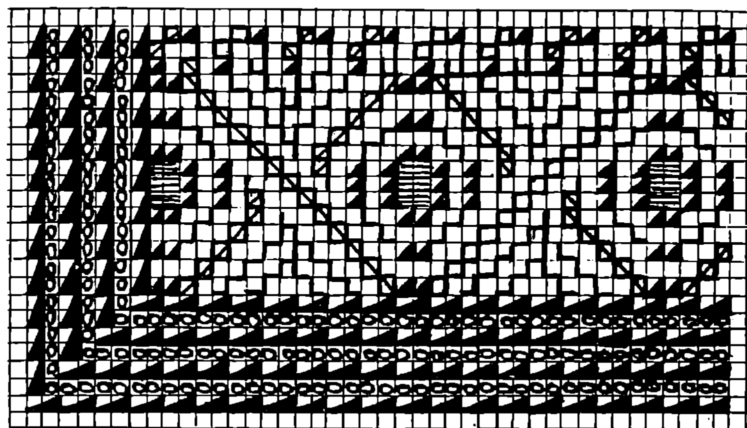
„Foile" cămășii sînt îmbinate cu ajutorul cheițelor constituind și ele un decor.

Acest tip de cămașă, foarte răspîndită în zona Olt este uneori lucrată din pînză țesută în patru ițe și cusută în punct românesc cu motive geometrice : „șerpișori" și ochiuri". Culorile predominante au fost bleumarin, negru, roșu, verde și fir.

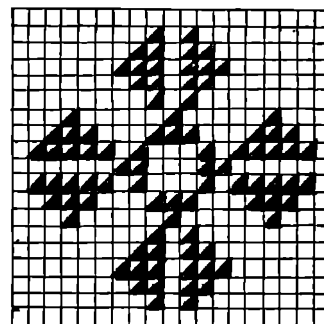
La sfîrșitul sec. al XIX-lea s-au purtat în nordul zonei Olt cămăși cusute cu mărgele multicolore. În comunele : Vulturești, Vitomirești, Cungrea, Scornicești, conturul motivul este executat cu arnici negru, cusut în tighel sau punct românesc. Mijlocul modelului este umplut cu mărgele policrome în tonuri de bleu, bleumarin, roz, mov deschis, alb și completat cu „fluturi“ — paiete argintii sau aurii.

„Fluturii“ folosiți în ornamentarea cămășilor de sărbătoare și a zăvelcilor au avut o largă și veche întrebuințare așa cum rezultă dintr-o scrisoare trimisă de Diicu Buicescu din Buicești la jumătatea secolului al XVIII-lea, lui Mihail marele județ al Cetății Brașovului, prin care cerea să i se trimită între alte produse în locul lînei vîndute acestuia și „fluturi de ii“.

Detaliu de altiță la cămașă, com. Topana.

Detaliu de ornament la cămașă, com. Cungrea.

„Cămașa în cosoaie“ cusută cu negru în „ciocănele“ sau cu panglici aplicate de tipul celei din Mărginimea Sibiului este mai tîrzie și a fost preluată prin intermediul satelor ungurenești din Vîlcea.

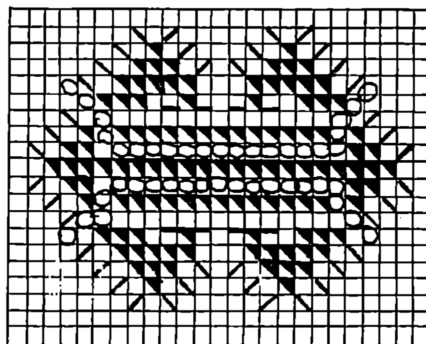
Cămășile mai noi din perioada dintre cele două războaie mondiale sînt croite separat, fiind compuse din ie și poale încrețite pe un brăcinar în talie.

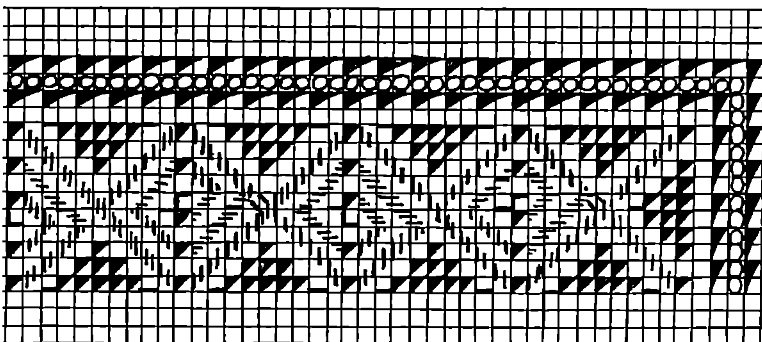
Poalele sînt croite din două lățimi de pînză pentru față și spate, plus patru clini. Pe marginea de jos sînt cusute motive deco-

rative iar la unele exemplare întîlnim și o terminație executată cu croșeta.

Lungimea cămășilor indiferent dacă au poalele dintr-o bucată sau adăugate, era în funcție de vîrstă, dar nu se ridicau niciodată mai mult de 20 cm deasupra gleznelor.

Pe deasupra poalelor în zona Olt s-au purtat *zăvelcile,* două țesături de formă dreptunghiulară late de circa 0,60 m și lungi pînă deasupra ornamentului de pe marginea poalelor, așezate în față și în spate. Denumirile folosite pentru aceste piese sînt diferite în funcție de zonă dar folosindu-se uneori concomitent mai multe nume : zăvelcă, catrință, boscea. Termenul de zăvelcă se întîlnește în tot județul ; cel de catrință apare mai rar în zona Slatina, iar cel de „boscea" predomină în Cîmpia Romanațiului.

Detaliu de ornament la cămașă, com. Leleasca.

Zăvelcile au pînza țestuă în patru ițe cu urzeală și băteală din lînă toarsă cu furca, bine răsucită. Ornamentele geometrice executate în tehnica năvădelii cu bumbac, de culoare mai deschisă decît pînza dau zăvelcilor o înfățișare dantelată, realizată prin alternanța a două culori apropiate.

Zăvelcile din zona Olt, cunoscute și sub denumirea de „zăvelci vinete" s-au purtat în toate satele, mai frecvent într-o zonă care pornește la 3 km de municipiul Slatina și ajunge pînă în platforma Cotmeana.

„Zăvelcile vinete" au ornamentele dispuse în benzi verticale delimitate prin linii sau puncte în cruce executate cu fir argintiu sau cu beteală. Zăvelcile costumului de sărbătoare ale căror motive sînt dispuse uneori și în diagonală, au la partea inferiorioară două praguri orizontale realizate cu motive similare celor de pe „trup", delimitate deasemenea prin cruciulițe din fir de beteală.

Zăvelca „cu praguri" a fost mai frecventă în satele Curtișoara, Priseaca, Buicești. În satele Vulturești, Vitomirești, Cungrea predomină zăvelcile cu ornamente din lînă policromă țesute cu beteală albă sau galbenă, în formă de cruciulițe, linii drepte sau în zig-zag „bătute" pe deasupra. În comunele Scornicești, Poboru, Cungrea, pe lîngă zăvelcile cusute cu beteală s-au purtat și zăvelcile cusute cu mărgele colorate la care se păstrează tehnica de alesătură tradițională numai că, pe deasupra sînt cusute șiruri de mărgele policrome completînd modelul inițial.

Zăvelcile de acest tip s-au purtat în zona Olt pînă la primul război mondial, după care au fost înlocuite prin zăvelci ornamentate cu

fir metalic subțire schimbare datorată dispariției vechiului material.

Zăvelcile costumului de lucru sînt țesute din același material, fără ca în decor să se intervină cu fir de aur, beteală sau lînică industrială.

În perioada dintre cele două războaie mondiale s-au purtat catrințe de catifea neagră cu broderii executate la mașină cu lînică policromă, cu fluturi și mărgele. Tot în această perioadă ca o influență a satelor de ungureni din județul Vîlcea, au pătruns prin intermediul tîrgurilor de la Drăgășani și Cîmpul Mare zăvelcile din postav negru cusute cu mătase și fir de aur și chiar fota de Muscel. Atît catrințele negre cît și fota de Muscel au fost purtate puțin și numai de categorii restrînse de oameni.

O altă categorie de zăvelci introduse în perioada menționată au fost cele „de mireasă", de culoare albă, țesute cu urzeală și băteală din bumbac, cu motive geometrice sau vegetale dispuse în șiruri verticale executate cu fir subțire de culoare argintie.

Pe deasupra zăvelcilor se încingeau betele țesute în război în două ițe și alese în dungi verticale, în ochiuri, romburi sau linii șerpuite policrome. Lățimea betelor era de 2—3 cm iar lungimea de 2—3 m, înfășurîndu-se de cîteva ori în jurul taliei.

Femeile în vîrstă și cele însărcinate au purtat pe sub zăvelci un brîu lat de 15—20 cm țesut în două ițe, cu urzeală de culoare închisă și băteala în nuanțe asortate formînd dungi înguste dispuse orizontal. Pe deasupra zăvelcilor se purtau și betele.

Ansamblul costumului se completează cu diferite podoabe în funcție de vîrstă și starea socială.

Podoaba cea mai de preț purtată în tot județul de fetele cu stare economică deosebită a fost salba din bani de aur și argint iar cele sărace salbă din imitații de aramă [10].

Legătura dintre podoabe și starea economică a proprietarului a fost atît de strînsă, încît podoaba și banul se confundau, atunci cînd este vorba de salbe. Ele reprezentau adevărate tezaure ale familiei, făcînd parte din zestrea fetei și se transmiteau din generație în generație. Numeroase foi de zestre din sec. al XIX-lea menționează printre valori, „mahmudele turcești", „napoleoni", „poli de aur" ca salbe.

Funcția socială a salbei cu monede de aur a fost aceea de a „diferenția" pe aceea care o purta de restul comunității.

„Lesle" din mărgele mici policrome înșirate după diferite modele s-au purtat deasemenea în toate satele județului pînă după primul război mondial. Mărgele mărunte, policrome, urzite pe 4—5 fire se înnoadă din loc în loc. Modelul se formează din coloritul mărgelor. Bentița care formează leasa are o lățime de 2—3 cm. Unele lese se compun dintr-o bentiță cu colți triunghiulari ceea ce le mărește valoarea artistică.

Cerceii din monede de aur și argint sau în formă de „verigi" s-au purtat deasemenea în toate zonele județului făcînd parte ca și salbele din categoria mărcilor de situație materială deosebită.

Podoabele lucrare din aur și argint, din alamă, aramă sau mărgele au o veche tradiție pe teritoriul județului Olt așa cum atestă descoperirile arheologice. Explicația pentru preocuparea etern umană de a se îm-

10. STOICA, G., *Podoabe populare românești*, București, 1968, p. 34.

podobi o constituie comportamentul ceremonial, care impune, „ceea ce trebuie să poarte“ membrii comunității în anumite împrejurări. Acestui fapt i se datorează apariția podoabelor destinate unor ceremonii, cu precădere pentru marcarea unor evenimente importante din viață, ca de pildă căsătoria, logodna sau chiar pentru zile festive. Obiceiul de a purta aceste podoabe „efemere“ — o floare pusă în coc sau la ureche, mărgele sau alte însemne — s-a păstrat și s-a transmis în primul rînd datorită valorii lor simbolice și nu datorită materialelor din care sînt făcute.

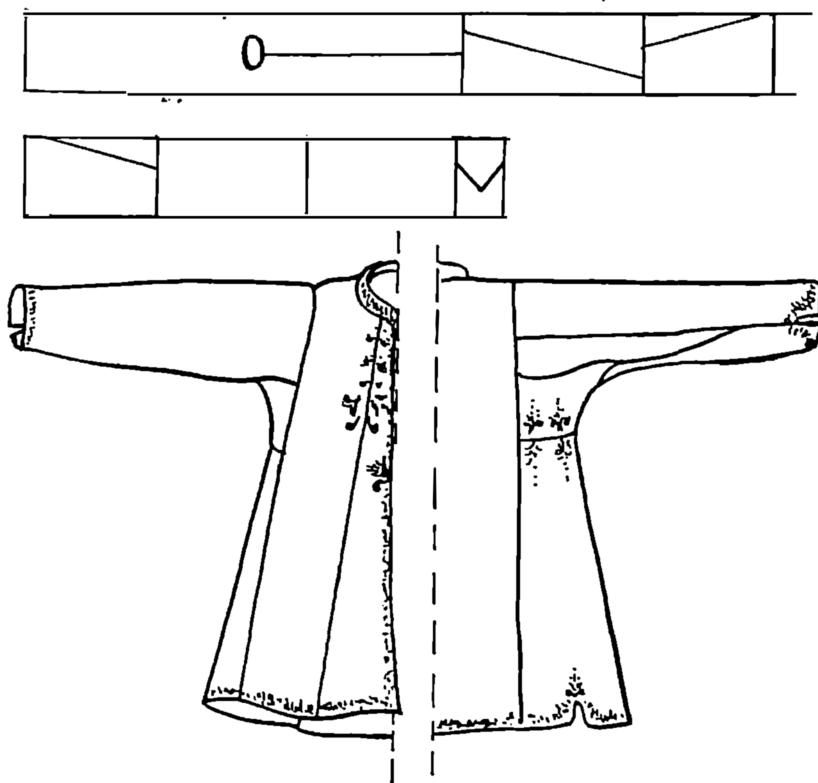
IMBRĂCĂMINEA DE IARNĂ — Pînă în primele decenii ale sec. al XX-lea cele mai importante haine de iarnă au fost lucrate din dimie sau blană de oaie.

În zona Olt șuba din dimie albă, purtată în zile de sărbătoare sau din dimie seină, pentru zile de lucru, a fost haina cea mai apreciată în sezonul rece. Dimia se țesea în patru ițe din lînă toarsă subțire și răsucită, apoi se dădea la piuă pentru finisaj.

Hainele se lucrau în casă ori se comandau la meșteri specializați în confecționarea lor.

Șubele din județul Olt se încadrează tipurilor răspîndite în Oltenia și Muntenia cu unele note particular-zonale.

Șuba albă are un croi și o decorație simplă, discretă și elegantă completînd armonios ansamblul portului. Spatele și piepții sînt croite dintr-o lățime de țesătură. Gura se decupează la mijlocul stofei apoi se despică în două formînd piepții. Pentru a da linie evazată șubei se montează doi clini lungi pe partea interioară a piepților și cîte doi clini de formă trapezoidală lateral, făcînd legătura

Croi de șubă albă, com. Vulturești.

cu spatele. Clinii laterali — fixați pînă la o distanță de circa 30 cm de sub braț — sînt completați la partea superioară cu un „petec“, o bucată de stofă de formă dreptunghiulară. Mînecile sînt compuse din cîte o lățime de stofă și doi clini ascuțiți. O bentiță de 3—4 cm montată în jurul „gurii“ formează gulerul.

Decorul șubei se realizează prin aplicarea găitanului de lînă, de culoare bleumarin pe piepți, guler și terminația clinilor laterali; pe marginea poalelor și a manșetelor apar cusături cu lînă roșie sau portocalie formînd din loc în loc mici „scîntei“.

Șuba seină croită și decorată ca și aceia

albă se deosebește prin culoarea neagră a găitanului și micile broderiile albe, cu forma unor liniuțe denumite „molii". Datorită decorului șuba seină poartă și denumirea de „șubă cu molii".

În comunele Poboru, Scornicești, Cungrea s-a purtat și o haină din dimie de culoare neagră denumită „cortel", deosebindu-se de șubă prin decorul executat cu găitan gros de culoare bleumarin.

Mai puțin frecvente cojoacele purtate în Olt provin de la cojocarii zonei sau din Mărginimea Sibiului.

Cojoacele lucrate în zonă confecționate din blană de miel alb sau negru sînt scurte pînă în talie, deschise în față și fără mîneci. O bentiță îngustă din piele neagră de miel tivește marginile de jur împrejur. Decorul compus din volute realizate cu „irhă" verde — fîșii subțiri de piele — executate în tehnica „cosoaielor" formează un chenar pe marginile cojocului. Printre cosoaie și din loc în loc, pe suprafețele rămase albe, se adaugă broderii cu lînă policromă în tonuri de roșu, verde și negru.

Cojoacele lucrate la Sibiu și procurate din tîrgul de la Drăgășani sînt de tipul celor „ungurenești", scurte, fără mîneci, cu răscroială ovală la gură, deschise în față. Mici broderii executate cu mătase neagră pe piepți, la buzunare, pe marginile răscroielii de la mînă și de la gură, formează un decor sobru și distins.

În unele sate s-au purtat și „cojoacele" albe cu broderii policrome din lînică, de tipul celor vîlcene pătrunse tot prin intermediul tîrgurilor.

ÎNCĂLȚĂMINTEA — În sezonul rece femeile se încălțau cu ciorapi, tusluci, și opinci.

Ciorapii sînt lungi pînă la genunchi, decorați în întregime cu motive geometrice executate cu lînă din diferite culori.

Tuslucii, un fel de cipici, au fost lucrați pînă în perioada dintre cele două războaie mondiale din lînă cu un cîrlig gros de lemn, și au forma unor pantofi și talpa dublată cu piele de porc sau de bou. Uneori se oroșetau în două culori.

După al doilea război mondial au început să se lucreze tusluci din dimie neagră cu aplicații de postav și tighele trase la mașină.

Opincile au fost răspîndite deasemenea în toate satele fiind purtate pînă înaintea celui de al doilea război atît de femei cît și de bărbați. În zona Olt opincile lucrate din piele de porc sau de bou sînt strînse pe picior și cu vîrful adus în față.

După această dată opincile au început să fie înlocuite cu ghete și „iminei" — pantofi negri.

Privit în ansamblu portul femeiesc din zona Olt se detașează de celelalte costume din Oltenia printr-o cromatică mai sobră în care predomină tonurile de albastru, roșu, vișiniu oranj și multă strălucire conferită de folosirea amplă a firului de beteală și a mărgelelor policrome.

Linia elegantă a ansamblului este dată de marama bogat ornamentată înfășurată în jurul capului, de finețea decorului cămășilor și bogăția decorației zăvelcilor, de croiul evazat și sobrietatea șubelor.

COSTUMUL BĂRBĂTESC — mai simplu și incomparabil mai puțin supus fluctuațiilor modei se încadrează în tipul de port cu cioareci din dimie albă și cămașă scurtă pînă

deasupra genunchilor strînsă în chimir sau brîu.

PIEPTĂNĂTURILE bărbaţilor fără semnificaţiile celor femeieşti se diferenţiază după vîrstă. Băieţii pînă la 12 ani poartă părul scurt pînă în dreptul urechilor pieptănat fără cărare ; după acestă vîrstă părul se piaptănă cu cărare într-o parte şi se tunde mai scurt.

Pînă la începutul sec. al XX-lea bărbaţii in vîrstă de peste 50—60 de ani aveau „plete", păr lung acoperind urechile, tuns drept împrejurul capului şi pieptănat cu cărare într-o parte.

Acoperitorile de cap folosite după sezon au fost pălăria din postav sau pai şi căciula.

Pălăria din pai face parte din costumul de vară şi este lucrată din paie de grîu sau de orez. Paiele se culegeau cînd grîul era aproape copt, înainte de secere şi se legau în mănunchiuri, apoi se păstrau în podul caselor. În timpul iernii bărbaţii împleteau pălăriile necesare familiei. Pentru o pălărie se foloseau între 400—600 fire de paie împletite în 4, 6 sau 9 şuviţe.

Benzile împletite se montau numai de anumiţi oameni din sat, capabili să dea pălăriei forma şi dimensiunile necesare.

Calota are formă rotundă iar lărgimea borurilor este determinată de vîrsta persoanei care o poartă : 7—10 cm pentru tineri, 6—7 cm pentru vîrstnici. Pălăria are şi o „cordea", din paie împleite sau din postav procurat din comerţ.

Pălăria de postav folosită la sărbători a început să se poarte după 1920. Are fundul rotund, pliat în interior, cu boruri late de 6—9 cm.

Căciula din blană de miel negru face parte din costumul bătrînesc de iarnă fiind purtată fără excepţie în toate satele.

În zona Olt forma căciulii este „ţuguiată", cu vîrful înalt format din 4 clini, îndoit într-o parte sau băgat în spre interior.

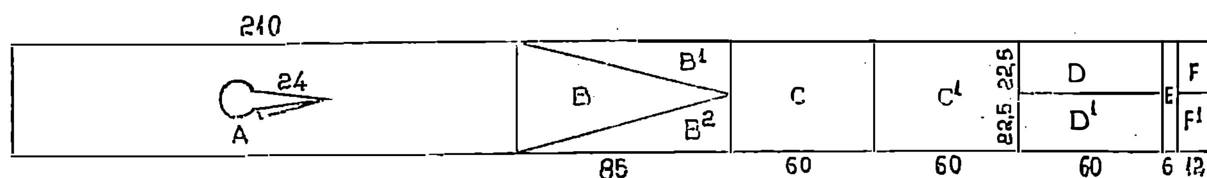
CĂMAŞA bărbătească din zona Olt se încadrează celor două tipuri principale întîlnite în toată ţara : cămaşă dreaptă şi cămaşă cu platcă.

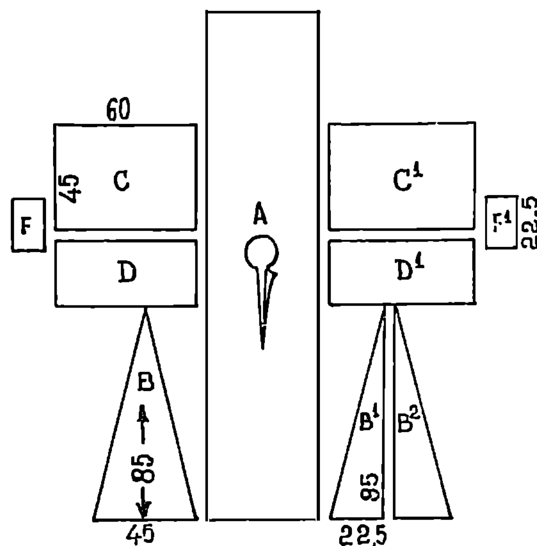
Cămaşa dreaptă are spatele şi faţa croite dintr-o singură foaie de pînză, mînecile compuse dintr-o lăţime de pînză racordate la „trup". Sub braţ se adaugă cîte un clin de o parte şi de alta şi broşchiţa pentru a-i da lărgimea necesară. Gulerul drept, lat de 6 cm este legat cu doi ciucuri. Lungimea cămăşii este potrivită, pînă deasupra genunchilor.

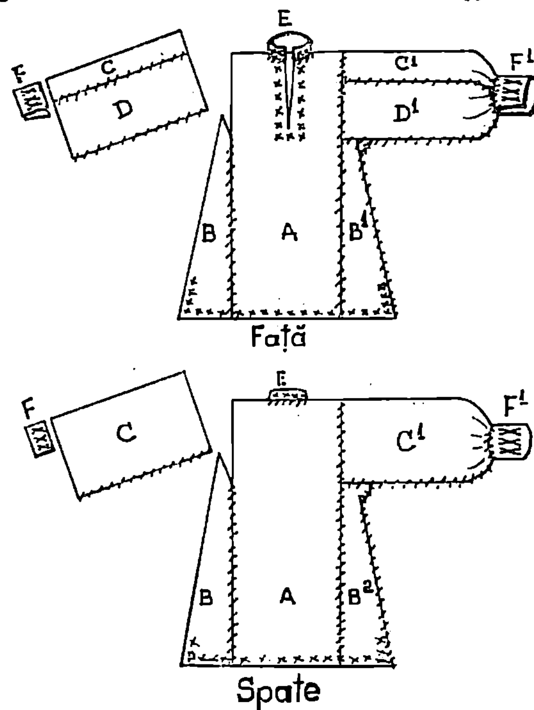
Cămaşa dreaptă, constituie cel mai vechi tip purtat în zonă şi are o veche tradiţie în portul popular românesc, fiind reprezentată pe Monumentul de la Adamclisi şi Columna lui Traian ca îmbrăcăminte specifică dacilor.

Cămaşa cu platcă apare în costumul din zonă în ultimile decenii ale secolului al XIX-lea. Cămaşa are platcă pe umeri iar faţa şi spatele sînt prinse de ea cu o încreţitură. Gura cămăşii este adîncă, cu gulerul de forma unei bentiţe ca şi la cămaşa dreaptă. Mîneca compusă dintr-o lăţime de pînză sau dintr-o foaie şi jumătate se strînge la încheietură într-o manşetă lată de 3—4 cm. Sub braţ se adaugă doi clini şi un „petec". Lungimea cămăşii este identică cu aceia a cămăşii drepte.

Pînza cămăşii bărbăteşti din zona Olt este ţesută din bumbac şi uneori, la cămăşile de muncă din cînepă cu bumbac. Înaintea primului război mondial cămăşile bărbăteşti

Croi de cămaşă dreaptă.

pentru zile de lucru au fost confecţionate şi din pînză de in. Pentru ţinuta de sărbătoare s-a folosit firul de bumbac creţ sau chiar borangic cu bumbac. Între cele două războaie mondiale, cămaşa dreaptă din pînză de bumbac a fost înlocuită cu o cămaşă confecţionată din marchizet. La acest tip de cămaşă decorul cusut este policrom.

Foile din care se compune cămaşa bărbătească sînt unite pe dos cu o cusătură executată peste muchia pînzei sau în urma acului. Cheiţa cu rol decorativ apare mai rar în această zonă.

Ornamentele cusute sau alese în război cu arnici sau mătase albă sînt dispuse cu discreţie pe piet, platcă, guler, manşetă sau marginea mînecii şi la poale. În mod frecvent decoraţia de la mîneci şi de la poale constă dintr-un model lucrat în şabac şi o mică dantelă croşetată formînd „colţişori" sau „moţorei".

Din punct de vedere al tehnicilor de decorare în zona Olt se întîlnesc mai multe feluri de cămăşi bărbăteşti :

— cămaşa aleasă în război ;
— cămaşa cusută în punct românesc ;

— cămașa cusută „la fir" ;
— cămașa cusută cu șabace.

Toate aceste cusături s-au folosit la ambele categorii de cămăși specifice zonei.

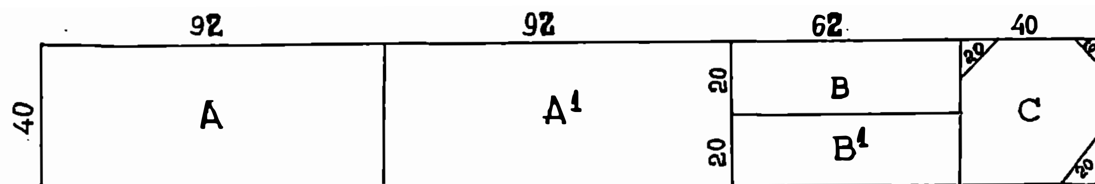
PANTALONII purtați în zonă după sezon au fost : ismenele de pînză pentru vară și cioarecii din dimie albă pentru iarnă.

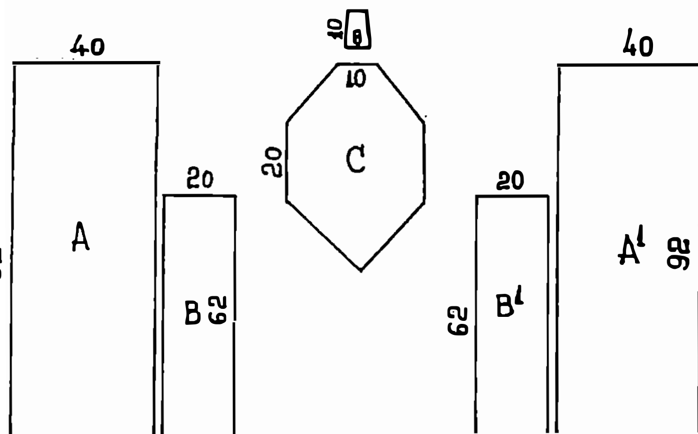
Ismenele de pînză au formă dreaptă cu fiecare picior „crac" croit dintr-o lățime și jumătate de pînză, cu un pătrat montat la mijloc formînd „turul". La partea superioară foile se îndoiesc într-un tiv prin care se introduce brăcinarul, o ață din cînepă mai groasă, cu care se leagă în talie.

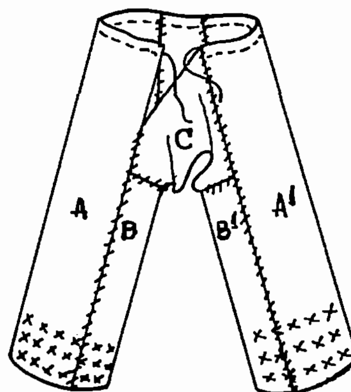
Ornamentația specifică ismenelor constă în modele realizate în tehnica șabacului, cusături la un fir sau în punct românesc dispuse pe marginea de jos. O terminație executată sub forma unei dantele mărunte completează modelul cusut.

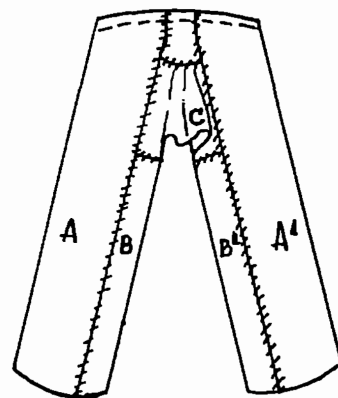
Pantalonii din dimie albă au formă asemănătoare cu aceea din Argeș și Vîlcea, croiți din două foi drepte, turul și patru clinișori. În față au două deschizături ovale „ghizdele" sau „tăieturile" care permit îmbrăcarea cioarecilor.

CINGĂTOAREA — Bărbații se încing peste cămașă cu chimire din piele, frumos decorate cu modele realizate din fîșii subțiri de aramă sau alamă procurate din tîrguri și lucrate în partea de nord a Olteniei.

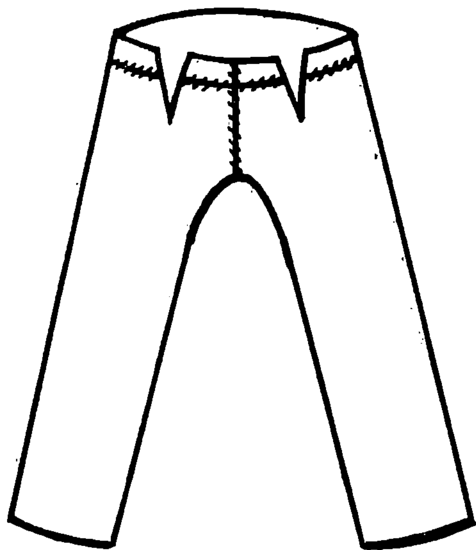

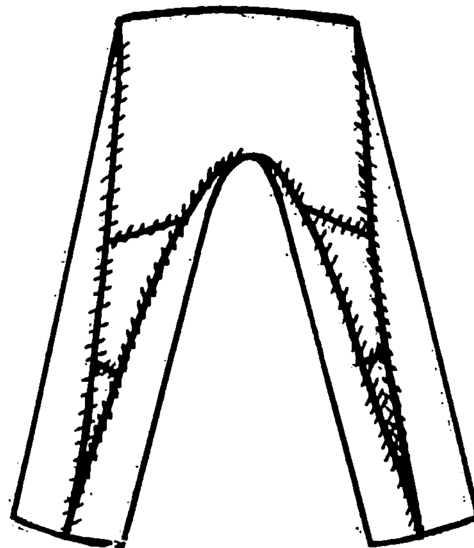

Croi de ismene din pînză.

Croiul pantalonilor din dimie albă, zona Olt.

Brîul țesut făcea parte atît din costumul de muncă cît și din cel de sărbătoare. S-au purtat brîie roșii și negre țesute în patru ițe avînd o lățime de 40 cm și o lungime de 2—3 cm. La unul din capete pe o porțiune de 70—80 cm brîiele au alesături dispuse în benzi orizontale. Decorul ales este completat la brîiele de sărbătoare cu fir de beteală, mărgele colorate sau „fluturi". Datorită coloritului și modelelor brîul a avut un rol decorativ important în costumul bărbătesc detașîndu-se pregnant pe fondul alb al cămășii.

ÎMBRĂCĂMINTEA DE IARNĂ — În anotimpuri reci în zona Olt bărbații au purtat haine din blană și din dimie, cu forme elegante care completează armonios ansamblul vestimentar.

Ca și în cazul pieptarelor femeiești, cele bărbătești sînt lucrate în zonă sau de meșteri din Mărginimea Sibiului.

Cea mai răspîndită haină lucrată din blană de oaie sau de miel a fost *laibărul,* o vestă scurtă pînă în talie, fără mîneci, încheiată în față cu copci.

Laibărele lucrate în zonă au o lungime ce depășește jumătatea chimirului, răscroială ușor ovală la gît și patru buzunare (două mari jos și două mici sus). Marginile pieptarului, ale buzunarelor și ale răscroielii de la mînecă sînt bordate cu blăniță neagră de miel. De o parte și de alta a deschiderii din față și pe marginea de jos a feței și spatelui pe o porțiune de 4—5 cm se desfășoară un model cu val și rozete sau volute executate cu irhă verde în tehnica cosoaielor, intercalate de broderii cusute cu lînică policromă. Acest chenar cu ornamente compacte este completat pe margine cu mici broderii

policrome, reluate apoi pentru decorul de la răscroiala mînecii şi în dreptul cusăturilor laterale. Pe buzunare şi deasupra lor, pe mijlocul spatelui sînt cusute cu lînă colorată buchetele de flori.

În timpul cercetării nu s-au putut identifica centre specializate de cojocari aşa cum sînt cele din Cîmpia Romanaţiului de unde s-a tras concluzia, că pieptarele din zona Olt au fost lucrate de cojocarii care produceau numai pentru satisfacerea cerinţelor unui sat sau unui grup de sate apropiate.

Şubele albe de dimie purtate în zile de sărbătoare şi *şubele seine* pentru lucru sînt identice din punct de vedere morfologic cu cele femeieşti. Concomitent bărbaţii au purtat în comunele Scorniceşti, Poboru şi Cungrea *cortel* din dimie neagră.

PODOABE — în cadrul costumului bărbătesc nu s-au folosit prea multe podoabe, cu excepţia unei pene de păun la pălărie sau a florilor şi pieptenilor luaţi de băieţi de la fete în timpul dansului şi purtaţi la pălărie.

INCĂLŢĂMINTEA tradiţională a fost opinca din piele de porc sau de bou purtată peste piciorul învelit în obiele din dimie albă.

Opincile se lucrau dintr-o bucată de piele de formă dreptunghiulară perforată la vîrf în 10 locuri de o parte şi de alta, pentru a forma „botul" ascuţit. La spate se făceau două tăieturi de circa 5 cm şi se plia călcîiul apoi prin două orificii se introduceau „nojiţele" din piele cu care se legau opincile de picior.

Pe la începutul secolului, în jurul anului 1900 s-a generalizat portul ciorapilor din lînă lucraţi cu 5 cîrlige, pentru tineret şi al ciorapilor lucraţi din lînă mai groasă, cu un cîrlig de lemn, pentru bătrîni.

În zona Olt ciorapii se încălţau pe sub pantalonii din dimie şi aveau ca decor la partea superioară, un model denumit „codri" sau „brăduţi". Ciorapii sînt lungi pînă la genunchi sau pînă la jumătatea pulpei.

Călţunii lucraţi cu cîrligul, tălpuiţi cu piele sau cei din postav negru au fost purtaţi şi de bărbaţi.

După al doilea război mondial a început să se generalizeze portul ghetelor, bocancilor şi chiar al cismelor.

Costumul bărbătesc din zona Olt se caracterizează prin sobrietate şi eleganţă, datorită croiului simplu, compoziţiilor ornamentale şi cromaticii discrete, în care predomină culoarea albă de fond pe care se detaşează ornamentele executate în albastru, bleumarin şi negru.

ZONA SLATINA

Costumul popular din zona Slatina este foarte puţin cercetat, fiind amintit uneori în literatura de specialitate în cadrul zonei Olt. Cercetările de teren au relevat în satele menţionate existenţa unui port popular cu trăsături proprii, diferenţiat de acela din zonele Olt şi Cîmpia Romanaţiului, caracterizat printr-o mare distincţie datorită coloritului elegant în care predomină bleumarinul, albul, negrul, roşul şi sobrietăţii rar întîlnite în alte părţi ale Olteniei. În ceea ce priveşte componenţa pieselor vestimentare portul popular femeiesc din zona Slatina se distinge prin portul fustei cu alesături în care culoarea apare ca valoare expresivă, ca îmbinare în cadrul modelelor dispuse cu multă parcimonie. Despre costumul de aici se poate spune că beneficiază de o sonptuozitate de-

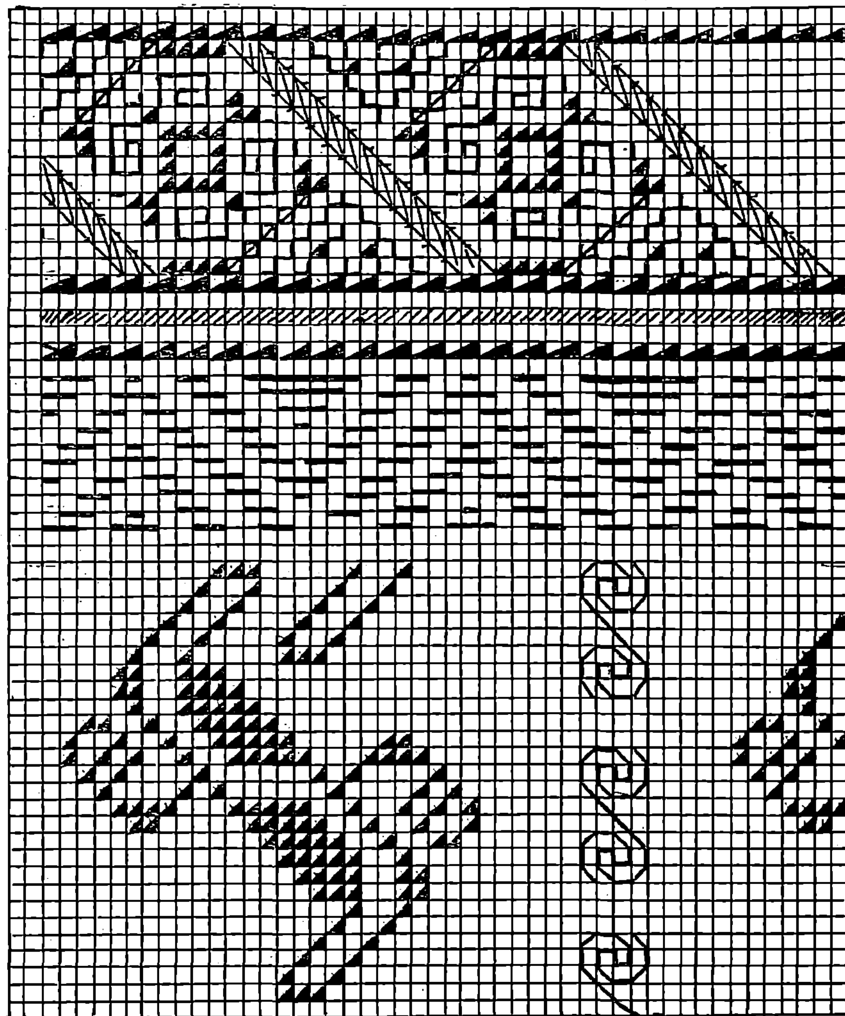
corativă abstractă remarcabilă, construită cu mijloace diverse : alesătură, cusătură de toate felurile — unificate prin intermediul cromaticii care are rolul de a încălzi ansamblul, ca expresii al unui gust coloristic subtil cultivat cu rafinament de nenumărate generații.

COSTUMUL FEMEIESC — PIEPTĂNĂTURI ȘI GĂTEALA CAPULUI — Dacă în ceea ce privește pieptănăturile întîlnim o mare asemănare cu zona Olt, părul împletit în cozi și coc prins în „crăcani" de metal, acoperitorile de cap „cîrpele" din bumbac, in sau borangic se diferențiază ca dimensiuni, decor și mod de a se purta. Tulpanul înnodat pe sub barbă și „îmbrobodit" a fost purtat de femeile de toate vîrstele ; tulpanul legat „pe sub coc", „turcește" sau „îndulbenit" de femeile tinere, „legătura peste coc" fiind apanajul femeilor bătrîne.

Pe sub cîrpa de bumbac sau chiar pe sub tulpan femeile căsătorite au purtat în zona Slatina și „tichie", o calotă din pînză albă legată la spate, cu ornamente cusute în roșu și negru și danteluțe pe margine, care acoperea complet părul. Decorul tichiei apare de sub tulpan sau ștergar ca o coroană așezată deasupra frunții.

Cîrpele din bumbac țesute în două ițe au formă dreptunghiulară cu lățimea de 50 cm și o lungime de 2—3 m. Decorul se compune din grupuri de vergi realizate cu fire de bumbac mai gros în aceeași culoare sau cu alesături executate pe rost — alb pe alb.

Cîrpele din borangic ceva mai recente, au o lungime de 2—2,50 m și o lățime de 50—60 cm. Ele sînt țesute în două ițe cu alesături policrome pe tot trupul, grupate în benzi orizontale la capete.

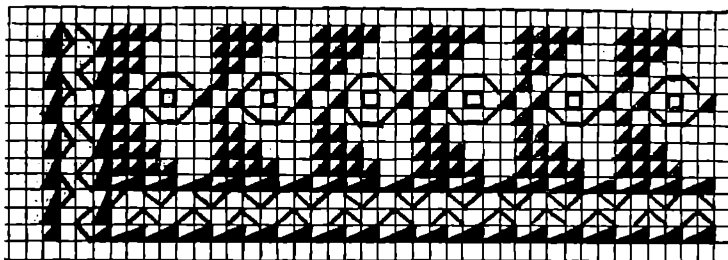

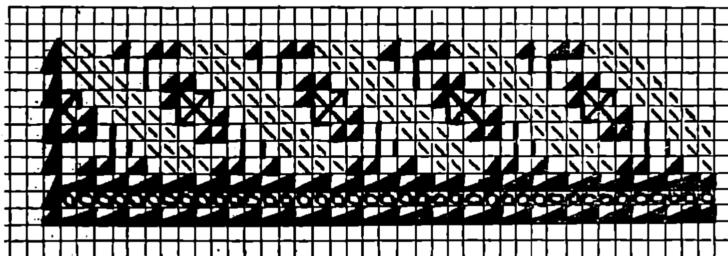
Detaliu de altiță la cămașă femeiască, com. Radomirești, sec. XX.

Tinerele căsătorite purtau cîrpa cu capetele lăsate liber pe spate iar femeile în vîrstă de 45—50 de ani o înfășurau odată în jurul gîtului apoi dădeau un capăt spre spate și unul spre față sau aduceau ambele capete pe piept.

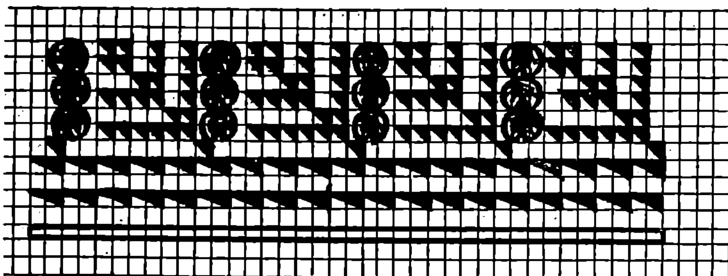
Detaliu de ornament la cămașă femeiască, com. Seaca sec. XX.

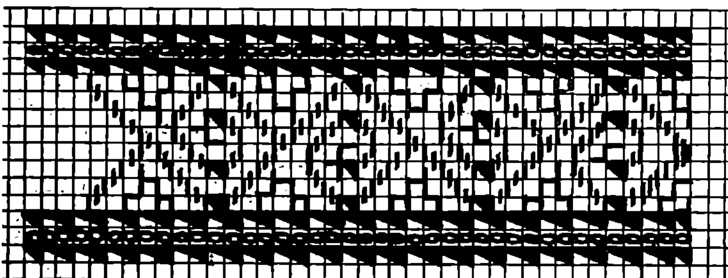
Detaliu de ornament la cămașă femeiască, com. Tujeni, sec. XX.

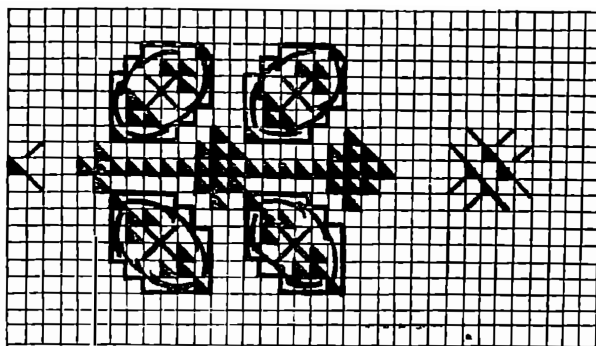

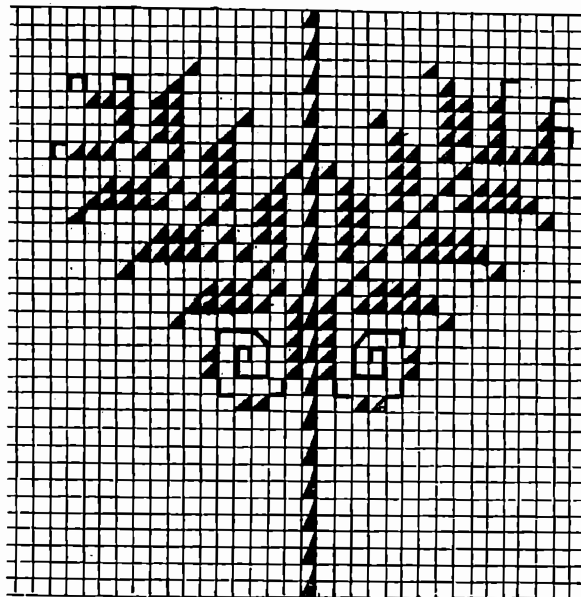
Detaliu de altiță la cămașă, com. Radomirești, sec. XIX.

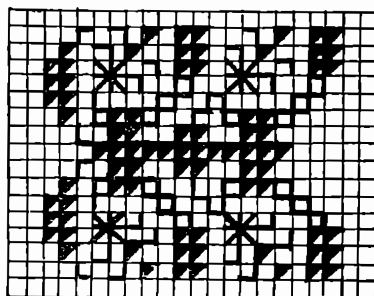

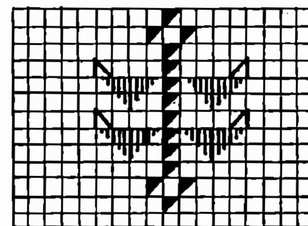

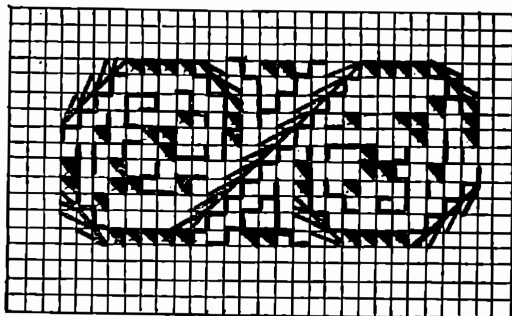
Detaliu de ornament la cămașă, com. Vlădeni, sec. XX.

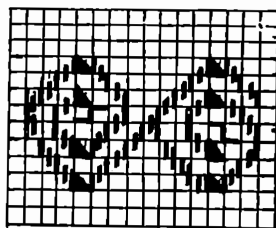
Detaliu de altiță la cămașă, com. Șerbănești, sec. XX

CĂMAȘA — Cele două tipuri de cămașă — dreaptă și încrețită la gît, — sînt specifice și zonei Slatina.

Cămașa dreaptă s-a purtat pînă acum cîteva decenii dar numai de către femeile în vîrstă și pentru zile de lucru. Ca urmare decorul a fost mult simplificat reducîndu-se la cîteva cusături pe platcă, guler și marginea mînecilor. Unele exemplare au terminația executată sub forma unor mici colțișori dispuși la gura cămășii, la guler și pe marginea mînecilor.

Detaliu de ornament la cămașă, com. Vilcele, sec. XX.

Cămășile cele mai răspîndite au fost cele de tipul încrețit la gît, cu mînecă decorată cu altiță și încreț.

Spre deosebire de cămășile cu altiță din zona Olt cele din zona Slatina, cusute mai ales în punct bătrînesc sînt mult mai bogat decorate și de aceea par și mai colorate. Altița împărțită în casete amintește de modelele specifice Teleormanului fără să se identifice acestora. Subt altiță apare uneori încrețul executat într-o culoare neutră alb, galben, bej, alteori un decor amplu, geometric, acoperă toată partea de deasupra mînecii începînd direct de sub altiță. Piepții cămășii sînt și ei cusuți cu două rînduri de motive geometrice dispuse fiecare de o parte și de alta a unui ax central, formînd un fel de crăcuță. Decorul cămășii realizat cu mătase sau arnici de culoare vișiniu sau roșu închis este completat la cămășile de sărbătoare cu paiete fixate la mijloc cu o mică mărgea.

Cămășile vechi au poalele cusute de ie în timp ce la exemplarele noi recente sînt separate. Poalele au croială identică cu a celor din zona Olt, cu ornamente discrete cusute, danteluță croșetată pe poale.

FUSTA — O notă definitorie a costumului din zonă o dă și fusta, piesă de eleganță deosebită purtată peste poale. Fusta confecționată din stofă de lîngă țesută în două sau în patru ițe și nevedită este formată prin reunirea a 6 foi drepte ; lărgimea de 2,50 m este adunată în talie în pliuri de cîte 3—4 „degete", fixată într-un cordon lat de 2—3 cm. Pentru zilele de lucru se folosește stofa de culoare neagră sau bleumarin fără alesături. Stofa fustei de sărbătoare este țesută în două ițe, cu alesături printre fire sau în patru ițe cu alesături peste fire grupate pe poale într-o bordură de 70 cm formată din mai multe registre.

Motivele geometrice cu negru, roșu, bleumarin, verde sînt puse în valoare de fondul roșu sau bleumarin pe care sînt realizate.

Pe marginea de jos care ajunge pînă aproape de gleznă, se croșetează colțișori cu lînă colorată, în tonuri armonizate fondului stofei, formînd o terminație discretă.

Fustele fără alesături s-au purtat în satele Vîlcele, Alimănești, Izvoarele, Serbănești, Crîmpoia, Movileni, Buta, cu catrință din lînă roșie pe deasupra, decorată cu motive geometrice sau vegetale stilizate, dispuse în benzin orizontale pe tot „trupul" ; la partea de jos a catrinței una sau mai multe benzi formează un „prag". Catrința este cu 10—15 cm mai scurtă decît fusta fiind purtată ca un șorț.

În apropierea orașului Slatina catrințele pentru zile de sărbătoare se deosebeau de cele pentru zile de lucru prin ornamentele alese cu lînică industrială în culori vii.

Între cele două războaie mondiale, fusta din lînă a fost înlocuită cu fusta din borangic țesută în patru ițe și nevedeală, cu bordură din alesături pe poale. Ca aspect se aseamănă cu fusta din lînă, de care se diferențiază doar prin ținută și material.

După cel de al doilea război mondial se adoptă în zonă pentru o perioadă scurtă de 10—15 ani, fusta de catifea neagră cusută cu motive vegetale sau cu aplicații din gogoși de viermi de mătase, denumită local „fotă". Fiind total ruptă de tradiție fota nu s-a generalizat în zonă.

În aceeași perioadă prin intelectualitatea satelor, în special prin intermediul învățătorilor, a pătruns în zonă așa numitul „costum național", în realitate costumul de Muscel,

care nu s-a generalizat și nu are legături cu portul specific.

CINGĂTOAREA — Fusta se fixează în talie cu ajutorul betelor din lînă, late de 4—5 cm și lungi de 2—2,50 m, țesute în ochiuri sau dungi longitudinale, în culori închise, armonizate cu iia și fusta.

Pe lîngă betele cu alesături s-au purtat frecvent, betele alese și cusute cu mărgele albe sau policrome dispuse pe margine. Ele sînt folosite numai la costumul de sărbătoare ori se dau împrumut băieților pentru grupele de călușari.

PODOABELE — Primele podoabe ale fetelor au fost florile, crenguțele verzi și panglicile colorate purtate în cozi. Acestora li se adaugă podoabele cu valoare intrinsecă mare cum sînt salba din bani de aur și argint sau cerceii din bani de aur și cele cu caracter decorativ — salbă din imitație de bani, mărgelele colorate și lese.

În zona Slatina cel mai frecvent s-au purtat însă podoabele din argint, aramă sau alamă ce amintesc prin formă și decor pe cele descoperite în săpăturile arheologice. Ele au fost produse de artizani locali fără o pregătire tehnică specială, avînd o iscusință neîntrecută. Ultimul mare meșter de acest fel a fost Marin Toader care a trăit în cartierul Clocociov din Slatina pînă acum doi ani. Aceste podoabe, brățări, inele „verigi", relevă măiestria cu care meșterul popular a îmbinat armonios tehnica cu materialul în scopul realizării unor obiecte frumoase, utile și semnificative. Pentru realizarea brățărilor simple sau în spirală, a verigilor, toartelor de inele și de cercei s-a utilizat tehnica baterii lingoului sau sîrmei de metal pînă la obținerea dimensiunilor și formei necesare. Piesa obținută în stare brută din acest procedeu era finisată și ornamentată cu migală prin diferite tehnici : ciocănire, cizelare, gravare, presare, granulare, filetare, răzuire. Procedeele cele mai utilizate sînt : ciocănirea, cizelarea și gravarea. Motivele gravate se obțin prin săparea motivelor pe suprafața metalului. La unele podoabe cum sînt cerceii s-a folosit și procedeul granulării. Micile sfere metalice obținute prin încălzirea unui fir metalic pînă la topire, erau fixate după sortare pe suprafața unor discuri care compuneau cercelul. La cea mai mare parte dintre aceste bijuterii sînt asociate mai multe tehnici în scopul punerii în valoare a materialului, formei și decorului care constituie o unitate.

Brățările au forme simple, amintind de cele antice. Ele sînt executate prin îndoirea unor bare metalice cu secțiune plată.

Extremitățile în formă de cap de șarpe sînt subțiate prin ciocănire. Asemenea brățări au fost răspîndite în evul mediu în tot cuprinsul țării.

Inelele se numără printre podoabele apreciate mult în zonă. Ele sînt alcătuite dintr-o verigă cu secțiune rotundă sau plată, realizate prin îndoirea unei lame metalice decorate prin stanțare sau cizelare. Inelele de acest fel sînt cunoscute din evul mediu ca produse a unor ateliere locale. Forma lor a continuat să dăinuiasca pînă în zilele noastre fiind folosite într-unele sate ca inele de logodnă. Brățările sînt purtate pînă la vîrsta de 40—45 de ani. Inele se poatră în schimb la orice vîrstă de femei și de bărbați.

Destul de frecvent apar și „lesele" din mărgele policrome sub formă de bentițe simple sau cu colți. Spre deosebite de lesele din Olt, cele din zona Slatina sînt mai sobre în ceea ce privește ornamentica.

ÎMBRĂCĂMINTEA DE IARNĂ — O categorie de piese purtate în egală măsură de femei și bărbați o constituie cojoacele, hainele din dimie albă, ambele cu forme și decorații variate. Ele au intrat în componența costumului popular de timpuriu și sînt asemănătoare celor reprezentate pe metopele monumentului de la Adamclisi.

Piesele din dimie poartă denumiri diferite : chebă, ipingea, scurteică, marcînd croiuri, decorație și răspîndire teritorială deosebită ; ceea ce le conferă o notă de unitate este încadrarea lor în tipul răspîndit în sudul Carpaților.

Vechimea hainelor din dimie este demonstrată de marea dezvoltare a instalațiilor de prelucrarea stofelor întîlnite în toată zona colinară a județului Olt.

Analiza morfologică a șubelor din zona Slatina indică o croială simplă derivată din timpul „poncho“ cu mîneci drepte racordate la nivelul umerilor. Prin adăugarea unor clini laterali, a pavei, bentiței din jurul gîtului, manșetelor întoarse și a decorului cu găitan bleumarin a rezultat un tip specific zonal.

Ca o influență a zonei învecinate Cîmpia Romanațiului, în satele din apropierea orașului Slatina ori în satele Breteni și Coteana s-a purtat și „casaca“, o haină albă din dimie, fără mîneci. Casaca este croită după principiile cunoscute, din foi drepte nerăscroite dar diferențiată din punct de vedere morfologic de toate cele celelalte haine. Pieptii și spatele sînt compuse dintr-o lățime de stofă la care se adaugă lateral din talie, cîte doi clini mari cu vîrful în sus iar de sub braț cu cîte doi clini mici așezați cu vîrful în jos. În jurul brațelor stofa se răscroiește rotunjind marginile drepte ale materialului. Decorul bogat, este realizat din găitane de culoare roșie, împletite în casă și aplicații din postav colorat dispuse pe clini și pe spate. Un decor discret conturează marginile casacei și benzile de la gît. Tot ca o influență a Romanațiului casacele s-au purtat în zile de sărbătoare cu vîlnice de culoare roșie avînd o bogată decorație geometrică dispusă în benzi verticale.

Între anii 1890—1920 femeile au purtat scurteică, o haină lucrată din dimie subțire de culoare neagră, croită cu spatele și fața din foi drepte tăiate în talie și clini adăugați pe părți. Mînecile se prind fără răscroieli de spate și piepți.

Scurteica este căptușită cu blană de miel alb sau negru iar în față pieptii sînt bordați cu două fîșii înguste din blană neagră de miel. Lungimea hainei este pînă deasupra genunchiului lăsînd să se vadă fusta și catrința.

În primele decenii ale sec. al XX-lea scurteica a început să fie înlocuită printr-o haină lucrată din pluș bleumarin, roșu închis sau vișiniu, cu blană de vulpe roșie la guler și pe piepți denumită cațaveică. Purtată inițial numai de femeile bogate, cațaveica procurată din comerț s-a generalizat treptat în toată zona, fiind destul de frecventă pînă în anii 1935—1940. Croiul piesei este identic cu acela al scurteicii, deosebindu-se numai prin lungimea care depășește cu cca 10—15 cm genunchiul.

Cojoacele purtate de femei în zona Slatina sînt scurte pînă la talie, deschise în față, cu marginile tivite cu „zagara“, piele de miel. Ele nu s-au lucrat în Cîmpia Boianului ci erau aduse de meșterii cojocari din Cîmpia Caracalului la tîrgurile din comunele : Tufeni, Crîmpoia, Serbănești, Radomirești, Drăgănești, Izvoarele.

Broderia este executată direct pe piele

sau pe fișii de meșină „tasmale“ care se aplică pe deasupra. Ornamentele cojoacelor sînt realizate cu lînă, mătase, bumbăcel sau „irhă“, fișii din piele.

Între cojoace și ansamblul costumului este o strînsă interdependență, broderia fiind discretă și sobră.

Considerate piese de mare valoare, purtate mai ales în zilele de sărbătoare, cojoacele din zona Slatina sînt menționate în foile de zestre în sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea.

ÎNCĂLȚĂMINTEA femeilor se compune din ciorapi lungi pînă la genunchi lucrați din lînă albă, neagră sau colorată în roșu și negru, croșetați pe patru cîrlige, cu ornamente geometrice dispuse pe toată suprafața și opinci din piele de porc ori de bou ; pînă la primul război mondial s-au purtat tusluci de lînă sau de postav. Către deceniul al III-lea al sec. XX a început să se generalizeze portul ghetelor și pantofilor din piele neagră considerați încălțăminte de sărbătoare. În zilele de muncă au fost preferați tuslacii lucrați în casă ori cumpărați la tîrg fiind mai practici și mai ieftini.

COSTUMUL BĂRBĂTESC are multe asemănări cu cel din zona Olt în ceea ce privește cămășile și oarecare sobrietate a decorului dar, se deosebește de acesta prin existența unor piese specifice purtate în sezonul rece cum sînt : gheba din dimie neagră, ipingeaua, nădragii și „dimiile“ precum și un tip de cocojoc cu mîneci de factură deosebită.

PIEPTĂNĂTURILE ȘI PIESELE PENTRU ACOPERIT CAPUL — Băieții peste 14—15 ani au purtat părul tăiat scurt și pieptănat cu cărare într-o parte. După depășirea acestei vîrste părul este tuns și mai scurt, pînă deasupra urechilor și pieptănat cu cărare într-o parte. Vara bărbații poartă pălărie de pai cu calotă înaltă și boruri largi de 7—10 cm. sau 6—7 cm. după vîrstă ca și în Olt. Toamna și primăvara capul se acoperă cu pălărie neagră de postav lucrată în atelierele sătești sau din orașe după un model special cu calotă înaltă, boruri late de 6—7 cm., și panglică ripsată împrejur. În sezonul rece bătrînii poartă căciulă țuguiată din blană neagră de miel, așezată pe o ureche cu vîrful îndoit într-o parte sau în spre interior, ori „căciulă rotundă“ cu vîrful rotunjit, băgat înăuntru.

Tot în zona Slatina un număr mic de locuitori ai satelor, au purtat după al doilea război „căciulă cu manșetă“ de formă joasă și rotunjită, cu o bentiță de 6—7 cm. împrejur. Fiind lucrată din blană de miel negru s-a numit și „căciulă de astragan“.

Ca podoabe băieții au purtat pană de păun și flori la pălărie.

CĂMAȘA caracteristică zonei se încadrează tipului „drept“ sau cu „platcă“ care se diferențiază de zona Olt prin lungime și prin portul unei piese suplimentare „fusta“. Cămașa dreaptă purtată fără fustă este lungă cu 20—35 cm. peste genunchi iar cînd se poartă cu fustă este mai scurtă cu cîțiva centimetri deasupra genunchiului.

PANTALONII — Partea de jos a corpului este acoperită cu pantaloni, diferențiați ca material după sezon, iar ca linie și decor după perioada în care s-au purtat.

În sezonul rece s-au purtat două tipuri de pantaloni :

— drepți, destul de lejeri pe picior, lungi pînă la glesne, confecționați din dimie albă

și decorați la „ghizde“ cu găitan bleumarin, și „nădragi“ sau „dimii“, pantaloni largi, cu croială specială, confecționați din dimie de culoare închisă — sein, negru, bleumarin, — avînd uneori un decor cu găitan de culoare bleumarin la buzunare, de-a lungul piciorului și la manșete. Nădragii s-au purtat în toate satele din Cîmpia Olteniei și Munteniei ca expresie a influenței costumului boieresc din perioada fanariotă.

CINGĂTORILE — La pantalonii din dimie albă și la nădragi, cămașa se purta băgată înăuntru, cu fusta pe deasupra, în timp ce la ismene se purta pe afară. În ambele cazuri mijlocul se încingea cu un brîu lat de culoare roșie sau neagră, înfășurat de mai multe ori în jurul taliei, cu un capăt terminat cu franjuri îndoite pe șoldul stîng.

Deasupra brîului se încingea uneori și un chimir din piele lat de 20—25 cm. decorat cu capse de metal.

Brîul țesut în patru ițe, fără alesături, lat de cca. 40 cm. și lung de 2—3 m. avea uneori ca unică decorație una sau două dungi înguste de-a lungul marginilor, negre la cel roșu și albe la cel negru. Brîul se purta îndoit în două și înfășurat de cîteva ori în jurul taliei.

Chimirul a fost o piesă de sărbătoare procurată din tîrguri și fără prea mare valoare artistică.

ÎMBRĂCĂMINTEA DE IARNĂ — Cojoacele cu croială dreaptă, asemănătoare celor din zona Olt, au avut o largă răspîndire în zona Slatina și sînt de mai multe tipuri :

— pieptar înfundat, cu răscroială rotundă în jurul gîtului, încheiat într-o parte sub braț ;

— pieptar fără mîneci deschis în față și bordat cu blană neagră de miel ;

— cojoc cu mîneci lungi, deschis în față.

Pieptarul înfundat, compus din două blăni de miel alb este lung pînă mai jos de talie și are un decor mărunt, brodat cu roșu, negru, verde, „piersiciu“, pe poale, în jurul gîtului, la mîneci. Buzunarele formate dintr-o tăietură dreaptă la partea de jos a pieptului sînt înconjurate de două, trei, registre de cusături mărunte dispuse circular.

Alte pieptare au decorul dispus pe platcă care formează o acoladă în mijlocul spatelui, al feței și pe două buzunare dreptunghiulare așezate simetric pe piepți.

Pieptarul deschis în față se aseamănă cu cel înfundat în ceea ce privește finețea decorului, are buzunare dreptunghiulare aplicate, cusute cu motive florate și este bordat cu blăniță neagră de miel.

Cojocul cu mîneci este una dintre cele mai frumoase podoabe ale costumului bărbătesc din această parte a județului Olt. Prin croiala dreaptă, lungimea potrivită acoperind șoldurile, mîneca lungă, nu se deosebește de alte zone. Prin decor și dispoziția bordurilor, din blană neagră se aseamănă mult cu cojocul bărbătesc din Teleorman.

Decorul brodat de mînă și la mașină are o dispoziție specială. El formează un fel de platcă care acoperă umerii ca o acoladă cu vîrful ascuțit lăsat spre mijlocul spatelui. Borduri compuse din volute numite „roate“ conturate mărunt, avînd în mijloc „ochiuri“, rozete policrome, brodate cu lînică sînt dispuse pe marginea piepților și pe mîneci. Cojocul este bordat cu blană neagră de miel imitînd reverele și gulerul hainelor bărbătești moderne.

Între pieptarele și cojoacele din zonă există

o strînsă legătură stilistică datorată în primul rînd cromaticii broderiei și motivelor decorative întrebuințate. Ele completează costumul bărbătesc conferindu-i eleganță și strălucire. Din garderoba de iarnă a bărbaților din zona Slatina fac parte și hainele de dimie :

Cheba lucrată din dimie neagră este scurtă pînă deasupra genunchiului, are o croială aparte cu guler larg care se poartă încheiat ca o glugă.

Hainele cu glugă au fost mai răspîndite în satele de pe Valea Olteţului și în zona Slatina.

Ipingeaua este o haină largă și lungă, fără mîneci, purtată peste chebă în sezonul rece. Pe vreme de ploaie era folosită pentru acoperirea coviltirului de la căruță.

Croiul ipingelei se deosebește de al celorlalte haine, fiind compusă din foi drepte de dimie dispuse orizontal.

Ipingeaua are în locul glugii un guler mare ca o pelerină, cu care se acoperă capul pe timp de ploaie.

Decorul se compune din găitane groase de culoare albastră dispuse pe gulerul care formează gluga, pe margini și la îmbinarea foilor componente.

ÎNCĂLȚĂMINTEA se compunea ca și în zona Olt din obiele și opinci sau ciorapi din lînă și tusluci.

Ciorapii lucrați în cinci cîrlige, din lînă în roșu și negru se poartă pe deasupra nădragilor, fiind lungi pînă la genunchi.

„Turecii" un fel de jampieri din dimie albă, cusuți pe toată suprafața acoperea piciorul de la gleznă pînă la genunchi, cînd se purtau nădragi.

Tuslacii au forma identică cu a celor din zona Olt fiind încălțați peste ciorapi.

Ghetele, bocancii, cismele mai recente au fost piese de port pentru sărbătoare.

ZONA CÎMPIEI ROMANAȚILOR

A fost mai mult studiată și numeroase publicații prezintă piesele reprezentative ale costumului.

Portul femeiesc din Romanați, compus din cîrpă de borangic cămașă cu poale, vîlnic sau zăvelci, bete, casacă, cojoc sau șubă se numără printre cele mai decorative din Oltenia. Culorile vii, în special tonuri de roșu în combinații armonioase conferă acestui ansamblu vestimentar o notă exuberantă caracteristică zonelor de cîmpie. Armonia și proporțiile sînt calitățile estetice fundamentale, definitorii pentru costumul femeiesc din Romanați.

PIEPTĂNĂTURILE fetițelor și fetelor pînă la căsătorie sînt identice cu cele purtate în zonele Olt și Slatina. Unele diferențieri intervin la pieptănăturile și găteala capului femeilor căsătorite. Astfel, conciul din cozi este montat peste o piesă metalică în formă de trunchi de con pentru a-i da mai multă consistență. Cîrpa sau fișiul se așează peste conciul astfel aranjat. Din ziua căsătoriei femeia purta fes roșu, simplu sau cu un ciucure negru de mătase, așezat pe creștetul capului și fixat cu ace lungi cu gămălie din sticlă colorată.

Într-unele sate din partea de sud a județului fesul a fost împodobit pe marginea din față cu monede din aur sau argint în funcție de posibilitățile materiale ale miresei sau o bentiță cu paiete aurii imitînd monedele.

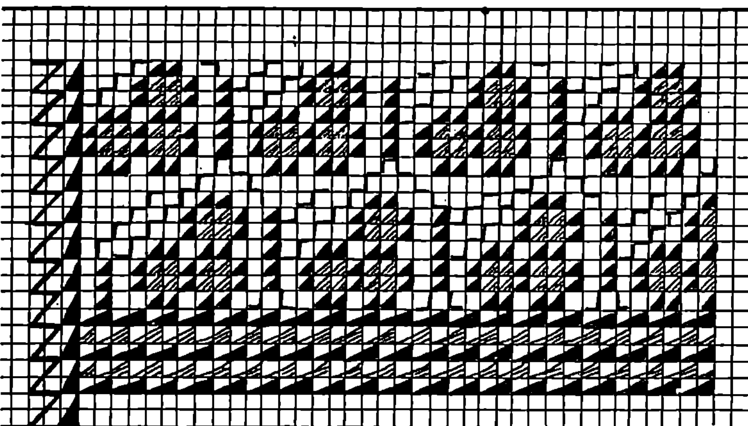
Prin aceasta fesul cu „salbă de frunte" devin un însemn social, de afirmare și recu-

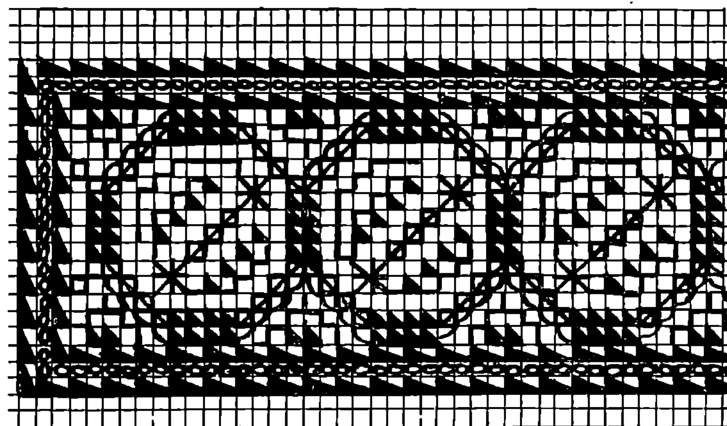
noaştere a unei anumite poziţii economice a purtătoarei în cadrul comunităţii respective. Fişiul sau marama din borangic, bogat ornamentate cu alesături peste fire sau cu şabace, se purta peste fes cu capetele lăsate pe spate sau înfăşurată în jurul gîtului, cu un capăt pe spate şi unul în faţă.

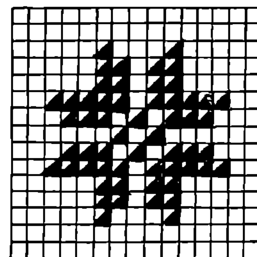
Pe sub cîrpa de borangic s-a purtat şi *tichie* sau *legătură*, o basma de pînză albă de formă triunghiulară cusută cu model mărunt pe latura lungă sau decorată cu danteluţă. Legătura se poartă înnodată la spate, apoi captele sînt aduse pe frunte şi legate cu un nod, pentru a acoperi părul. Deasupra legăturii se aşează cîrpa de bumbac sau de borangic.

CĂMĂŞILE cele mai răspîndite au fost de tipul *„încreţite la gît“* şi decorate cu altiţă, avînd poalele cusute de iia propriu zisă. Cămăşile din Romanaţi, cusute cu mătase vişinie, uneori şi bleumarin, sînt de un rafinament rar întîlnit. Altiţa compusă din motive geometrice dispuse în patru, cinci, registre delimitate cu beteală şi fir metalic sau în

Detaliu de altiţă, com. Brasatavăţ, sec. XX.

Detaliu de altiţă, com. Ştefan cel Mare, sec. XX.

romburi delimitate prin rînduri de fluturi, este cusută în punct bătrînesc. Sub altiţă se află încreţul cusut cu motive geometrice executate într-o singură culoare — alb, gălbui, bej — completat adesea prin şiruri de fluturi dispuşi în zig-zag. Toată faţa mînecii pornind de sub încreţ este acoperită cu broderie dispusă în rînduri oblice întretăiate formînd romburi cu un mic model în mijloc sau un decor mai discret compus din şiruri verticale. Mîneca se termină cu un volan cusut cu „drug“ pe margine.

Pe piepţi şi pe spate sînt dispuse „rîuri“, grupe de motive dispuse în rînduri verticale cusute cu modele diferite de cele cusute pe mînecă, denumite ochiuri, pristolnice, bră-

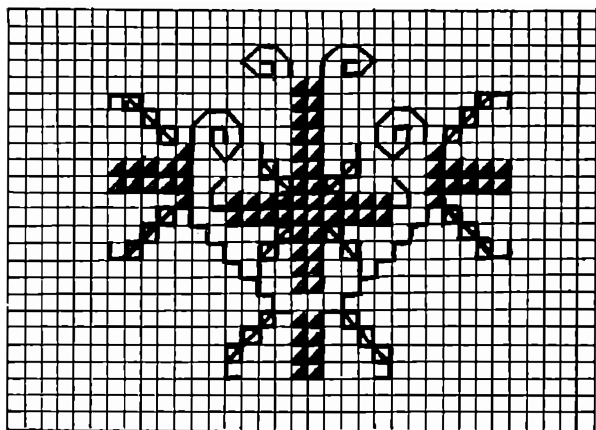
duţi etc. Bentiţele de la gît şi gura cămăşii au modele mărunte constituind o terminaţie delicată.

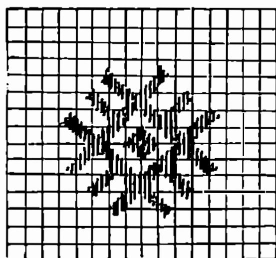
Poalele cămăşilor din Romanaţi sînt mai bogat decorate decît în celelalte zone. Cusăturilor geometrice li se adaugă aici cele întruchipînd dansatori ţinîndu-se de mînă, model denumit local „hora" sau „fete de mînă" executate cu bleumarin, roşu, negru.

Femeile în vîrstă au purtat şi „cămaşă dreaptă" sau cu „platcă" cusute cu alb, negru, bleumarin, violet, bleu.

De o mare varietate şi o execuţie artistică remarcabilă sînt şi piesele de costum care îmbracă corpul de la talie în jos.

Detaliu de ornament pe o cămaşă femeiască, com. Gîrcov, sec. XX.

Două categorii de piese vestimentare au fost caracteristice zonei Romanaţi :

— boşcelele, denumite şi zăvelci, catrinţe, prestelci, şoarţe, de formă dreptunghiulară, purtate pereche, una în faţă alta în spate ;

— vîlnicul, ţesătură lungă, dreptunghiulară, încreţită în talie şi purtat ca un fel de fustă.

Boscelele au fost răspîndite în toate satele zonei iar denumirile diferite indică piese similare. În stadiul actual al cercetărilor nu s-a putut stabili dacă diferenţierea de terminologie indică o anume răspîndire teritorială deoarece în prezent în acelaşi sat se folosesc doi sau chiar trei termeni pentru a desemna aceiaşi piesă.

În ce priveşte forma şi dimensiunile, boscelele din Romanaţi se deosebesc de cele din Olt prin dimensiuni : cca. 50 cm lăţime şi lungime pînă aproape de glezne.

Boscelele sînt ţesute în două iţe cu urzeală din bumbac şi băteală din lînică roşie, avînd alesături policrome.

Cîmpul zăvelcii este împărţit în mai multe registre prin vergi colorate sau şiruri de ornamente. La partea de jos a boscelelor începînd de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi primele decenii ale secolului al XX-lea, apare o grupare de motive geometrice, antropomorfe sau zoomorfe stilizate, care formează un „prag" decorativ perfect armonizat cu ansamblul costumului. Mărimea pragului indică vechimea boscelei — cele din secolul trecut avînd un prag mic de 2—3 cm. la marginea de jos, cele mai noi un prag lat de 25—30 cm. Boscelele purtau denumiri speciale şi în funcţie de motivul decorativ principal : „boscele cu cocoşi", „boscele cu hora" etc. În cîteva sate s-a putut stabili o relaţie între formă, ornament şi denumire. Este vorba de un tip

de zăvelcă confecţionată din două lăţimi de ţesătură decorată cu motive geometrice mărunte, „suvelniţe", denumită local „prestelcă". Acest tip de boscea se purta ca un fel de şorţ împreună cu vîlnicul.

Boscelele cu motive geometrice sau vegetale stilizate s-au lucrat şi s-au purtat în toată zona pînă la primul război mondial. Între cele două războaie mondiale motivele geometrice, antropomorfe şi avimorfe au fost înlocuite cu motive vegetale în care predomină vrejul, strugurele şi frunza de viţă redate mai naturalist.

Vîlnicul este o altă piesă vestimentară de bază a costumului femeiesc din Romanaţi. El este confecţionat din două foi de ţesătură de formă dreptunghiulară, cu o lăţime de 0,75 m. şi o lungime de aproximativ 2 m., încreţit sau plisat în talie prin introducerea a 3—4 şireturi din lînă.

Materialul se ţese în două iţe, cu motive dispuse orizontal în benzi alternate cu spaţii simple, executate în tehnica alesăturii printre fire. Prin unirea celor două foi de ţesătură cu un feston şi încreţirea pînzei la una dintre părţi, vîlnicul apare ca o fustă neîncheiată, cu decorul dispus pe vertical.

În decoraţia geometrică prodemină : rombul, „roata", „pălmiţa", „cîrligul", „gura păpuşii", „zăluţa".

Fondul ţesăturii este roşu, în timp ce dungile care mărginesc rîndurile de motive decorative sînt de culoare brun, negru, bleumarin, punînd în valoare cromatica veselă a modelelor alese cu alb, bleumarin, roşu, verde. În ansamblu coloritul este apropiat de cel al boşcelelor. Alegerea motivelor ornamentale cît şi cromatica sînt în funcţie de vîrsta purtătoarei.

În decorul vîlnicelor şi boşcelelor din Romanaţi există o varietate de armonii şi proporţii, o deplină corelare între gîndire şi expresie, între fond şi formă. Simetria, calitate estetică a decorului nu reprezintă aici doar repetarea elementelor identice de o parte şi de alta a unui plan simetric, ci este o repetare a motivelor decorative asemănătoare într-o comodulaţie obţinută printr-o înlănţuire de proporţii. Prin simetrie se realizează o estetică geometrică caracteristică după care costumul din Cîmpia Romanaţiului poate fi identificat imediat.

Vîlnicul se poartă înfăşurat pe şolduri cu partea deschisă în faţă, peste care se aşează o prestelcă mai scurtă cu cca. 10—15 cm. decît marginea acestuia. Prestelca este compusă ca şi vîlnicul din două lăţimi de ţesătură, are decorul armonizat cu acesta dar dispus în benzi orizontale.

Betele cu care se înfăşoară talia acoperind partea superioară a vîlnicului şi a zăvelcii au în zona Cîmpia Romanaţilor o lăţime de 8—10 cm. şi lungime de 2—2,50 m. Decorul policrom se compune din grupuri de dungi, linii şerpuite şi ochiuri. Din punct de vedere cromatic modelele sînt armonizate cu cele de pe vîlnic sau boşcele : roşu, negru, bleumarin, alb, verde.

Femeile în vîrstă sau cele însărcinate au purtat pe sub vîlnic sau boscele brîu lat de cca. 25 cm. şi lung de cca. 2 m. cu decoraţie geometrică, dispusă în vergi orizontale. Fondul ţesăturii executată în 4 iţe este roşu, negru sau bleumarin iar motivele decorative — roşu, alb, verde, galben, bleumarin.

Îmbrăcămintea pentru iarnă purtată de femei în Cîmpia Romanaţului este elegantă şi variată, uneori diferită de la o comună la alta în ceea ce priveşte decorul.

Primăvara și toamna se îmbracă „casaca", o haină albă din dimie fără mîneci, cu spatele croit dintr-o foaie dreaptă de țesătură, piepții din cîte o foaie, la care se adaugă în părțile laterale cîte doi clini cu vîrful fixat în talie pentru a-i da forma evazată și cîte doi clini scurți pornind de sub răscroiala mînecii pînă în talie.

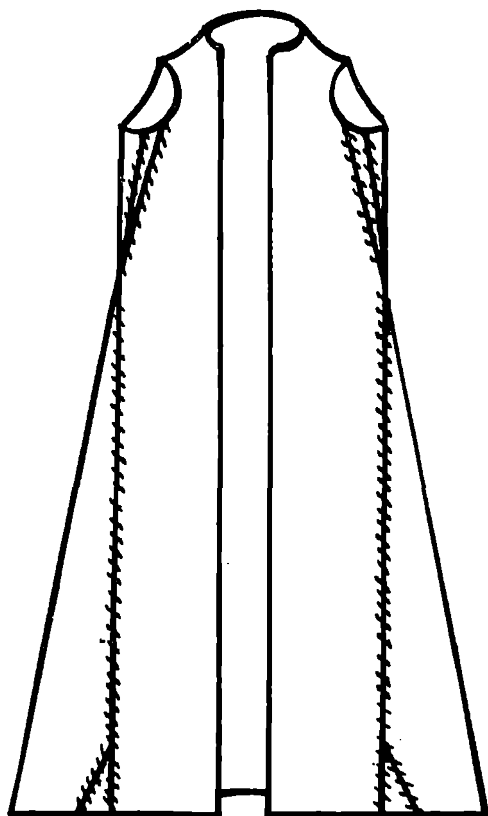
Decorul executat cu găitan de culoare roșu-vișiniu și broderii policrome este dispus în jurul răscroielilor de la mînecă, de o parte și de alta a clinilor, pe piepți și în jurul gîtului.

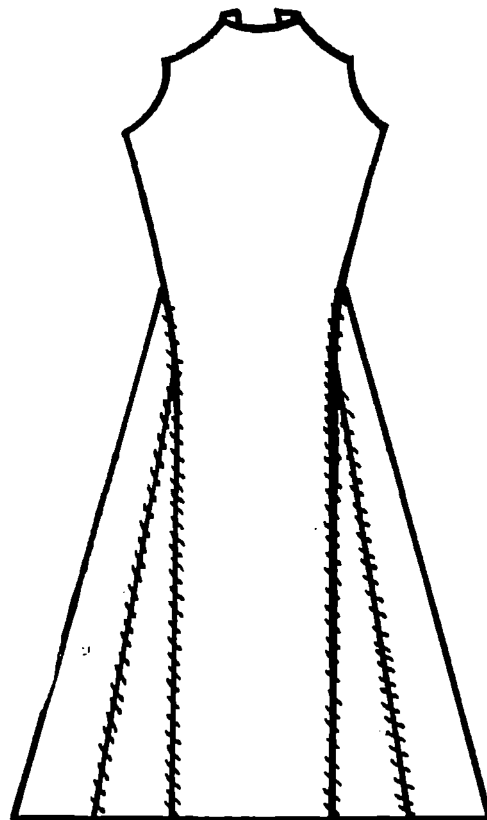
Ceea ce caracterizează casaca din punct de vedere ornamental și cromatic este decorul roșu-portocaliu cu combinații de verde și alte culori complementare formînd grupuri compacte de la guler pînă în dreptul buzunarelor.

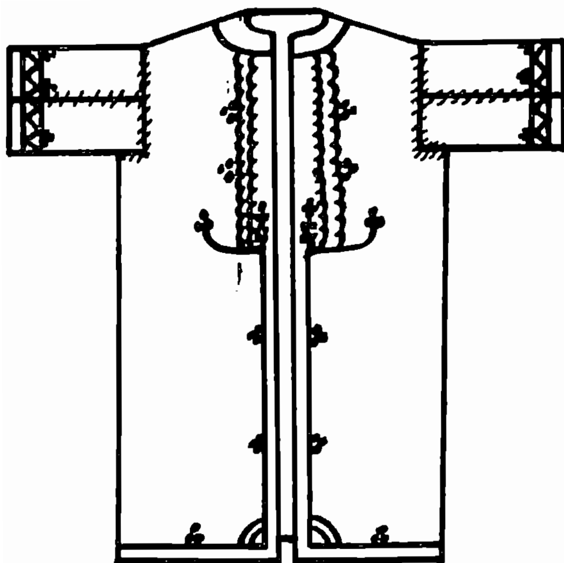
În comunele Ianca, Grojdibod, Orlea s-au purtat și *„șube albe cu mîneci scurte"* pînă deasupra cotului.

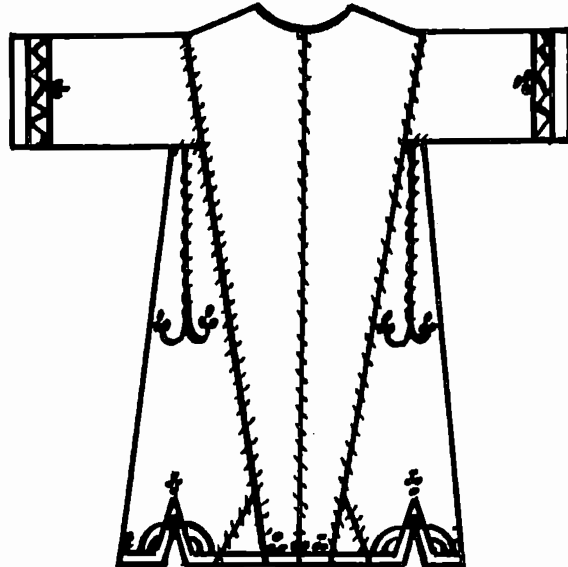
Croiul diferă de al celorlalte șube purtate în județul Olt. Piepții sînt croiți din două foi drepte, cu o răscroială rotundă în jurul gîtului. Spatele este format din doi clini montați

Croi de casacă.

Croitul șubei cu mînecă scurtă.

cu baza spre umăr și vîrful în jos, cărora li se adaugă doi clini mari așezați cu baza la poale și vîrful sub braț. Mînecile compuse dintr-o lățime de stofă sînt prinse din umăr fără răscroială.

Decorul robust realizat cu găitane negre sau bleumarin, dispuse pe poale, pe clinii de sub braț, în jurul gîtului, pe manșeta întoarsă de la mînecă, și pe pieți este de o distincție remarcabilă.

Șubele cu mîneci lungi din dimie albă cu găitane negre sau bleumarin au fost deasemenea răspîndite în toate satele. Decorația lor este mai sobră, formată din șnururi drepte sau ușor răsucite dispuse pe marginile hainei, pe poale, la manșete și în jurul gîtului.

Dacă hainele din dimie din Cîmpia Romanațiului se caracterizează printr-un croi deosebit și o decorație specială în comparație cu a celor din zonele învecinate, cojoacele se remarcă în schimb prin somtuozitatea și originalitatea croiului și a decorului.

Legat de funcționalitate se întîlnesc în zonă :

— cojoace obișnuite pentru zile de lucru ;
— cojoace de sărbătoare ;
— cojoace ceremoniale, pentru mireasă.

Cojoacele pentru lucru au fost croite drept, deschise în față, răscroite la mîneci, tivite cu blană neagră de miel, două buzunare aplicate și broderie sub formă de rozete pe margini.

Cojoacele de sărbătoare sînt fără mîneci, scurte pînă în talie, cu formă evazată datorită celor doi clini introduși sub braț și deschise în față. Decorul format dintr-un rînd de rozete policrome, oranj, roșu, vișinu, negru, bleumarin, dispus pe marginea pieptilor și

pe poale este completat cu broderii, găitane și împletitură din piele colorată. O compoziție deosebită formată din două rozete brodate și rînduri de motive geometrice dispuse în formă de triunghi pe cei doi clini dau o notă specială acestor piese vestimentare, cunoscute cu denumirea de „cojoace de Dăbuleni" după numele localității în care se lucrau. Zona de sub guler este decorată prin broderii punctiforme conturînd răscroiala gîtului. Un șabac șerpuit, alternat de motive vegetale urmează șirurile de puncte puse în valoare de un rînd de „colțuri" din piele colorată. Șabacul se repetă de-a lungul tăieturii mînecii și la umăr, alternat de rozete și mărginit de un alt rînd de colțuri din piele colorată.

Cojocul de sărbătoare pentru iarnă este lung, acoperind șoldurile, cu forma ușor evazată în partea de jos și deschis în față. O bogată decorație dispună pe umeri, pe poale și la manșete sub forma unor spirale denumite „cosoaie", executate cu irhă verde și lînică colorată caracterizează această piesă de port.

Cojocul de mireasă cu o croială specială, avînd partea superioară strînsă pe trup și talia marcată printr-o ornamentație bogată în spirale ce dă impresia unui cordon, are partea de jos largă, cu falduri realizate din 5 clini care formează spatele și 4 clini în prelungirea piepților. Mînecile trei sferturi constituie de asemenea o notă particulară. Marginile piepților, răscroiala gîtului, poalele și marginile mînecilor au o bordură din blană neagră de miel cu o lățime de 20—25 cm. Partea de sus a corsajului are un fel de platcă rotundă care acoperă umerii și spatele, decorată cu spirale „cosoaie". O brodură asemănătoare din cosoaie este dispusă pe poale și pe mîneci, imediat lîngă garnitura din blană. Spațiile rămase libere pe pieți, pe mîneci și pe poale sînt brodate cu buchețele de flori din lînică colorată ; cosoaiele se execută dintr-o împletitură de meșină verde denumită „irhă" și lînică policromă. Culorile folosite au fost : verde, negru, vișiniu, roșu, oranj. Întregul decor amintește sistemul de împodobire cu găitane. Verdele și roșul se echilibrează în coloritul acestui cojoc în care suprafețele mari albe și găitanul negru îi dau un echilibru decorativ excepțional.

Cojoacele de mireasă se lucrau la Corabia, centru renumit pentru acest meșteșug la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea.

După primul război mondial în zile de sărbătoare și la nuntă s-a purtat și un alt tip de cojoc, scurt pînă în talie, fără mîneci, acoperit în întregime cu broderii executate în tehnica cusăturii peste ac. Motivele tradiționale : spirala, valul, rozeta sînt cusute cu negru, vișiniu, „piersiciu", oranj. Marginile bordate cu blană neagră de miel formează o terminație discretă.

Cojoacele de acest tip numite „pieptare încărcate" se lucrau la Vișina sau Vădastra. Dintre cojocarii mai cunoscuți menționăm pe Gh. Clisanti, I. Păsculescu, N. Liiceanu.

ÎNCĂLȚĂMINTEA femeilor din această zonă se compunea în sec. al XIX-lea din ciorapi de lînă lungi pînă la genunchi, lucrați cu două culori — roșu și negru —, cu ornamente geometrice dispuse pe toată porțiunea vizibilă și opinci, tusluci croșetați cu un cîrlig sau din postav negru, cu tighele trase la mașină. Începînd cu primele decenii ale sec. al XX-lea s-au purtat ghete și pantofi.

COSTUMUL BĂRBĂTESC din Cîmpia Romanaților se distinge prin existența unor

piese bogat ornamentate cum sînt casaca, şuba, cojoacele cu cosoaie, avînd un croi caracteristic şi o cromatică rafinată. Culorile vii ale brîielor şi cojoacelor, potenţate de albul cămăşilor şi al şubelor dau o notă de distincţie specială costumului bărbătesc din această parte a ţării.

PIEPTĂNĂTURILE bărbaţilor de aici nu diferă de celelalte zone. Capul se acoperă vara cu pălărie din pai lucrată în gospodărie sau de meşteri specializaţi. Calota pălăriei are o formă specială, ceva mai înaltă decît la celelalte zone, cu borul lat de 7—8 cm.

Pălăriile din postav negru cumpărate din tîrg au formă normală şi o panglică neagră lată de 3—4 cm. Spre deosebire de zona Olt căciulile purtate în Cîmpia Romanaţilor sînt asemănătoare cu cele din zona Slatina, adică mai puţin înalte avînd fundul rotunjit.

CĂMAŞA. Din punct de vedere morfologic *cămăşile bărbăteşti* se încadrează în tipurile „drept" şi „cu platcă" specifice şi zonelor Olt şi Slatina. Pînza fină de bumbac este ţesută în două iţe „cu cerculeţe", fire din bumbac gros grupate în urzeală la distanţe egale.

Cămaşa lungă uneori pînă aproape de glezne este croită din două foi drepte care formează faţa şi spatele. Sub braţ se adaugă de-o parte şi de alta cîte un clin şi mînecile croite dintr-o lăţime de pînză, un „pui" şi o broşchiţă dintr-o bentiţă dreaptă de 4—5 cm.

Cămăşile sînt împodobite cu ornamente geometrice şi vegetale executate cu arnici sau mătase albă lucrate în tehnica şabacului sau alese printre fire. Uneori aproape tot pieptul este acoperit cu decor, formînd un fel de dantelă de alesături printre fire. Aceleaşi motive sînt dispuse la guler şi manşete. Pe poale ornamentele alese în şabac formează o bordură lată de 30 cm.

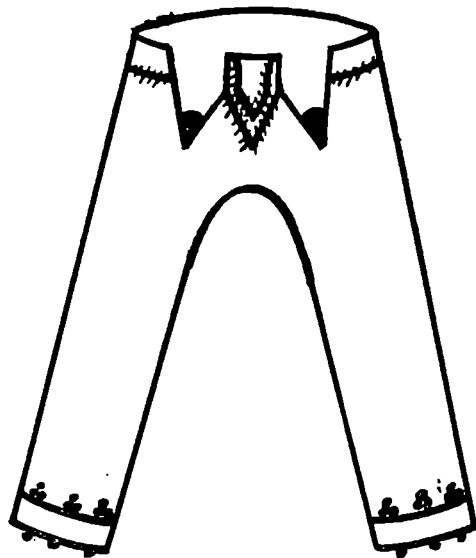
Motivele cele mai frecvente poartă denumiri sugestive : melcul, creasta de cocoş, cîrligul întors, roata etc.

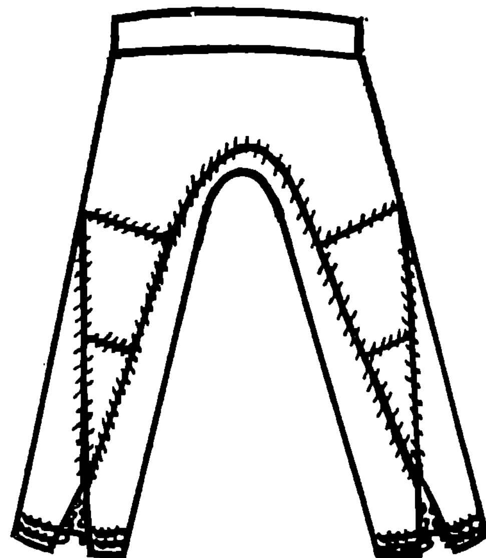
Cămaşa cu platcă are decorul asemănător celui întîlnit pe cămaşa dreaptă. În perioada de după cel de al doilea război mondial a fost introdusă cămaşa scurtă pînă deasupra genunchilor confecţionată din marchizet, împodobită la guler, mîneci şi pe poale cu broderii din mătase albă.

PANTALONII costumului de vară purtaţi cu cămaşă lungă sînt confecţionaţi din pînză de bumbac ţesută în două iţe cu cerculeţe. Fiecare picior este croit din cîte o lăţime de pînză la care se adaugă un clin drept. Cele două părţi sînt reunite printr-un pătrat care formează „turul" ; la partea de sus pînza se îndoieşte într-un tiv pentru introducerea „brăcinarului". Partea de jos este decorată cu o bordură de şabace sau broderii şi danteluţă croşetată de culoare albă.

Între cele două războaie mondiale la costumul de vară ismele din pînză de casă au fost înlocuite cu pantaloni în „şai", o stofă subţire procurată din comerţ .

ÎMBRĂCĂMINTEA DE IARNĂ — Pantalonii pentru iarnă, confecţionaţi din dimie albă au croiul drept, asemănător cu al celorlalte zone. Partea din faţă a pantalonilor este croită dintr-o singură bucată de dimie tăiată în trei locuri pentru a forma „ghizdele" şi a monta între ele nu clin aşezat cu vîrful ascuţit în jos. Spatele pantalonilor se compune din „tur" şi cîte doi clini la fiecare picior pentru lărgime. Pe o porţiune de 10—15 cm de la vîrful clinului se formează la partea de jos a piciorului o tăietură pentru ca marginile

Croi de pantalon cu găitane, com. Brastavăț, sec. XX.

să se poată întoarce într-o manșetă. Pantalonul se leagă cu un brăcinar din lînă sau din cînepă.

În jurul ghizdelor și la manșete un ornament discret executat cu găitane negre sau bleumarin împodobește pantalonul.

CINGĂTORILE — În Cîmpia Romanaților se întîlnesc două feluri de brîie : unul lat de circa 40 cm și lung de 2—3 m, țesut în două ițe în carouri sau dungi dispuse vertical și altul lat de 7 cm, lung de 2—3 m purtat la costumul de vară în zile de sărbătoare. Brîul se înfășoară în jurul taliei cu partea decorată deasupra și capătul cu ciucuri lăsat liber pe șoldul stîng.

Costumul bărbătesc se completează cu casacă, asemănătoare din punct de vedere morfologic cu aceea purtată de femei, deosebindu-se numai prin coloritul ornamentelor predominant albastru al găitanelor.

În comunele Fălcoiu și Dobrosloveni casacele constituiau o marcă ceremonială pentru unul din momentele importante din viața tînărului și anume pețitul. Tînărul care mergea să pețească fata purta casacă indiferent de sezon, pentru a se deosebi de tinerii care îl conduceau.

În afara casacelor s-au purtat haine cu mîneci scurte din dimie albă, cu găitane negre sau bleumarin, dispuse cu precădere la manșeta mînecii și la partea superioară a clinilor de sub braț. Acest tip de haină apare cel mai frecvent în comunele : Ianca, Grojdibod, Gura Padinii. La Ianca și Grojdibod, haina cu mîneci scurte se purta pe umăr cu mînecile prinse în spate. Alături de acestea în zonă se întîlnesc și haine albe cu mîneci lungi decorate cu găitane negre sau bleumarin.

În partea de nord a zonei în satele de pe

valea Olteţului apare o piesă total diferită de cadrul obişnuit tradiţional, şuba din dimie roşie cu găitane albastre, roşii, galbene, brune, şi aplicaţii din stofă colorată ; din punct de vedere morfologic şi ornamental, şuba roşie se aseamănă cu imurlucul purtat în Cîmpia Munteniei : croială evazată la poale, guler mare care se poate transforma în glugă, mîneci drepte cu manşetă întoarsă.

Hainele din blană specifice costumului bărbătesc din zonă se disting printr-un croi elegant şi o decoraţie bogată. Ca şi în cazul portului femeiesc întîlnim în costumul bărbătesc cojoace de lucru, de sărbătoare şi pentru nuntă. Primele două categorii sînt asemănătoare cu cele femeieşti de care se diferenţiază numai prin decoraţia mai sobră.

Bărbaţii au purtat şi pieptar înfundat lucrat la Corabia, ornamentat cu „cosoaie", spirale mari executate cu irhă verde împletită mărunt şi din găitane negre. Firul verde din piele şi cel negru al găitanului conturează spiralele grupate cîte şase în faţă şi şase în spatele pieptarului, completate cu altele mai mici şi cu motive vegetale brodate cu lînică colorată. După amplasarea spiralelor rămîne în mijlocul fiecărei feţe a pieptarului un spaţiu alb, în jurul căruia se organizează cîmpii ornamentali în forma a două triunghiuri laterale şi două trapeze. Spatele şi faţa pieptarului nu sînt identice, mici detalii de ornamente deosebindu-le [11]. Cojoacele lucrate la Vişina şi Vădastra sînt acoperite cu broderii.

Cojocul bărbătesc de mire este ceva mai lung decît cel de sărbătoare, croiul drept, uşor evazat spre partea de jos, ornamentat în cosoaie ca şi cel de mireasă.

Urmărind specificul decorului pieptarelor şi cojoacelor pe parcursul perioadei la care ne referim, constatăm modificări succesive în funcţie de condiţii şi de modă.

Pînă la 1900 pieptarele sînt lucrate cu broderii din lînică şi lînă verde precum şi irhă verde, dispuse din loc în loc ori în formă de borduri. Motivele decorative predominante sînt valul şi spirala. Pe margini pieptarele sînt bordate cu zagara — blăniţă din miel de culoare neagră.

În aceiaşi perioadă au fost frecvente *„pieptarele cu clin pe şold"*, cu decor dispus pe margini, la gît şi pe clini. Aceste cojoace se lucrau la Ianca şi Dăbuleni. Armonizarea excepţională a tonurilor, croiala elegantă, măsura cu care este plasat decorul, dau valoare estetică deosebită acestor piese.

Privind în ansamblu piesele de port confecţionate din blană purtate în Romanaţi, lucrate în oraşele Caracal şi Corabia sau în sate renumite pentru confecţionarea cojoacelor ca : Vădastra, Dăbuleni, Osica Mare, Vişina Veche şi Vişina Nouă, Brastăvăţ şi Orlea, se poate afirma că ele se numără printre cele mai izbutite creaţii de acest gen, datorită eleganţei croiului, originalităţii decorului şi perfecţiunii execuţiei.

Între cele două războaie predomină pieptarele acoperite în întregime cu broderii din lînică colorată, lucrate la Vişina şi Vădastra. Spiralele şi X-urile prezentate pe figurinele de la Vădastra s-au perpetuat de-a lungul mileniilor reapărînd în broderiile cojoacelor ca semne ale unui decor ce nu se putea dezvolta decît la un popor cu mare stabilitate şi continuitate în aria sa de formare. Fiecare ton, fiecare motiv şi compoziţie ornamentală sînt rezultatul a sute de ani de gîndire artistică îmbogăţită prin contribuţia fiecărei generaţii,

---

11. PETRESCU, P., *Broderii pe piele în arta populară românească*, Bucureşti, 1968, p. 34.

concretizată în rigoarea compozițiilor, ordonate în registre delimitate prin linii de contur și variații de culoare.

Pieptarele cusute cu „ibrișin“ se aseamănă mult cu cele lucrate la mașina de cusut executate în Cîmpia Caracalului.

Spiralele de pe pieptarele vechi au pînă la 15 volute apărînd ca niște cercuri concentrice ; pieptarele de la sfîrșitul perioadei, adică după primul război mondial, au spirale cu numai cinci sau șase volute înfășurate mai spațiat. Frumusețea pieptarelor și cojoacelor se armonizează cu aceea a cămășilor, brîielor și hainelor din dimie, în care decorul este de un mare rafinament. Din îmbinarea spațiilor albe ale cămășilor, pantalonilor, hainelor, cu accentele de culoare ale brîielor, cojoacelor și pieptarelor, rezultă o puternică impresie artistică oferită de costumele din Cîmpia Romanaților. În ansamblul creației populare românești, cojoacele din Cîmpia Romanaților ocupă un loc deosebit.

COSTUMUL CĂLUȘARILOR — Jocul călușarilor este o veche manifestare folclorică în județul Olt despre care avem numeroase mărturii documentare și literare. Costumul călușarului a avut în primul rînd semnificație rituală și nu a fost privit niciodată ca un port cu specific local.

El se compune dintr-o serie de piese caracteristice costumului din zonă — cămașă, pantaloni, brîu, opinci, la care se adaugă o serie de însemne specifice jocului.

Călușarul purta pe cap la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul sec. XX fes roșu, decorat cu mărgele colorate și ciucure negru din mătase. În al treilea deceniu al sec. XX fesul a fost înlocuit cu pălărie neagră de fetru decorată cu panglici colorate și mărgele policrome. Cămașa călușarilor este dreaptă sau cu platcă, cu mîneci largi fără manșetă, împodobită cu broderii sau alesături.

Pantalonii purtați de călușari sînt de tipul ismenelor sau „dimiilor“ avînd croială largă și decorație din găitane în aceeași culoare.

Pe deasupra cămășii se încinge un brîu roșu sau un brîu făcut din bete înguste de care se prind batistele de mînă de jur împrejurul taliei. Peste piept se așează în diagonală bete colorate iar vătaful purta pînă în deceniile 40—50 și panglici multicolore.

Încălțămintea călușarilor se compune din ciorapi albi tricotați fără flori, trași pe deasupra pantalonilor și opinici. Deasupra gleznelor se leagă doi sau mulți clopoței.

Grupul se compune din 9 călușari, mutul și doi lăutari. De la formația de călușari nu lipsea niciodată steagul. Dintre aceștia mutul purta mască sau mai recent avea fața mînjită cu roșu și negru.

Mici inovații locale se întîlnesc în costumul călușarilor din județul Olt dar în linii generale costumul este asemănător.

În afara credințelor și semnificațiilor vechi ale călușarilor, jocul a fost privit și ca un spectacol ceea ce explică în oarecare măsură grija față de costumul purtat.

Aproape că nu există sat în Olt care să nu fi avut excelente echipe de călușari. Zona cea mai renumită se află pe Valea Cotmeanei, în partea dinspre cîmpie, satele : Pădureți, Colonești, Maldăr, Tufeni, Bălănești, Perieți, Strejești, Stoicănești, Scornicești [12].

Costumul călușarilor s-a păstrat pînă astăzi numai cu mici modificări.

Îmbogățirea decorului caracteristic costumului de călușar de astăzi a fost cerută de schimbarea funcției jocului, călușarii jucînd pe scenă sub lumina reflectoarelor.

12. OPRIȘAN BARBU, H., *Călușarii*, București, 1969, p. 207.

ORNAMENTICA ȘI CROMATICA PORTULUI POPULAR DIN JUDEȚUL OLT

Portul popular este înnobilat prin ornament și culoare care, alături de croi îi conferă specific național sau zonal. Motivele decorative, modul în care se compune cromatica constituie elemente caracteristice ale creației populare tradiționale. Dincolo de o mare varietate locală exista însă o unitate evidentă determinată de tehnicile folosite ca și de tradiția perpetuată din timpuri foarte îndepărtate. Conturate prin linii drepte în cazul alesăturilor, drepte, oblice sau curbe în cazul cusăturilor, aceste motive ascund uneori străvechi înțelesuri pierdute pe parcursul timpului, dar care devin pentru cei ce încearcă să le descifreze, adevărate documente.

Cercetînd atent piesele de port din județul Olt purtătoare ale unor vechi motive : soarele, pomul vieții, spirala, tentația de a descoperi în timp și în spațiu geneza acestora este extrem de mare. Dezvoltarea lor organică din surse greu de precizat face însă aproape imposibilă demonstrația obîrșiei motivelor. Preluate, îmbogățite, decantate de-alungul mileniilor pînă au ajuns în formele lor actuale, aceste motive fac parte din tezaurul documentar al neamului confundîndu-se cu actul trăirii însăși.

Imaginile și simbolurile au supraviețuit pe costumele din județul Olt, datorită procesului continuu de transmitere de la substraturile cele mai îndepărtate la substraturile cele mai recente, de îmbogățire perpetuă determinată de condiții specifice concrete și de incidența unor schimburi firești cu zonele învecinate sau cu alte orizonturi culturale.

Piesele de port ca păstrătoare a unor ecouri îndepărtate, ale relației om-natură, credințe-rituri, ale unor fenomene cu adînci semnificații și puternice corelații în trecut, ca părți constitutive ale vieții unor comunități de mult dispărute au pe lîngă valoarea estetică și una istorică, documentară.

De aceea interpretarea motivelor ornamentale trebuie să se inspire nu numai din înfățișarea formală ci și din compunerea lor, din mediul cultural căruia îi aparține, din rolul său particular „hic et nuc".

Indiferent cum le privim, ca emblemă, atribut, alegorie, analogie, toate ornamentele ce apar pe portul popular din județul Olt au un factor comun : sînt semne, mijloace de comunicare, pe planul cunoașterii intelectuale. Simbolul este însă mai mult decît un semn, mergînd dincolo de semnificație. Un ornament în formă de cerc sau de spirală de pe un cojoc de la Vădastra sau un romb de pe o zăvelcă de Olt poate fi un simplu semn dar, dacă el este pus în relație cu soarele, cu ciclurile cosmice, cu mitul permanentei întoarceri, el capătă o valoare simbolică de imagine axiomatică și devine un document asupra civilizației străvechi a poporului român.

Un asemenea simbol evocă și focalizează, adună și concentrează, prin analogii polivalente o multitudine de sensuri care nu se reduc numai la o singură semnificație.

În analiza ornamentelor de pe costumul din județul Olt uimește în primul rînd constanta structurilor și numai în al doilea rînd imaginile aparente, motivele decorative fiind variate de la o etapă la alta, de la o zonă la alta și chiar de la un sat la altul. În cadrul acestei diversități se poate decela aceeași structură. Cercetările întreprinse pînă acum în arta populară au stabilit că aproape fiecare ornament a avut o valoare simbolică chiar dacă apare într-o formă geometrică abstractă.

Dar, asocierea unui ornament cu o anume semnificație este convențională ca și asocierea cuvîntului cu imaginea. O anumită reprezentare poate să evoce în cadrul altei arii de cultură sau altei epoci o altă semnificație.

Motivul în sine nu este decît un semn în cadrul unui cod, dar nu trebuie să uităm că fondurile culturale ale umanității n-au recunoscut întotdeauna, sau nu recunosc toate disjuncția dintre semnificație și obiect.

În acest context, compozițiile ornamentale de pe costumul din județul Olt pot fi considerate dintr-un dublu unghi de vedere ca o succesiune de motive după care putem recunoaște, identifica specificul zonelor, ca succesiune în care se recunoaște și se identifică anumite semne. Este vorba în același timp de un ansamblu compozițional cu o semnificație, evocînd imagini mai mult sau mai puțin precise. Ca urmare, pentru a interpreta un ansamblul decorativ, ar fi suficient să-l decodăm și să-l integrăm sistemelor simbolice [13], ale culturii populare românești, conform concepției lui Claude Levi Strauss [14] care a extins această metodă de la antropologia structurală, la artă, la știință, la raporturi economice etc. Datele obținute de acestea se cer coroborate cu acele istorice, filosofice, sociologice, psihologice, cu alte cuvinte numai pe baza unei cercetări interdisciplinare.

Etnologii nu pot răspunde ei singuri la problema complicată a originei și naturii simbolului deoarece ei cercetează la nivelul aspectelor deja „codificate". Decalajul se face pe baza analitică a unui ansamblu de semne, în cazul nostru de motive ornamentale, iar sesizarea modului în care civilizațiile de tip „tradițional" au înțeles ele însele natura simbolului, presupune cercetări istorice și încercarea de a face abstracție pe propriile noastre sisteme contemporane. Ca urmare, în codul cercetărilor asupra costumului popular din județul Olt analogia a fost un element esențial [15], în cadrul ei făcînd „analogia atribuției și analogia proporționalității" ceea ce este extrem de important în cadrul analizei motivelor ornamentale.

De-a lungul istoriei lor multi seculare sensul valorii inițiale a motivelor și compozițiilor decorative din județul Olt s-a atrofiat, desacralizat, ceea ce nu înseamnă că el este mai puțin adevărat.

Acest sens rămîne în continuare un factor important de integrare în realitate datorită funcției sale socializante și permite comunicarea cu mediul social la un nivel extrem de profund, deoarece fiecare comunitate, fiecare epocă are simbolurile sale ; a vibra la aceste simboluri, înseamnă a le înțelege, a participa într-un fel la viața comunității, a le trans-

13. ALLEAU, R., *La science de symbole*, Paris, 1972—76, p. 48.
14. LEVI-STRAUSS, *La pensée sauvage*, Paris, 1962.
15. ELIADE, M., *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, București, 1980.

forma în documente asupra vieţii. În stadiul actual al cercetărilor spune acad. dr. Emil Condurache, „Dacă vrem să vorbim de continuitate, ea trebuie căutată la un nivel mai adînc decît cel circumscris în istoria geto-dacilor, a daco-romanilor şi descendenţilor lor, românii. Căci cultul lui Zalmoxis, de exemplu la fel ca şi miturile, simbolurile şi ritualurile care stau la baza folclorului românilor, îşi au rădăcinile într-o lume de valori spirituale care precede apariţia marilor civilizaţii ale Orientului apropiat antic şi ale Mediteranei". De aceea am considerat că realizarea unui repertoriu de motive decorative pentru fiecare zonă etnografică a judeţului cu variantele în care apar, surprinderea modului de compunere al ansamblurilor decorative, poate să contribuie la demonstrarea continuităţii şi va conduce la stabilirea mai exactă a rădăcinii lor şi specificului culturii şi civilizaţiei poporului nostru. Motivele ornamentale din domeniul portului sînt organizate în ceea ce priveşte dispunerea lor, în suprafeţe clar delimitate, alcătuind cîmpuri ornamentale de formă dreptunghiulară potrivit configuraţiei pieselor respective. Gruparea motivelor ornamentale şi plasarea lor în cîmpuri spaţiate prin zone liniştite albe sau dintr-o singură culoare constituie o caracteristică a portului popular din toate zonele judeţului.

Geometrismul, însuşire de bază a întregii ornamentici populare româneşti se manifestă cu pregnanţă şi în judeţul Olt, pe toate piesele de port popular.

Majoritatea motivelor poartă denumiri plastice care indică probabil sursa de inspiraţie : „capul melcului, „ciutură", „zală", „vîrtej", „gura păpuşei", „glastră", „sacsie", „calea ocolită", „săritura moşului", „pistornic", „ochiuleţe", „bobul de fasole", „floare cu fuşti", „steluţe", „sori" ; altele, născute din jocul firelor au o sorginte greu de stabilit. Ornamentele actuale pe care le regăsim şi pe ceramica neolitică sau dacică în forme similare constituie un limbaj pe care poporul îl înţelege din strămoşi.

Pe fondul geometric străvechi, de-a lungul istoriei s-au grefat motive celebre şi compoziţii ornamentale venite pe drumul orientului, sub forma unor motive vegetale sau animaliere executate într-o manieră stilizată, determinată de geometrismul fundamental înrădăcinat în arta populară românească [16]. Simbolul solar sub forma unui cerc tăiat în patru apare în România încă din neolitic şi este foarte frecvent pe zăvelcile din zona Olt cu denumirea de „sori".

Alături de acesta întîlnim în toate cele trei zone, romburile, discurile simple cu punct în mijloc, rozetele de diferite feluri. Formele de reprezentare ale spiralelor din cultura Boian explicate de Gordon Childe ca preluări după vasele confecţionate din lemn şi păstrate în forme similare pînă astăzi pe cojoacele lucrate în Vădastra sînt considerate ca semne solare.

În motivele pe care le întîlnim în ornamentica populară au intervenit elemente pe care fondul local le-a preluat prin contactul cu alte arii de cultură. Între multitudinea de motive mai vechi sau mai noi pe care le întîlnim pe costumul popular din judeţul Olt apar, cu o constantă uimitoare şi mare frecvenţă, o serie dintre cele mai vechi : simbolul solar, pomul vieţii, figurile antropomorfe, ceea ce demonstrează pe de o parte forţa şi perenitatea fondului tradiţional iar pe de altă parte menţinerea unui anumit tip de vizualitate specifică poporului nostru. Privite din acest punct de vedere motivele decorative din

16. PETRESCU, P. *Motive celebre, Bucureşti,*

Olt, despre care s-ar spune că au o valoare și circulație universală, se încadrează în același timp contextului decorativ specific poporului nostru. Alături de alte urme materiale, așezări, locuințe, unelte, vase de lut, ornamentele vorbesc despre o impresionantă continuitate și unitate a civilizației și culturii pe teritoriul locuit de români.

O lume plină de culoare și pitoresc populată cu flori, ramuri de viță de vie, păsări, animale, personagii în costume populare, așa cum le întîlnim în lumea satelor dar redate conform principiilor estetice ale aceluiași strat arhaic geometric.

Între păsările reprezentate apar cele din fauna locală cucul, cocoșul, curcanul [17], dintre plante, frunza de viță și strugurele, garoafa, la care se adaugă oameni ținîndu-se de mînă îmbrăcați cu costume.

Fiecare motiv are un detaliu caracteristic : curcanul are coada înfoiată, femeile poartă catrință, cocoșul are creasta sau coada puternic stilizate.

Redarea schematică nu împietează asupra realismului, personagiile putînd să fie recunoscute cu ușurință.

Realismul reprezentărilor, detaliile și stilizarea desenului, preponderența geometrismului, crează imagini de o expresivitate impresionantă. Privind portul popular din județul Olt în ansamblul său observăm că natura decorului reprezintă un element esențial de unitate. Măsura și ponderea între spațiile decorate și cele lăsate libere este caracteristică portului din această parte a țării. Costumul nu apare niciodată supraîncărcat.

Dacă zăvelca din zona Olt este acoperită în întregime de ornamente în compensație, cămașa și șuba sînt mai aerate ; cojocul bărbătesc de Vișina puternic colorat și acoperit de broderii se detașează pe fondul alb al cămășii și pantalonilor.

Decorul se acordă perfect prin dispoziția sa cu forma hainelor, subliniind croiala ; prin bogăție relevă destinația lor iar prin culoare, vîrsta purtătorului.

Cromatica reprezintă un alt element de unitate al portului popular românesc în general și al celui din județul Olt în special. Ea se caracterizează prin sobrietate în Olt și Slatina, prin exuberanță în Cîmpia Romanațiului. De colorarea materialelor cu vopsele preparate din plante și leagă gama cromatică estompată dar rezistentă. Folosirea coloranților și materialelor industriale a îmbogățit gama cromatică cu nuanțe mai vii dar ceea ce caracterizează în continuare portul popular din județul Olt este armonia generată de simțul artistic al creatorilor.

Este de remarcat că deși coloritul portului pare variat, în realitate nuanțele nu sînt prea numeroase. Folosind terminologia locală întîlnim următoarele culori : negru, „vînăt“, — albastru închis, „turgheziu“ — albastru deschis, cărămiziu, „străin“ — cenușiu, „sîngeriu“ — vișiniu aprins, „căfeniu“, „tutuniu“, „piersiciu“, „stricat“ — vișiniu, „roșu puroinic“ — violet cardinal, „limoniu“ — galben deschis, „grîniu“ — galben pai, „gălbenuș“ — galben — oranj, „verzuliu“ — verde deschis, „verde bătrîn“ — verde închis. Albul, negrul, roșul și albastrul rămîn culorile de bază în timp ce galbenul, verdele, brunul, ciclamenul se adaugă ca accente pentru potențarea celorlalte culori.

Folosirea betelei și a firului adaugă o strălucire specială, perfect acordată cu sobrietatea cromatică a costumului din zona Olt.

17. DUNARE, N., *Ornamentică tradițională comparată*, București, 1979, p. 11—16.

ACTUALITATEA COSTUMULUI POPULAR

De-a lungul timpului, portul popular tradițional a fost supus unei evoluții complexe, generale sau locale. Acest fapt determinat de schimbarea condițiilor social-economice, a concepției de viață și a comportamentelor a făcut pe unii iubitori ai artei populare să se teamă de dispariția costumului în perioada contemporană. Dar pentru a trage concluzii asupra evoluției și viitorului creației populare, din acest gen, costumul trebuie analizat și judecat în funcție de două componente de bază și anume, evoluția lui cu toate inovațiile pătrunse și integrate tradiției, și permanența unor elemente de bază menținute indiferent de schimbări.

Studiind portul popular este imposibil să luăm în considerație numai anumite tipuri considerate „clasice" ori să vorbim despre păstrarea lui în tipare imuabile, indiferent de schimbarea condițiilor de viață. Această poziție își are izvorul într-o falsă perspectivă aplicată costumului popular, indiferent de etapa de dezvoltare, deoarece procesul evolutiv este permanent și nu cunoaște decît propriile sale legi.

Procesul transformărilor se manifestă mai întîi prin introducerea și accentuarea unor noi materiale, ceea ce conduce spre modificarea aspectului unor piese, în sensul adaptării lor altor condiții de viață, impunînd ansamblului vestimental o anumită linie și o altă atitudine. Treptat, transformările se manifestă prin introducerea de piese noi, ceea ce duce și la schimbarea comportamentelor și ideilor asupra îmbrăcămintei.

Ținînd seama de complexitatea procesului evolutiv, precum și de caracterul său permanent în care au diferit doar ritmurile în decursul diverselor etape, atenția celor ce vor să înțeleagă portul popular contemporan trebuie îndreptată cu precădere către structura comportamentului privind introducerea și adaptarea noutății, către mecanismul care-l determină, către ideile și conduitele pe care le remarcăm.

În cadrul portului popular din județul Olt schimbările survenite de-a lungul perioadei la care ne-am referit și tendința unor elemente de a subzista, s-au găsit într-o permanentă opoziție, ceea ce le-a obligat să se adapteze condițiilor specifice fiecărei zone.

Păstrarea atîtor elemente tradiționale pînă în zilele noastre, este rezultatul forței creatoare a generațiilor de meșteri populari iar ceea ce caracterizează procesul de transformare în această parte a țării este tendința de menținere a principalelor elemente constitutive ale structurii costumului, fenomen decisiv pentru realizarea noilor ansambluri.

O altă caracteristică a procesului transformării costumului din județul Olt o constituie îmbinarea noutății cu elementele permanente. De pildă, materialele, ornamentica și decorul, au suferit transformări evidente, dar structura morfologică a rămas în ansamblu aceeași conferind costumului autenticitate.

Un alt aspect important în legătură cu raportul dintre evoluţie şi permanenţă îl constituie acela al mutaţiilor funcţionale. Costumele care altădată se purtau în fiecare zi au devenit ocazionale, festive, ceremoniale, ca urmare a schimbării ocupaţiilor şi concepţiei cu privire la îmbrăcăminte.

Mutaţiile funcţionale dau costumului popular din judeţul Olt mobilitate. Ele se realizează la nivelul grupurilor sociale, deci a realităţilor socializate printr-un act de obţiune determinat de contextul şi în ultimă instanţă, de condiţiile socio-economice, de schimbările care au intervenit.

În raport cu tradiţia şi înnoirea ei, mutaţiile funcţionale au constituit elementul dinamic care a produs schimbările.

Ele s-au realizat prin translatarea portului sau a pieselor de port de pe un plan pe altul, în cazul judeţului Olt de pe planul cotidian, pe plan festiv.

Funcţia piesei determină structura ei şi ca urmare mutaţiile funcţionale au provocat schimbări. Datorită transformării costumului dintr-unul cotidian în îmbrăcăminte ceremonială sau de scenă s-a produs o îmbogăţire a lui cu fir, paiete, mărgele, schimbarea materialelor tradiţionale cu altele adecvate rampei, o modificare a proporţiilor prin scurtarea poalelor şi zăvelcilor etc.

Trecerea de la un model cultural al altul nu s-a făcut linear, ascendent, printr-o evoluţie lentă progresivă, ci prin schimbări de structură, intervenite datorită mutaţiilor funcţionale.

Fiecărei funcţii îi corespunde un tip de structură proprie, concretizată în numeroasele variante de costum popular contemporan, reprezentînd nuanţări stilistice atîta timp cît funcţia lor, semnificaţia semnului rămîne aceeiaşi. Creşterea posibilităţilor de circulaţie, mobilitatea populaţiei, mijloacele mass-media au facilitat deasemenea preluarea modelelor dintr-o zonă în alta, avînd ca rezultat o unificare a tipurilor de costum pe ansamblul judeţului. Zona Cîmpia Romanaţiului s-a dovedit a fi ofensivă trecînd dincolo de graniţele sale piese de port care i-au fost specifice în esclusivitate în timp ce, zonele Slatina şi Olt puternic industrializate s-au transformat mult în ceea ce priveşte costumul. Dispariţia unor materiale din comerţ cum sînt : beteala de argint, mărgelele de sticlă colorată, fluturii de metal, au contribuit deasemenea la modificarea decorului zăvelcilor din zona Olt.

În cadrul acestei tendinţe general umane, de adaptare a costumului la noile condiţii, în judeţul Olt se observă clar anumite elemente de permanenţă ca forme specifice de exprimare.

Ca urmare în prezent întîlnim încă în judeţ, mai ales în sud, costumele tradiţionale păstrate şi perpetuate pentru a fi purtate cu ocazia prezentării cîntecelor şi dansurilor tradiţionale şi costume populare contemporane, adaptate noilor cerinţe, menite să fie purtate cu prilejul unor ceremonii sau dansuri actuale.

Preluarea şi valorificarea tradiţiei în forme corespunzătoare este o problemă de specialitate care cere îndrumarea permanentă şi competentă a creatorilor, sarcină ce revine Centrelor de îndrumare a creaţiei populare, Muzeelor de artă populară, Institutelor de profil, cărora conducerea de partid şi de stat le-a creat toate condiţiile pentru a duce la îndeplinire această nobilă sarcină.

În cadrul Festivalului naţional al educaţiei şi culturii socialiste „Cîntarea României“

inițiat de secretarul general al P.C.R. tov. Nicolae Ceaușescu, în județul Olt s-a desfășurat o amplă activitate de îndrumare și promovare a creatorilor populari cunoscuți și de descoperire a noi talente. Rezultatele obținute în cadrul celor trei ediții ale Festivalului în ceea ce privește reînvierea unor meșteșuguri tradiționale sînt expresia acestei îndrumări organizate și permanente, în cadrul școlilor populare de artă, a cercurilor de pe lîngă casele de cultură și căminele culturale și a numeroaselor expoziții și consfătuiri ale creatorilor organizate la Slatina de către Comitetul județean de cultură și educație socialistă.

Expozițiile comunale și județene s-au evidențiat ca un amplu cadru de manifestare a vitalității creației artistice a maselor de oameni ai muncii, un prilej de afirmare a talentului și forței creatoare a artiștilor populari, înscriindu-se în cadrul marelui proces de democratizare a culturii și de formare a omului nou. O privire de ansamblu asupra rezultatelor obținute relevă faptul că în ciuda amplului proces de transformare a satelor datorat cooperativizării, mecanizării agriculturii și sistematizării așezărilor rurale, arta populară înflorește manifestînd o pregnantă tendință de adaptare la noile condiții de viață. În strînsă corelație cu situația concretă a fiecărei zone sau localități, arta populară continuă să constituie un fenomen viu, obiectivele realizate se adresează întregii comunități, fiind lucrată în forma și tehnicile tradiționale sau înnoite în dorința de adaptare la condițiile actuale. Ceea ce caracterizează obiectele de port popular din cadrul Festivalului este o nouă calitate în artă în sensul aspirației spre continuă perfecționare și cizelare, spre o mai adînc-evocatoare cuprindere a lumii, a realității în opere. Piesele realizate, relevă tendința fiecărui creator, năzuința sa spre cote din ce în ce mai înalte ale valorii artistice, dorința de a face din creațiile sale expresii ale universului de astăzi, ale unei gîndiri și sensibilități proprii omului contemporan. Din acest punct de vedere lucrările realizate de Constantin Nițu din Poboru care prezintă alături de piesele lucrate în stilul tradițional și creații inspirate din tradiție sînt o demonstrație a faptului că noul nu se poate dobîndi decît prin însumarea a tot ce a fost mai de preț și mai nobil în felul de a simți și a gîndi al unei mari colectivități — poporul român.

O calitate nouă a însemnat în județul Olt redescoperirea și reînvierea unor meșteșuguri tradiționale și constituirea de clase externe ale Școlii populare sau cercuri de creație pentru executarea pieselor. Clasa cojocarului Nicolae Liiceanu în care se lucrează din nou cojoace cu „cosoaie“ sau cojoace de „Vișina“ cu borderii după vechile modele dar cu materiale actuale și numeroasele creatoare care țes și cos piese de port sînt un exemplu în acest sens.

În cadrul marilor manifestări folclorice : „Festivalul călușului românesc“, „Festivalul de doine și balade“, „Oltule ce curgi la vale“, „Sărbătoarea bujorului la Radomirești“, „Tîrgul fetelor“ de la Cotenița, formațiile de dansuri și participanții poartă costume tradiționale sau contemporane demonstrînd prin aceasta perenitatea artei populare.

25 de ansambluri folclorice purtînd costumele specifice județului au fost mesagere ale artei populare peste hotare. Ansamblurile „Oltul“ din Stoicănești, „Garofița“ din Vitomirești, „Dunărea“ din Corabia, „Călușul“ din Scornicești au obținut numeroase distincții în Turcia, Cipru, Austria, Olanda, Franța, Suedia, Belgia, Anglia, R. P. Bulgaria, R. P. Ungară etc.

VOPSITUL DUPĂ REȚETE TRADIȚIONALE

Colorarea fibrelor textile, practicată pe scară largă în mediul rural este un meșteșug care presupunea în satul tradițional cunoașterea plantelor și modalitățile de preparare a culorilor prin folosirea frunzelor, florilor, tulpinelor sau rădăcinilor, a sezonului proprice pentru culegere, dacă pot fi conservate ori trebuie folosite imediat ș.a.m.d.

În cazul multor piese de port, mai ales la cele bărbătești de iarnă s-a folosit lîna nevopsită, în culori naturale : albă, neagră sau seină.

Costumul popular femeiesc cerea procurarea mai multor culori pentru pregătirea materialelor necesare. Pentru zăvelci, brîie, cusături, fibrele se colorau cu vopsele naturale obținute din plante și numai puține materiale cum sînt : lînica, arniciul și mătasea se cumpărau din comerț gata colorate. Culorile obținute din plante sînt rezistente și strălucitoare fără a fi stridente.

Apariția coloranților industriali a contribuit la diversificarea cromaticii costumelor și stabilirea altor raporturi între diferite nuanțe.

Avînd în vedere calitatea deosebită a vopselelor vegetale precum și faptul că vopsitul cu „buruieni" a fost aproape uitat considerăm necesar să menționăm cîteva rețete culese în timpul cercetării.

Cele mai multe culori se obțin prin fierbere. Se așează plantele într-un vas cu apă și se lasă la înmuiat cca. 12 ore după care, se fierb la foc iute două ore. Cînd plantele sînt decolorate bine se strecoară soluția rămasă, se adaugă de la început sau pe parcursul fierberii calaican (sulfat de fier), piatră acră (alaun), borș, zeamă de varză sau chiar de la murături, pentru fixarea culorii. După dizolvare se introduc firele de lînă, bumbac sau materialul țesut înmuiat în prealabil 3—4 ore în apă rece. Tot timpul fierberii materialul se amestecă ca să prindă vopseaua uniform, fără pete. După ce materialele au prins culoarea dorită se trage vasul de pe foc și se lasă să se răcească în vopsea.

NEGRU

1. *Coajă de arin negru (Alnus glutinosa) 1/2, coajă de stejar (Quercus robur) 1/2, obținută de pe crenguțe tinere și calaican (sulfat de fier).*

Se fierb cojile, apoi se strecoară apa și se lasă să se răcească. Se introduce materialul împreună cu un mănunchi de busuioc (ocimum basilicum) și se fierbe cca. o oră, apoi se scoate din vopsea, se adaugă calaicanul și după ce s-a dizolvat, se reintroduce materialul continuînd fierberea pînă prinde culoarea neagră.

2. *Crenguțe și frunze de arțar (Acer platanoides) culese în luna iunie și calaican (sulfat de fier).* Materialul se colorează prin fierbere.

3. *Scumpie (Sotinus coggygria) și calaican (sulfat de fier).* Se fierbe tulpina și rădă-

cina de scumpie, se răcește apa și apoi se strecoară. În soluția preparată se dizolvă calaicanul și se fierbe materialul.

CAFENIU

1. *Frunze de nuc (Juglens regia) culese toamna, calaican (sulfat de fier).* Se fierb frunzele de nuc în apă, se răcește soluția, apoi se strecoară. După ce clocotește din nou se adaugă materialul și se continuă fierberea. Se obține un cafeniu închis spre negru.

2. *Frunze de nuc (Juglens regia) culese în iunie, calaican (sulfat de fier)).* Prin fierbere se obține culoarea maron-roșcat.

GALBEN

1. *Foi de ceapă (Albium cepa) uscate și calaican (sulfat de fier) sau borș.* Materialul se vopsește prin fierbere.

2. *Rădăcină de ștevie (Astrantia major)* și *sare.* Se colorează firele în zeama obținută din fierberea plantelor. Se obține un galben intens denumit „gălbenuș".

3. *Frunză de dovleac românesc (Cucurbita maxima) și piatră acră (alaun).* Frunzele verzi pisate într-o piuă de lemn se pun imediat la fiert. După ce se strecoară apa se dizolvă piatra acră apoi se introduce materialul și se fierbe. Se obține un galben deschis numit „limoniu".

4. *Frunze de porumb (Zea mays) culese pînă apare mătasea la știulete, piatră acră (alaun).* Se procedează ca la vopsitul cu frunze de dovleac.

CĂRĂMIZIU.

1. *Flori de tei (Tilia tementosa), piatră acră (alaun).* Culoarea portocalie se obține prin fierberea unei cantități mari de flori. Dacă sînt prea puține flori materialul capătă culoare cafeniu deschis.

2. *Floare de șovîrf (Origanum vulgare), pielițele de la zarzăre galbene și roșii (Prunus cersifera) bine coapte, piatră acră (alaun).* Se vopsește mai întîi materialul în galben cu frunze de ceapă, de dovleac sau de porumb apoi se introduce într-o soluție obținută prin fierberea plantelor amintite ; culoarea se fixează cu alaun.

ROȘU

1. *Coajă de măr pădureț (Malus silvestis), pilitură de fier, calaican, (sulfat de fier).* Se vopsește prin fierbere.

2. *Flori de șovîrf (Origanum vulgare), coji de zarzăre negre (Prunus cersifera) piatră acră (alaun).* Se vopsește prin fierbere.

3. *Frunze de măr acru (Malus domesticus) culese vara și uscate, amestecate în proporții egale cu frunze de mesteacăn (Betula verrucosa) îngălbenite, culese toamna* $^1/_4 + ^1/_4$, *floare de șovîrf (Origanum vulgar) uscate* ($^1/_2$), *piatră acră (alaun).* Culoarea se obține prin fierbere.

4. *Coajă de stejar (Quereus robur), borș.* Se colorează prin fierbere și se obține un roșu închis.

ALBASTRU

1. *Paie de ovăz (Avena satova) secerate cînd sînt aproape coapte spicele, calaican (sulfat de fier).* Se lasă timp de 6 zile paiele la macerat în urină de vită, apoi se fierb două ore și se adaugă calaicanul. După strecurare soluția obținută se mai fierbe odată cu materialul. Dacă se adaugă și coajă de stejar (Quercus robur) se obține culoarea denumită „vînăt". În zona Olt pentru zăvelci se vopsește în aceeași soluție lîna și bumbacul pentru a obține două nuanțe de albastru.

2. *Flori de viorele (Viola odorata), brîn-*

duşe de primăvară (Crocus hufefelianus), liliac (Syringa vulgaris) puse la macerat în usuc de oaie, obţinut din spălarea lînei şi piatră acră (alaun). Culoarea se obţine prin fierbere.

3. *Sineală sau lulachiu (produse industriale) şi usuc de oaie.* Se înmoaie lulachiul în usuc de oaie peste care se toarnă urină de vită şi se lasă la macerat cîteva zile la temperatură potrivită. Se introduce apoi materialul şi se lasă în această soluţie 2—3 zile fără să se fiarbă. După ce materialul a căpătat culoarea dorită se scoate, se clăteşte şi se usucă.

VERDE

1. Frunze de oţetar (Phecs Coriaria), piatră acră (alaun). Se vopseşte prin fierbere.

2. *Funze de urzică moară (Lanium album), frunză de urzică vie (Urtica dioica), frunze de lipan (Verbascum lychnitis) în proporţii egale, piatră acră (alaun).* Culoarea verde deschis se obţine prin fierbere.

2. *Frunze de şovîrf (Origanum vulgare), flori de landră (plantă neidentificată) în proporţie egală, piatră acră (alaun).* Prin fierbere se obţine culoarea verde-gălbui.

CENUŞIU

Floare de cristică (plantă neidentificată), piatră acră (alaun). Se obţine prin fierbere cenuşiu deschis, denumit în grai local „cristiu".

După introducerea coloranţilor industriali femeile au continuat să fixeze culorile, să le „împietrească" cu materiale tradiţionale. Uneori vopselele se fierbeau în borş sau zeamă de varză. Astăzi se vopseşte aproape exclusiv cu ajutorul coloranţilor industriali şi se fizează cu oţet sau cu sare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

ALLEAU, R., *La science de symbole*, Paris, 1962.

BERCIU D., *La izvoarele istoriei*, București, 1967.

BUTURĂ, V., *Enciclopedie de etnobotanică românească*, București, 1979.

COTEȚ, P., *Cîmpia Olteniei*, București, 1957.

ELIADE M., *De la Zalmoxis la Genghis Han*, București, 1980.

FORMAGIU, H. M., *Portul popular din România*, București, 1974.

GHIȚULICĂ, M., V. BOTEANU, E. ROUĂ, *Județele patriei — Olt*, București, 1980.

IONESCU, I., *Despre județele Olt și Argeș*, în catagrafia din anii 1773—1774 și din Moldova, în Mitropolia Olteniei, nr. 3—4, 1958.

IORDACHE GH., *Mărturii etnolingvistice despre vechimea meseriilor populare românești*, Craiova, 1980.

KOHLER, C. A., *History of costume*, New York, 1963.

KÖNIG, R., *Sociologie de la mode*, Paris.

CLAUDE LÉVI-STRAUSS, C. *La pensée sauvage*, Paris, 1962.

OPRIȘAN BARBU, H., *Călușarii*, București, 1969.

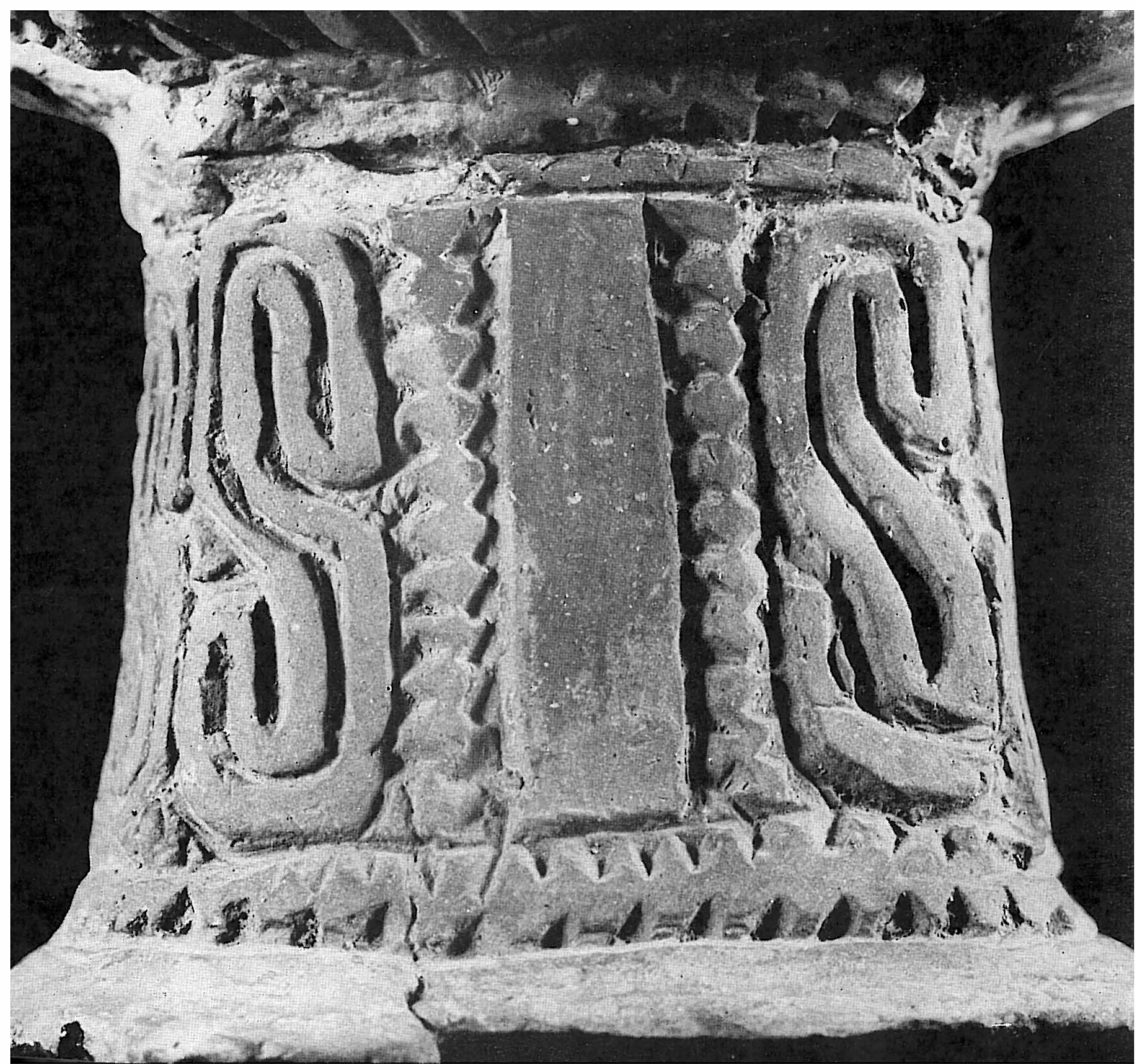
PETRESCU, P., *Broderii pe piele în arta populară românească*, București, 1968.

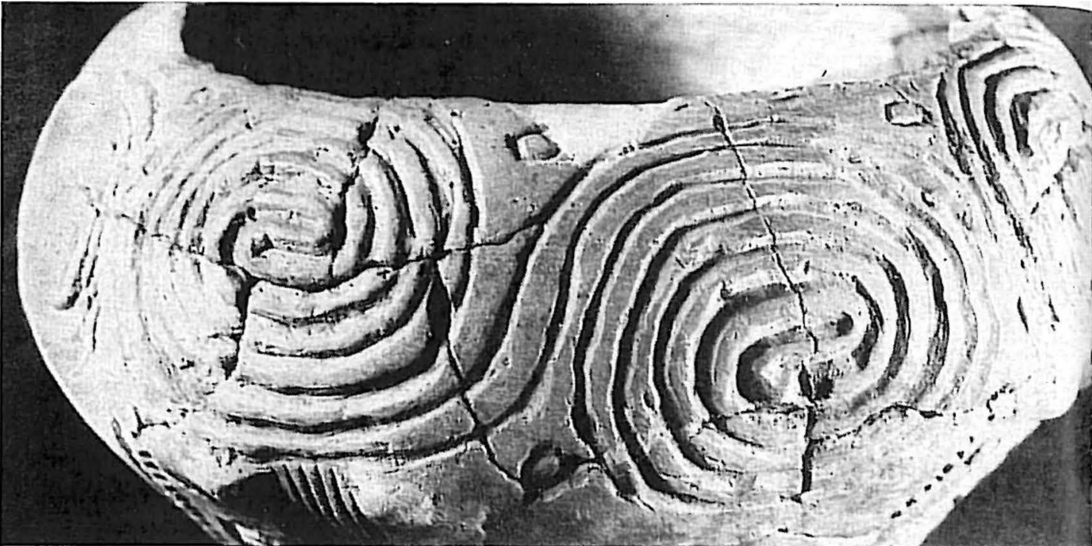
STOICA G., *Podoabe populare românești*, București, 1976.

ILUSTRAȚII

RĂDĂCINILE ISTORICO-ETNOGRAFICE ALE PORTULUI POPULAR DIN JUDEȚUL OLT

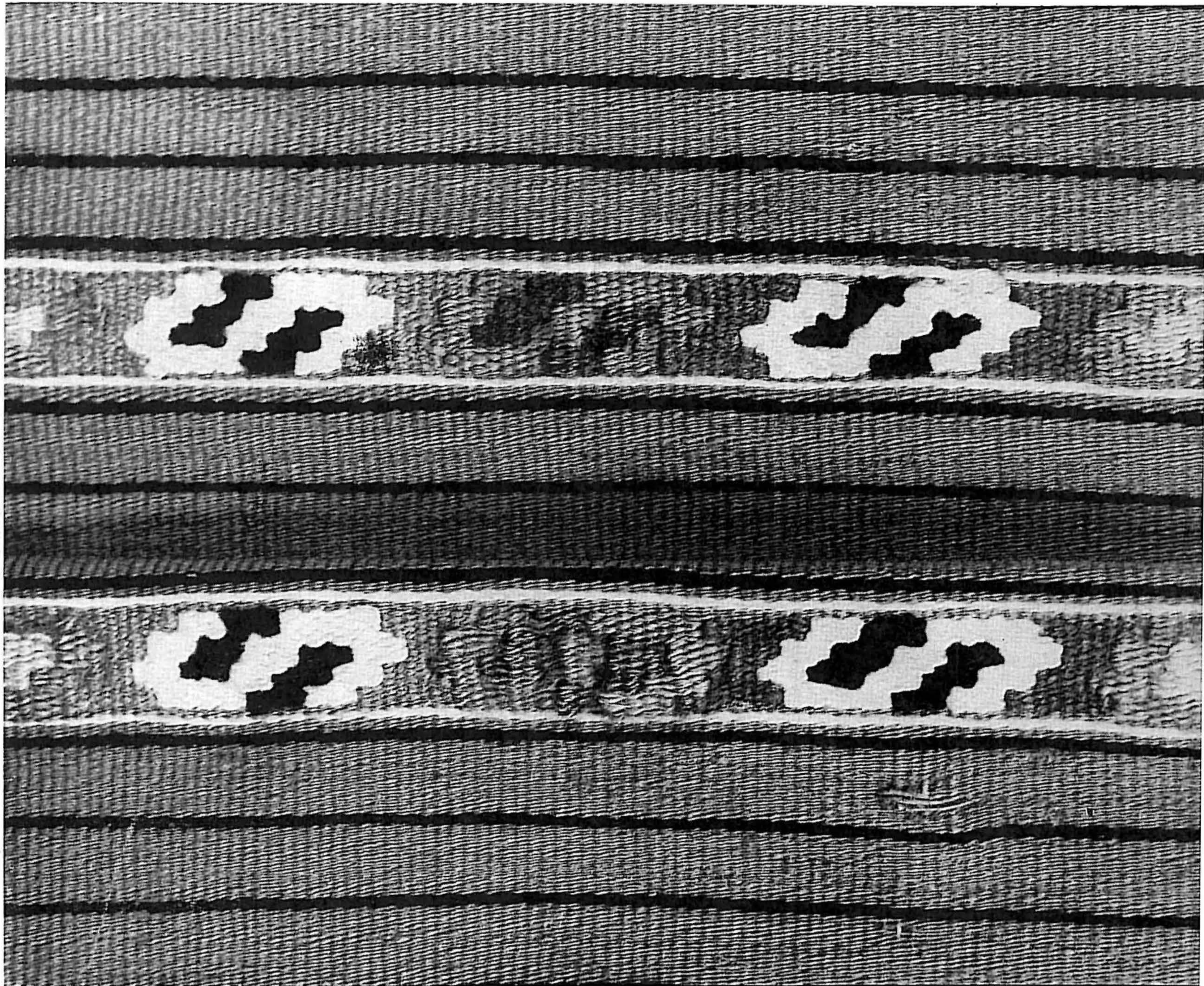
1. Vas neolitic, Cultura Vădrastra, Slatina. Detaliu de ornament.
2. Vas neolitic, Cultura Vădastra, Slatina. Detaliu de ornament.
3. Cojoc, comuna Vădastra, sfîrșitul sec. XIX. Detaliu de ornament.
4. Detaliu de ornament după vîlnic, com. Vădastra, sfîrșitul sec. XIX.
5. Detaliu de ornament după un casac, com. Fălcoiu, sfîrșitul sec. XIX.
6. Chiup dacic, com. Sprîncenata. Detaliu de ornament.
7. Ctitori țărani, detaliu de frescă, com. Stejești, 1850.
8. Aspect de la construirea podului de peste Olt la Slatina, 1880.
9. Țăran în costum, luptător în războiul de independență 1877.
10. Aspect de la un tîrg săptămînal în orașul Slatina, 1900.

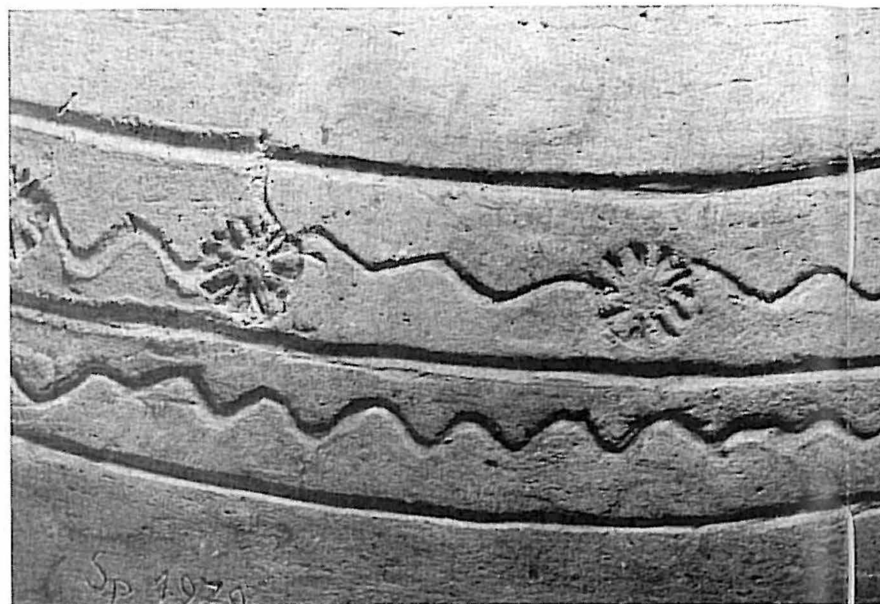

2

3

4

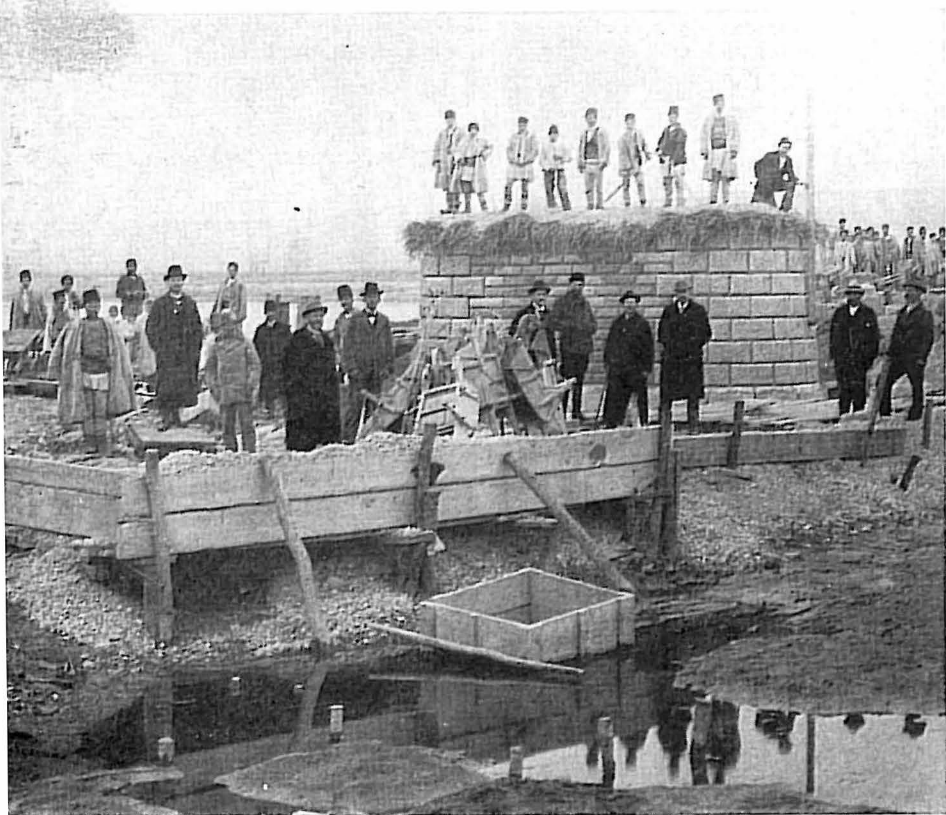
5,6

Ioan Pătrascu
cu soția sa Constantina.
Tudor Brobeană
cu soția sa Ancuța

7

9,10

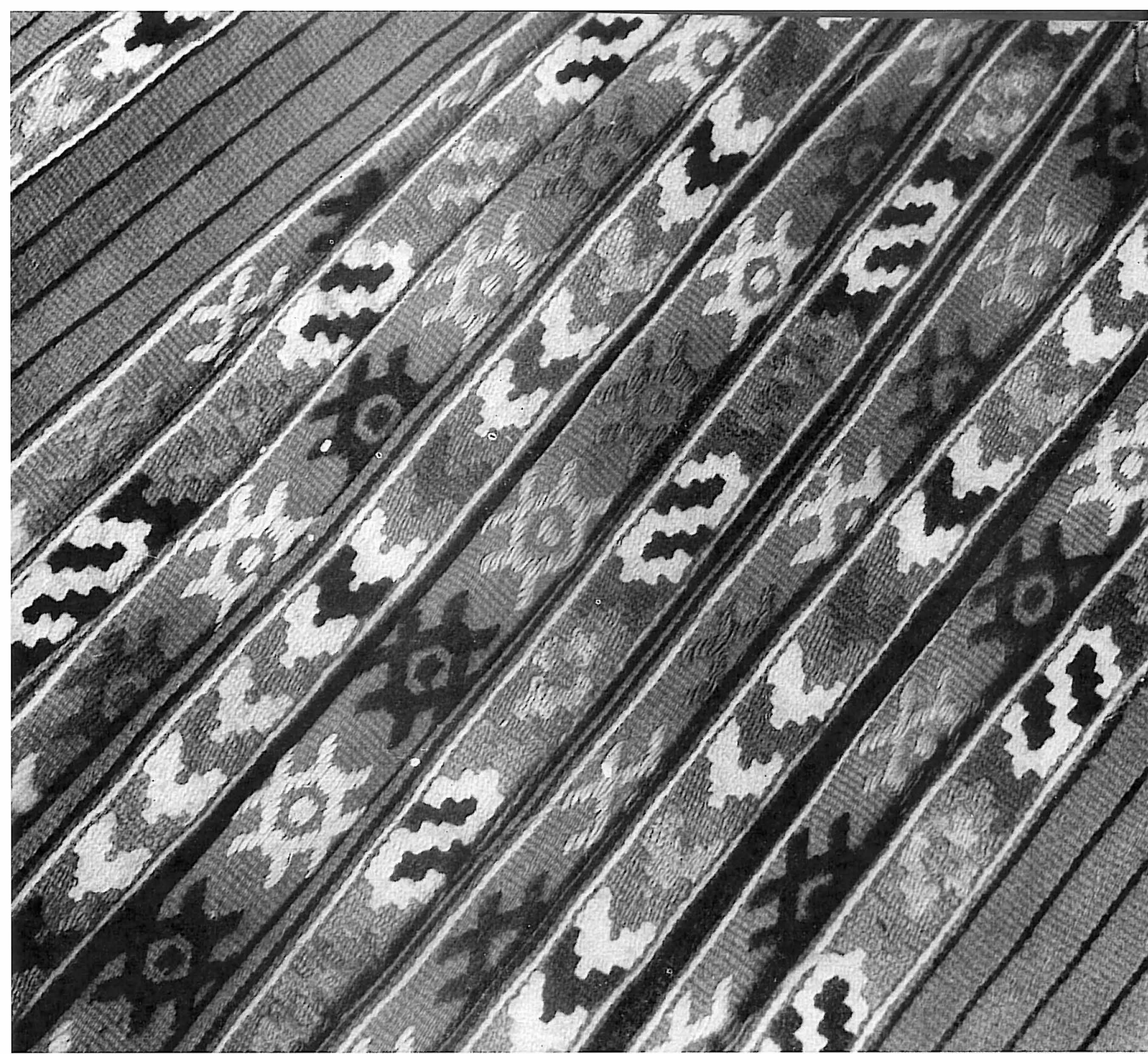

8

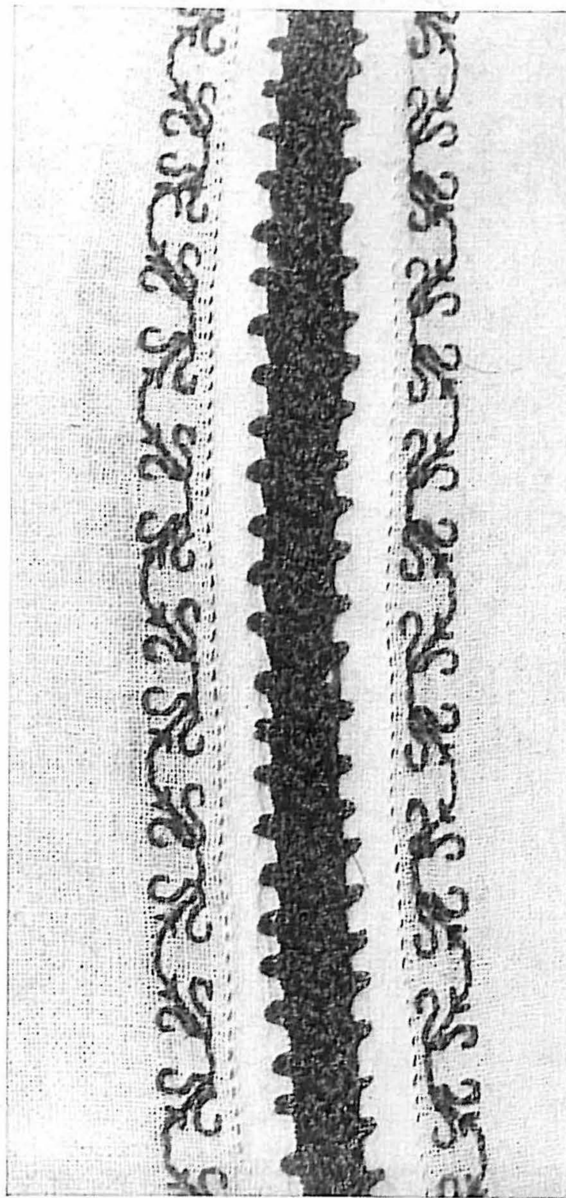
MEȘTEȘUGURI ȘI TEHNICI SPECIFICE CONFECȚIONĂRII PIESELOR DE PORT

11. Detaliu de vîlnic ales printre și peste fire.
12. Detaliu de zăvelcă cu ochiuri, com. Teslui, sfîrșitul sec. XIX.
13. Cheiță executată cu croșeta.
14. Detaliu de maramă cu alesătură peste fire.
15. Cheiță executată cu croșeta și „tighel" cusut.
16. Detaliu de cămăși cusute în „punct românesc".
17. Detaliu de cămașă cusută în „punct bătrînesc".

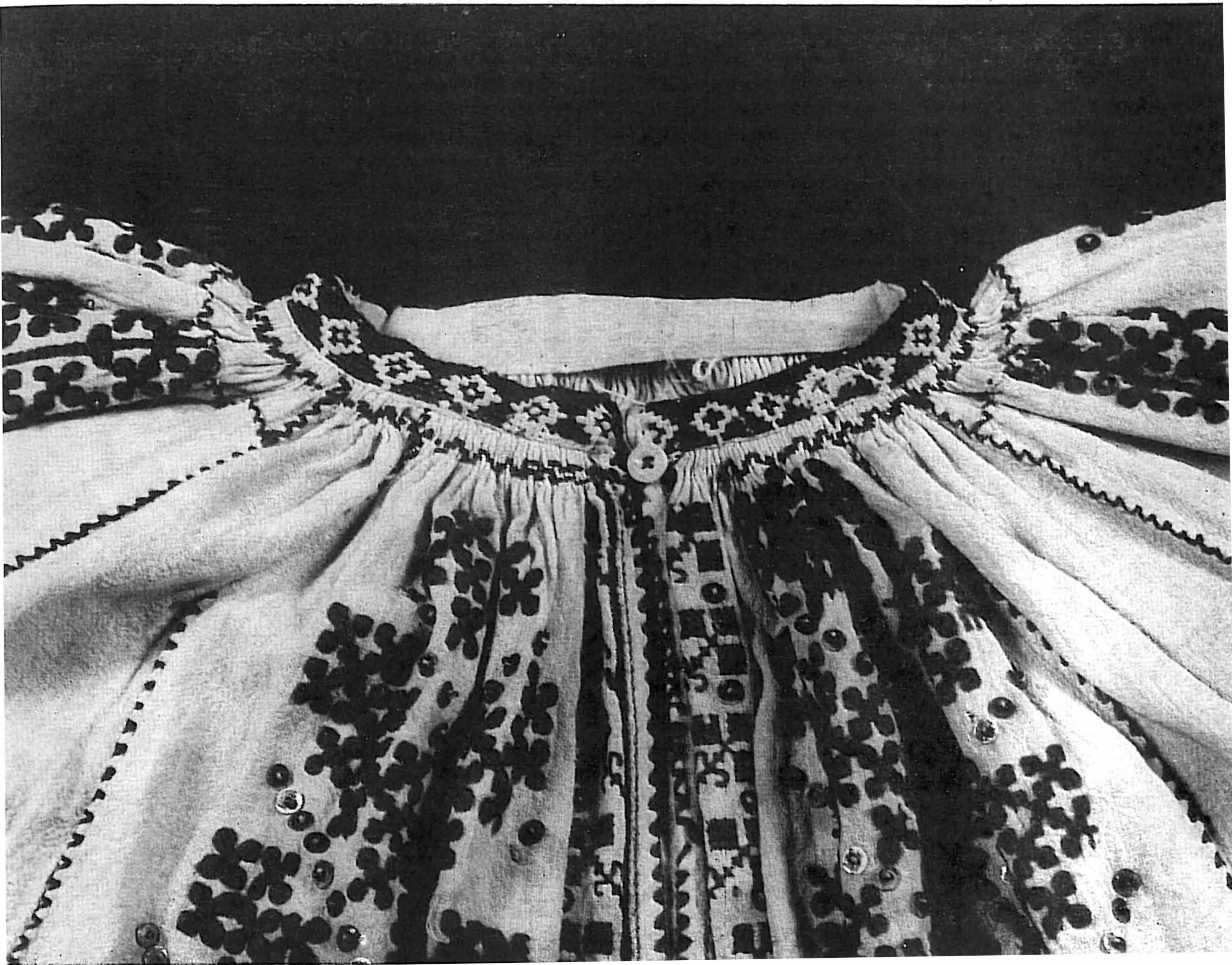
12,13

14,15

16,17

ZONA OLT
costumul femeiesc

18. Fete pieptănate cu două cozi pe spate.
19. Fată pieptănată cu două cozi.
20. Femeie pieptănată cu coc.
21. Femeie cu maramă, com. Poboru.
22. Femeie cu maramă, com. Strejești, 1850. Detaliu de frescă.
23. Femeie cu maramă, com. Poboru-Cornățel.
24. Mireasă cu fes, maramă și lătițar pe frunte, com. Vitomirești.
25. Costum de muncă compus din : cîrpă, cămașă cu petece și zăvelcă vînătă.
26. Bătrînă cu basma neagră, com. Curtișoara.
27. Femeie cu maramă, com. Donești.
28. Fete în costume cu zăvelci, com. Vulturești și Curtișoara sec. XX.
29. Costum de sărbătoare compus din : cîrpă de borangic, cămașă cu altiță, zăvelci cu beteală.
30. Cămașă încrețită la gît, comuna Vulturești. Detaliu de ornament.
31. Cămașă încrețită la gît, cusută cu arnici, mărgele și paiete, com. Scornicești — Teiuș.
32. Detaliu de ornament la o cămașă încrețită la gît, com. Scornicești — Suica.
33. Zăvelcă cu pomișori, com. Scornicești, începutul sec. XX.
34. Femeie îmbrăcată cu ciupag și poale, com. Vulturești.
35. Zăvelcă cu beteală și paiete, com. Curtișoara, sec. XIX.
36. Zăvelcă roșie cu prag orizontal, com. Curtișoara, sfîrșitul sec. XIX.
37. Zăvelcă cu brăduț, com. Titulești, începutul sec. XX.
38. Zăvelcă, aleasă peste fire, com. Scornicești-Teiuș, sfîrșitul sec. XIX.
39. Femeie în costum compus din: cîrpă de borangic, cămașă cu mărgele, zăvelcă albastră cu beteală, com. Scornicești, începutul sec. XX.
40. Tînără cu costum de mireasă, com. Vulturești, sec. XX.
41. Costum compus din : cămașă încrețită la gît, bete și zăvelci, com. Vulturești, începutul sec. XX.
42. Femeie în costum cu zăvelci, com. Scornicești-Teiuș, sec. XX.
43. Femeie în costum cu zăvelci, com. Vulturești, începutul sec. XX.

18

19

20

21

cu soția sa Petria

3

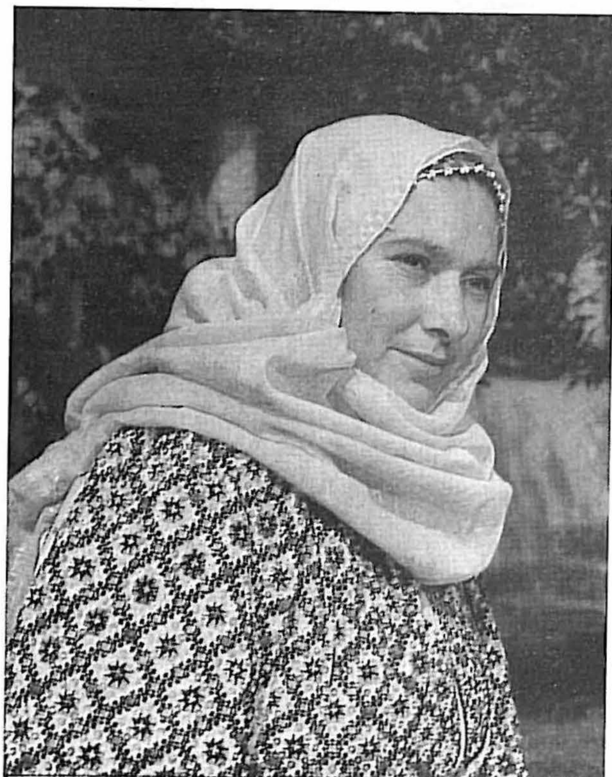

25

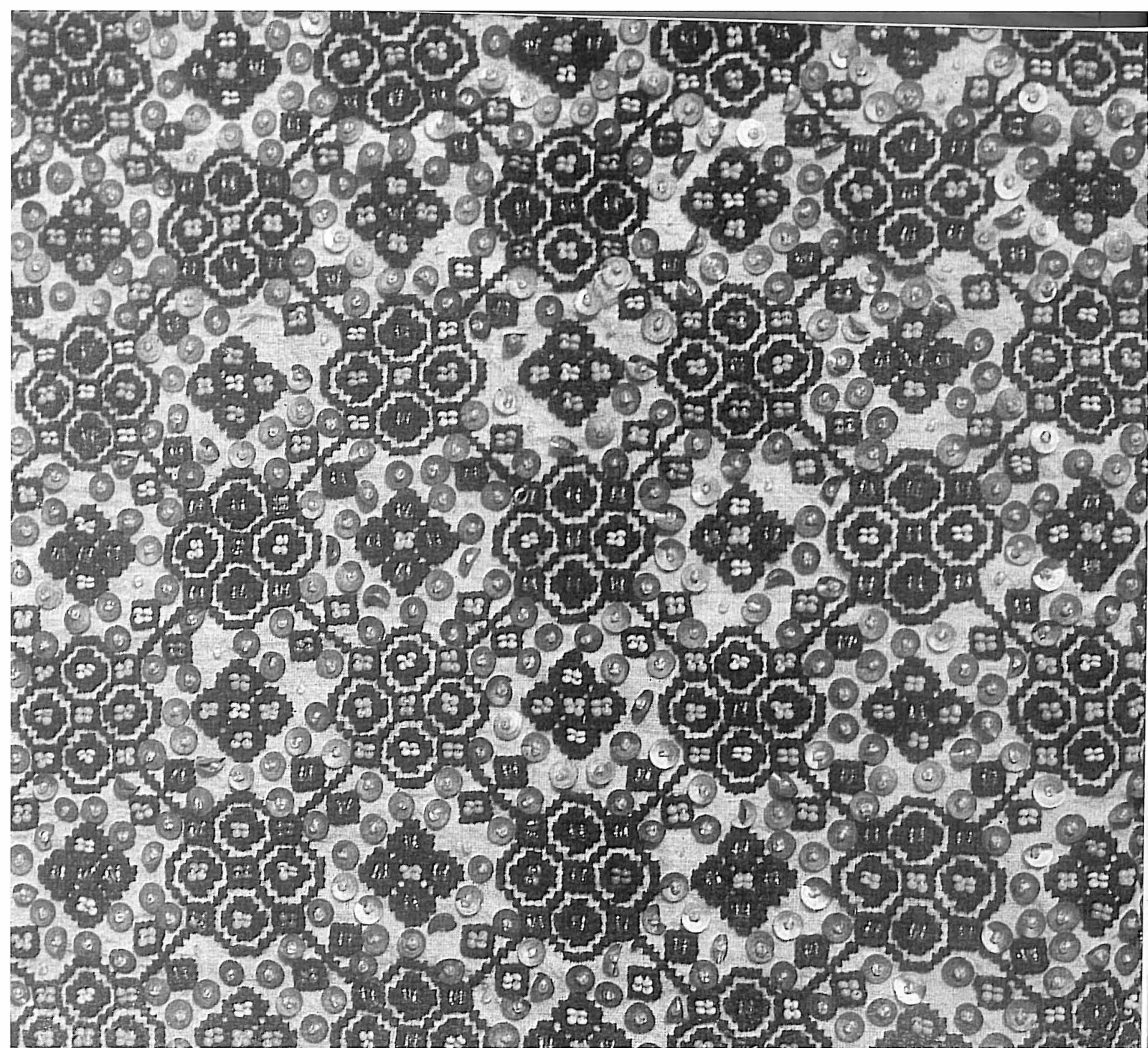
26

27,28,29

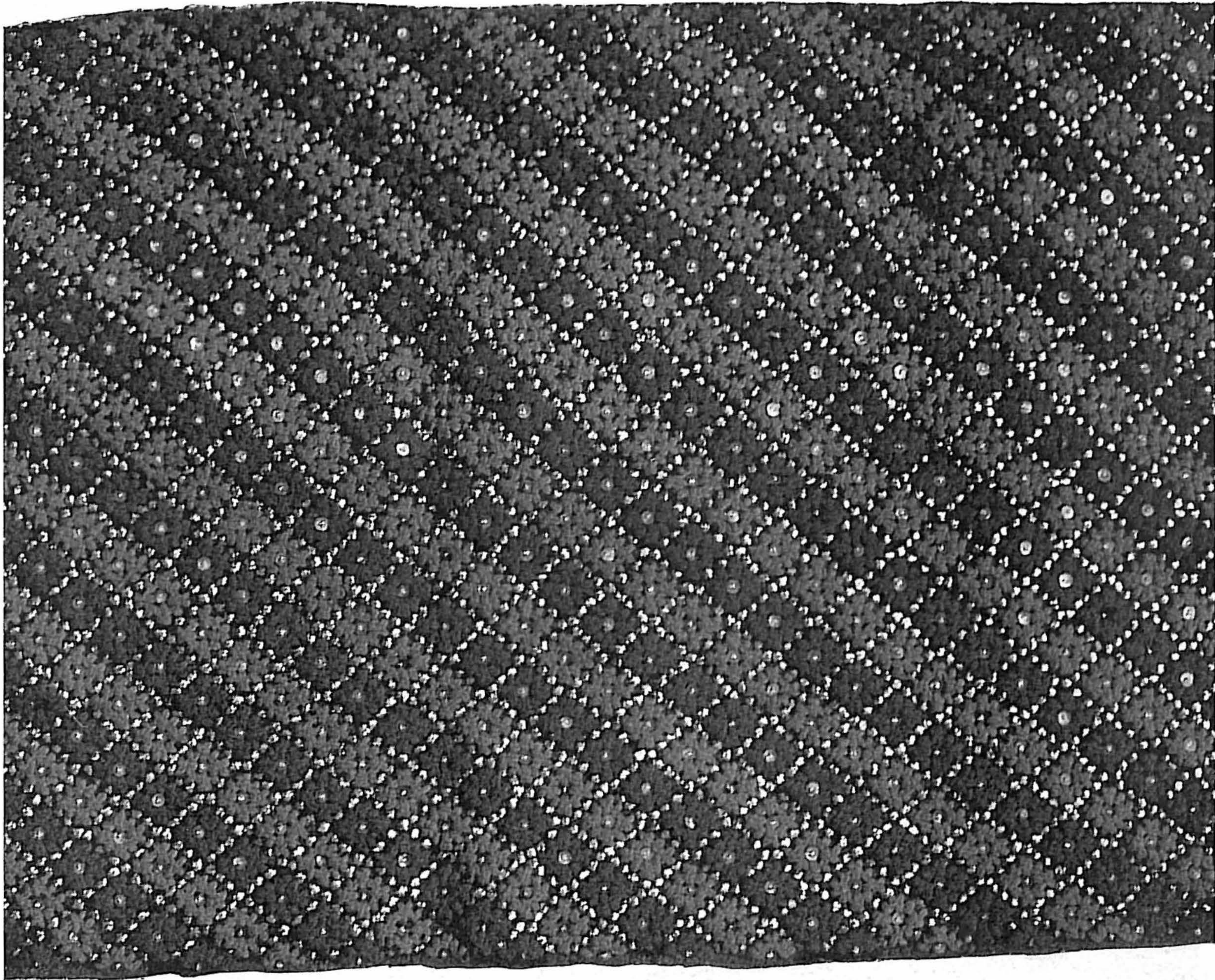
30

31

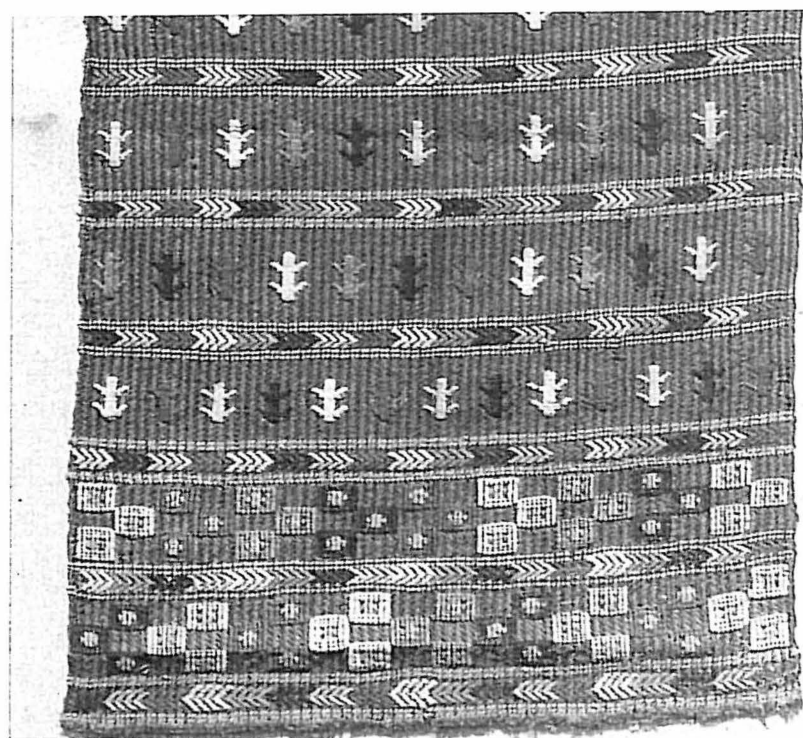
33

34

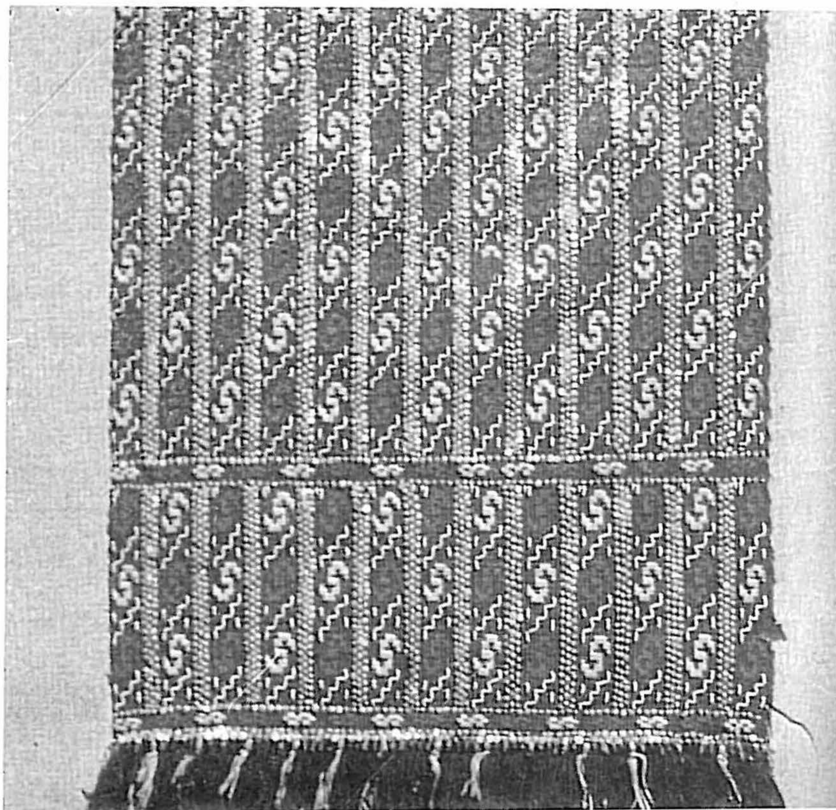

35

36

37,38

39

42,43

40,41

ZONA OLT
costumul bărbătesc

44. Ctitori țărani îmbrăcați cu cojoace și șube, detaliu de frescă, com. Ibănești sec. XVIII.
45. Bărbat cu pălărie de pai, com. Curtișoara.
46. Bărbat cu pălărie de postav, com. Vulturești.
47. Bărbat cu căciulă din blană neagră, com. Dobroteasa.
48. Costum bărbătesc cu pieptar, com. Curtișoara, sec. XX.
49. Brîu cu alesături și cusături din lînică și beteală, zona Olt.
50. Cămașă dreaptă din pînză cu cerculețe, com. Curtișoara, sec. XX.
51. Meșter zugrav purtînd șubă albă, com. Strejești, 1859. Detaliu de frescă.
52. Bărbat îmbrăcat în „șubă cu molii", com. Poboru, sec. XX.
53. Tînăr îmbrăcat în costum compus din : căciulă, șubă albă, pantaloni din dimie și opinci, com. Vulturești-Donești, sec. XX.

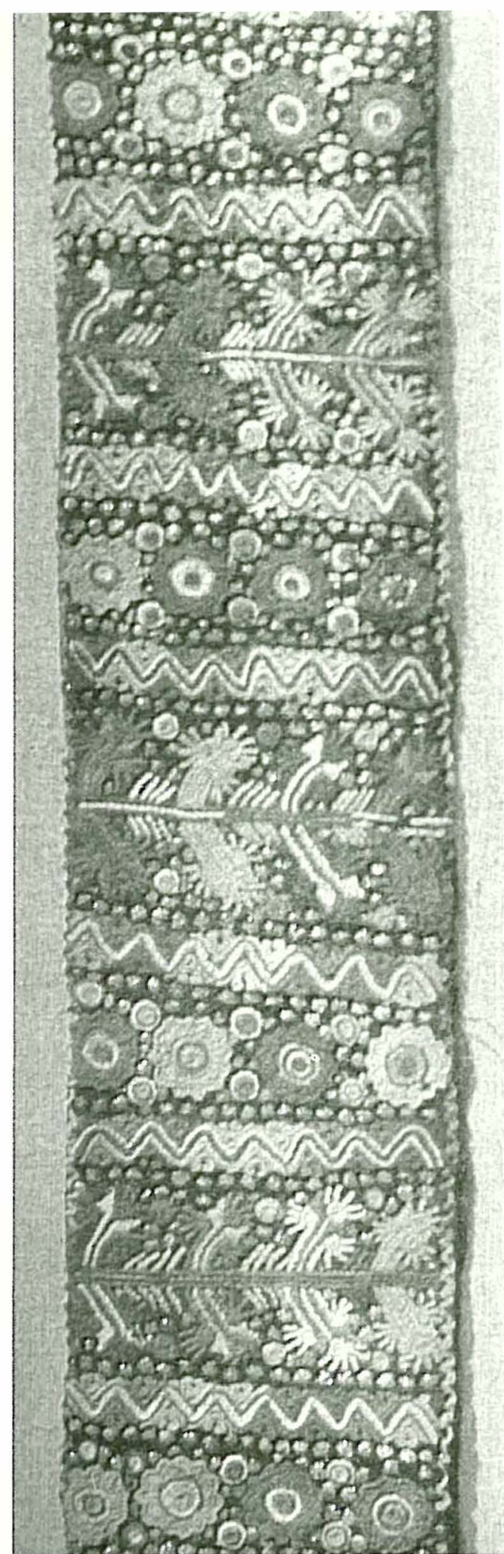

46,47

48,49

50

Nistor Ioan Olaru
din Comuna Lungeşti.

51

52
53

ZONA SLATINA
costumul femeiesc

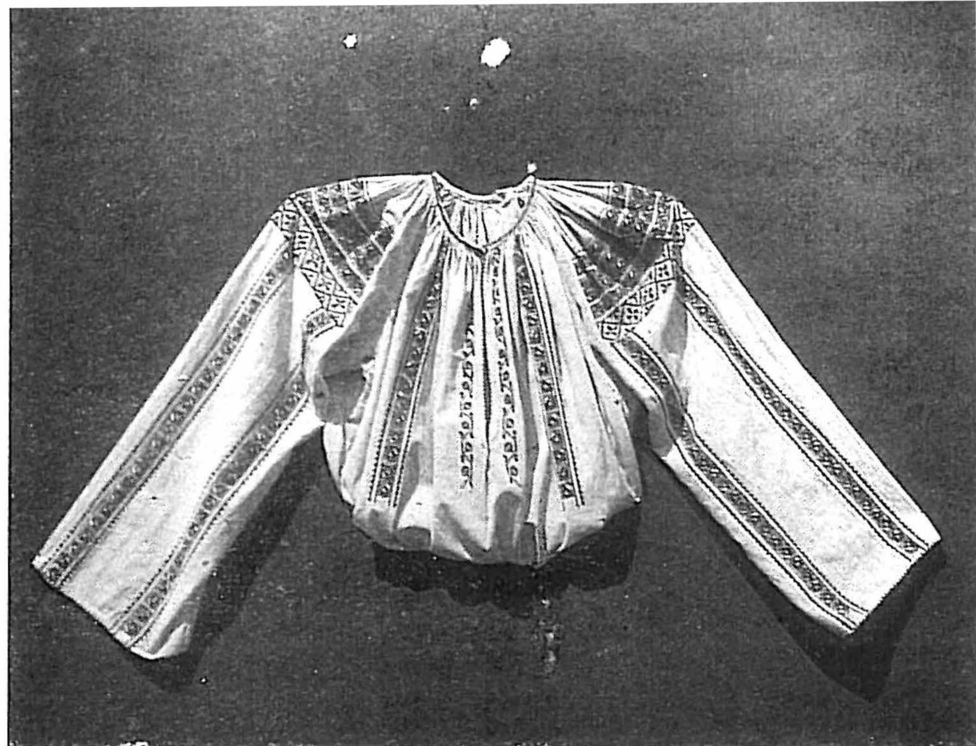
54. Femeie cu fes și cîrpă de borangic, com. Șerbănești, sec. XX.
55. Femeie cu tichie și tulpan alb, com. Crîmpoia, sec. XX.
56. Cîrpă din borangic cu șabac, com. Movileni, sec. XX.
57. Cîrpă din borangic cu șabac, com. Brebeni, sec. XX.
58. Cămașă încrețită la gît, cu altiță, com. Șerbănești, sfîrșitul sec. XIX.
59. — Detaliu de ornament la o cămașă încrețită la gît, com. Vîlcele, sec. XX.
60. Zăvelcă cu motive vegetale și antropomorfe, com. Vîlcele, sfîrșitul sec. XIX.
61. Bete cu alesături și mărgele, com. Izvoarele, sec. XX.
62. Brățări din argint lucrate la Cireașov, sec. XX.
63. Lese din mărgele policrome, com. Văleni, sec. XX.
64. Femeie în costum cu zăvelci alese peste fire, com. Șerbănești, începutul sec. XX.
65. Femeie în costum de lucru cu fustă și zăvelcă, com. N. Titulescu, sec. XX.
66. Femeie în costum cu fustă, com. Șerbănești, începutul sec. XX.

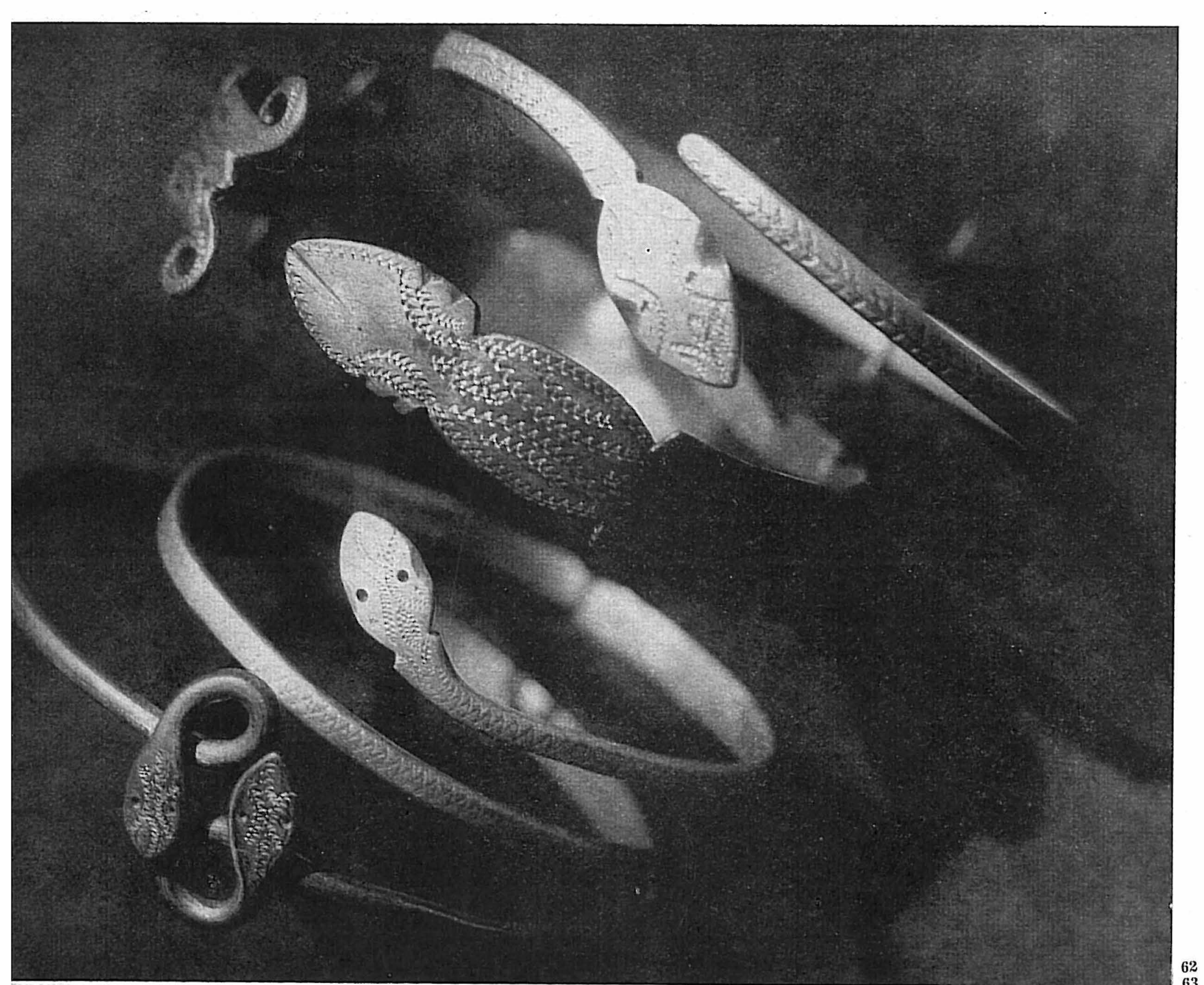
56,57

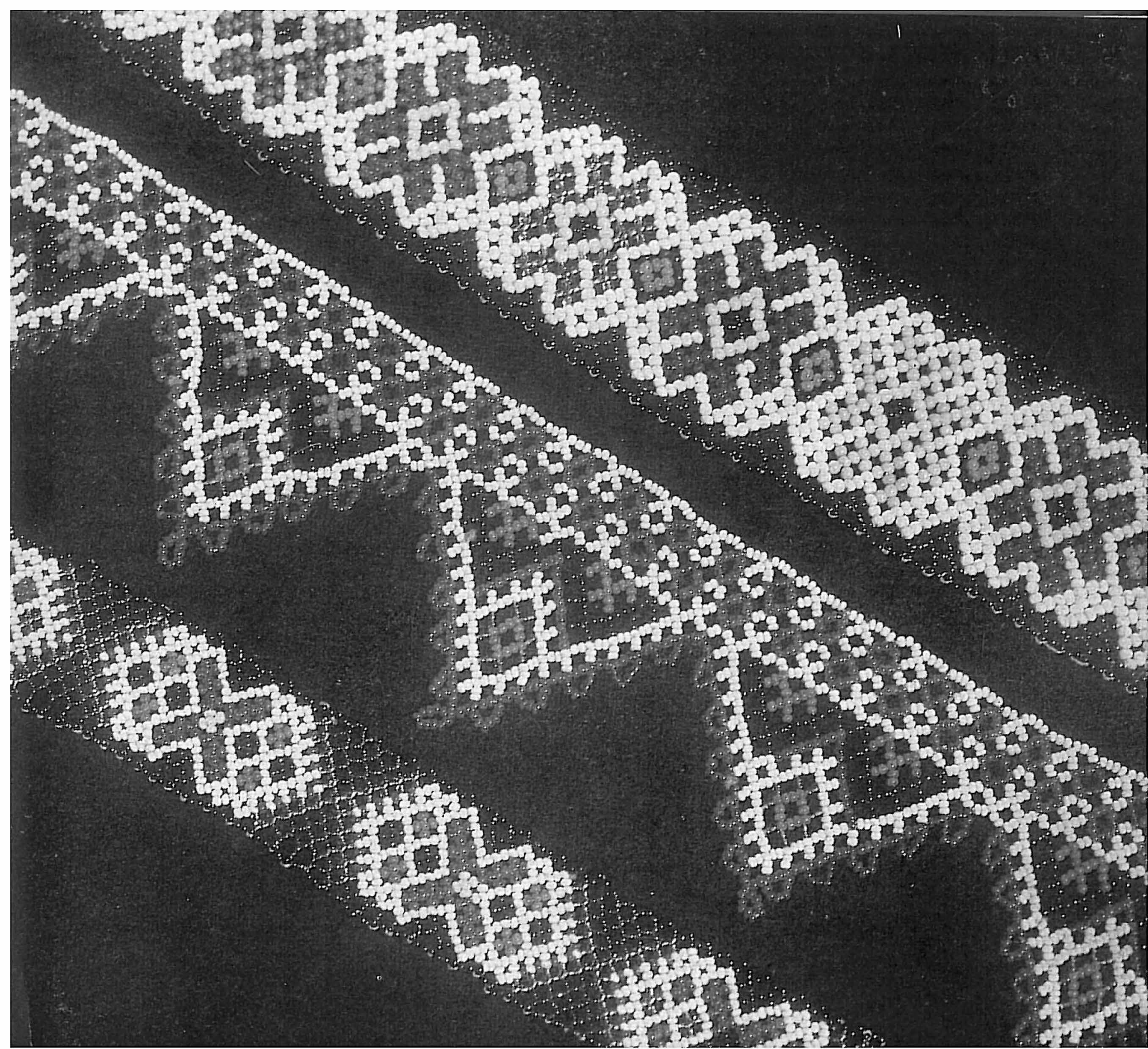
58,59

60,61

62
63

64

65

ZONA SLATINA
costumul bărbătesc

67. Cojoc cu broderii policrome, com. Vîlcele, sec. XX.
68. Bărbat îmbrăcat cu cojoc, com. Mărunței, sec. XX.
69. Bărbat cu căciulă din blană neagră, com. N. Titulescu, sec. XX.
70. Bărbat îmbrăcat cu cojoc, com. Mărunței, sec. XX.
71. Cămașă bărbătească cu platcă, com. Șerbănești, sec. XX.
72. Cămașă bărbătească cusută cu alb și bleumarin, com. Șerbănești, sec. XX.
73. Costum bărbătesc cu pieptar, com. Vîlcele, sec. XX.
74. Bărbat îmbrăcat cu ipingea, com. Crîmpoia, sec. XX.

68,69

71

72,73

74

ZONA CÎMPIA ROMANAȚILOR
costumul femeiesc

75. Femeie în costum cu zăvelci, legată peste conci cu tulpan alb, com. Vădăstrița, sec. XX.
76. Femeie cu tulpan legat peste coc, com. Brastavăț, sec. XX.
77. Femeie cu tulpan și cîrpă „îmbrobodită“, com. Fălcoi, sec. XX.
78. Femeie cu cîrpă de borangic legată pe sub coc, com. Vișina, sec. XX.
79. Cîrpă de borangic lucrată „în cărări“, com. Izbiceni, sec. XX.
80. Cîrpă de borangic — „fișiu“, com. Celeiu, sec. XX.
81. Femeie îmbrăcată în cămașă cu altiță, com. Grojdibod, sfîrșitul sec. XIX.
82. Cămașă dreaptă, com. Orlea, sec. XX.
83. Cămașă cu platcă, com. Ștefan cel Mare, sec. XX.
84. Zăvelcă cu motive geometrice și vegetale stilizate, com. Gura Padinii, începutul sec. XX.
85. Zăvelci cu motive geometrice și antropomorfe stilizate, com. Brastavăț și Vădastra, începutul sec. XX.
86. Zăvelcă cu motive geometrice, satul Celeiu, sfîrșitul sec. XIX.
87. Femeie în costum compus din cîrpă, cămașă cu altiță și zăvelci, com. Ștefan cel Mare, sfîrșitul sec. XIX.
88. Femeie în costum cu cămașă din borangic și zăvelci, com. Orlea, sec. XX.
89. Femeie în costum cu vîlnic, com. Gura Padinii, sfîrșitul sec. XIX.
90. Femeie în costum compus din cămașă dreaptă și vîlnic cu pălmițe, com. Iancu Jianu, sec. XX.
91. Bete din lînă cu alesături, sec XX, zona Cîmpia Romanaților.
92. Femeie în costum cu casac, com. Fălcoiu, sec. XIX.
93. Casac din dimie albă, com. Fălcoiu, sec. XIX.
94. Detaliu de ornament la un casac, com. Fălcoiu, sec. XIX.
95. Femeie îmbrăcată în șubă cu mîneci scurte, com. Ianca, sfîrșitul sec. XIX.
96. Femeie îmbrăcată cu cojoc de mireasă, com. Vădastra, sec. XX.
97. Cojoc cu rozete, com. Ianca, sec. XIX.
98. Pieptar „încărcat“, com. Vădastra-Vișina, sec. XX.
99. Lese din mărgele policrome, sec. XX, zona Cîmpia Romanaților.

76,77

79

80

81

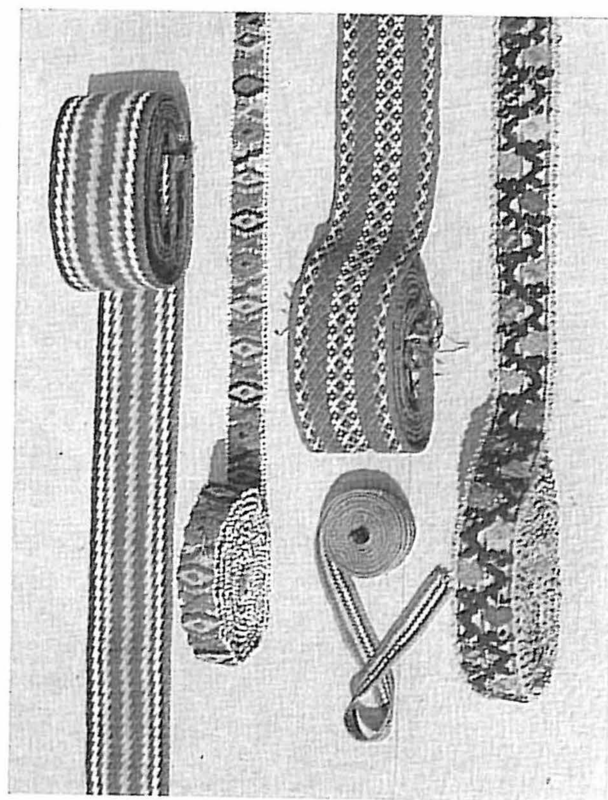

82

83

84

90,91

94,95

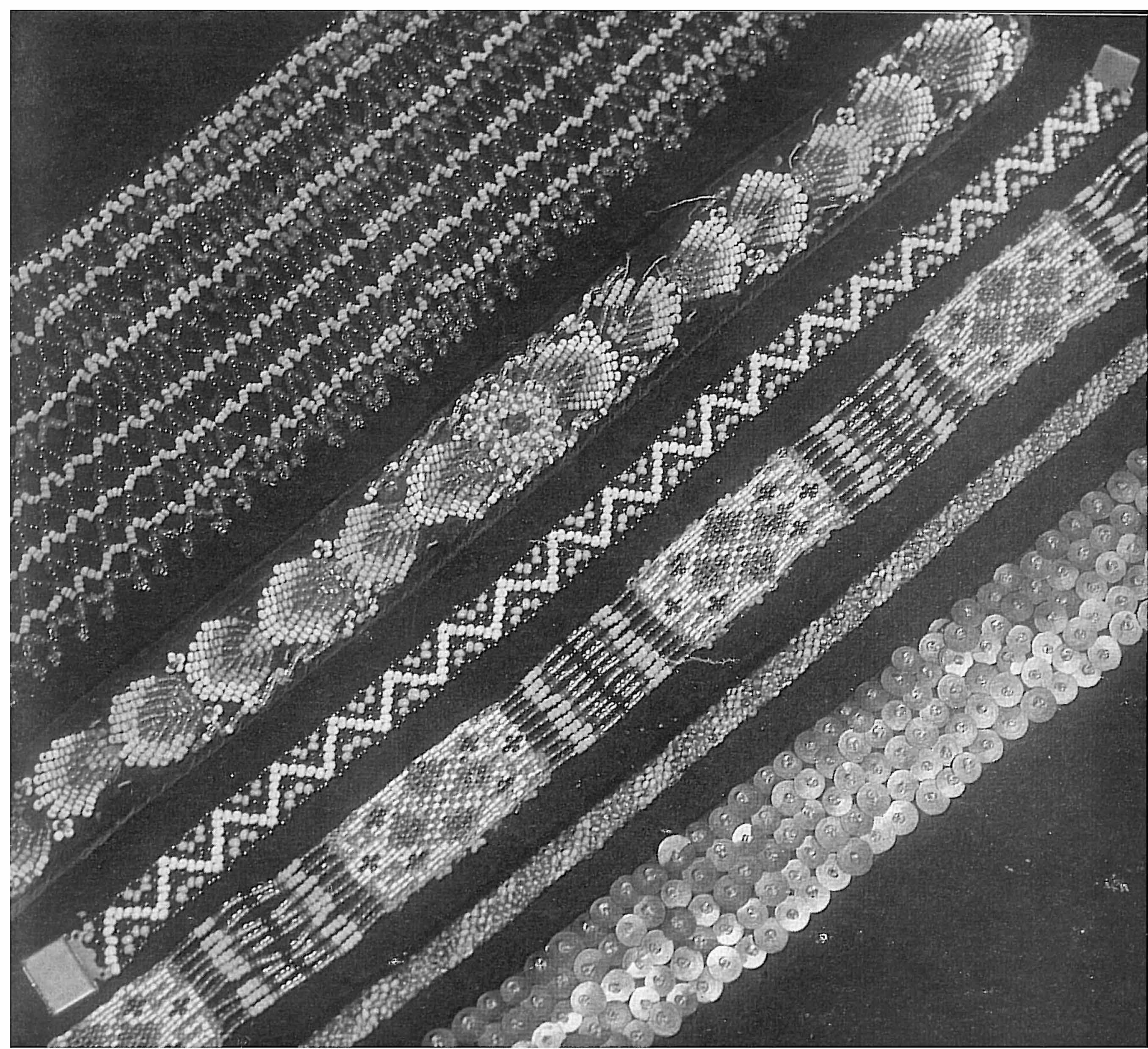
96

97

98,99

ZONA CÎMPIA ROMANAŢILOR
costumul bărbătesc

100. Bărbat în costum cu pieptar, com. Vădastra, sfîrşitul sec. XIX.
101. Bărbat îmbrăcat cu şubă albă, com. Oboga, sec. XX.
102. Bărbat îmbrăcat cu casac, com. Brastavăţ, sec. XX.
103. Pantaloni din dimie cu găitane, com. Brastavăţ, sec. XX.
104. Pantaloni din dimie cu găitane, com. Brastavăţ, sec. XX.
105. Brîie din lînă cu alesături, sec. XX, zona Cîmpia Romanaţilor.
106. Pieptar „încărcat“, com. Vădastra, sfîrşitul sec. XIX.
107. Bărbat îmbrăcat cu cojoc, com. Vădastra, 1880.
108. Pieptar cu „cosoaie“, com. Vădastra, sec. XIX.
109. Bărbat în costum cu pieptar, 1880.
110. Pieptar cusut cu ibrişin, com. Ianca, sec. XX.
111. Detaliu de cojoc, com. Dăbuleni, sfîrşitul sec. XIX.
112. Bărbat îmbrăcat cu şubă roşie, com. Iancu Jianu, sec. XX.

103, 104

105

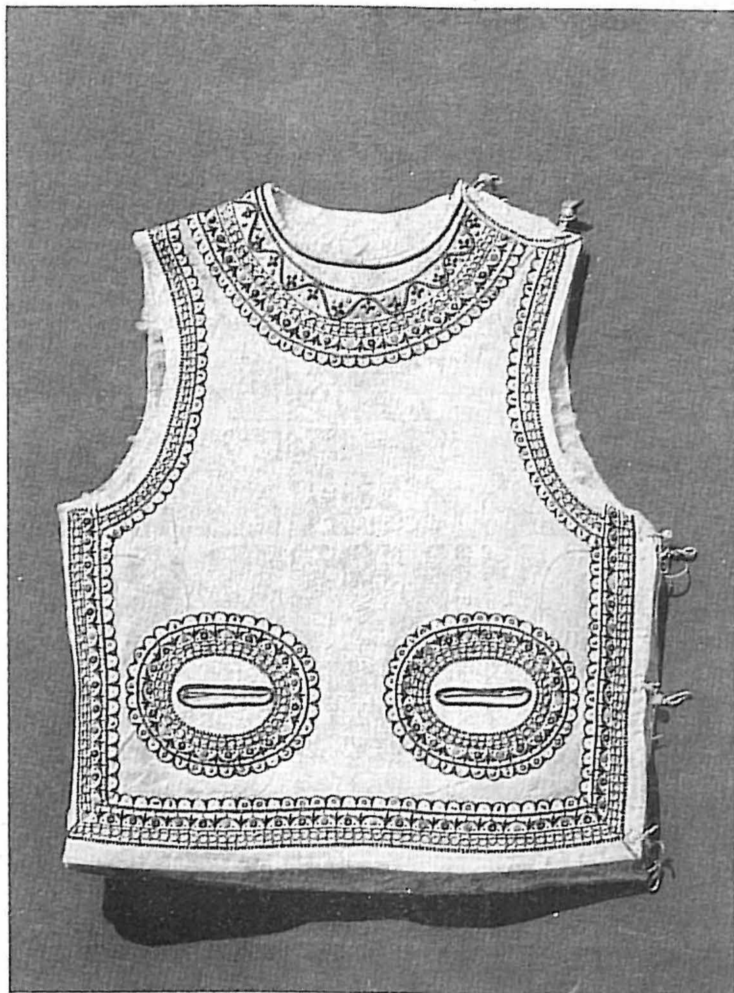

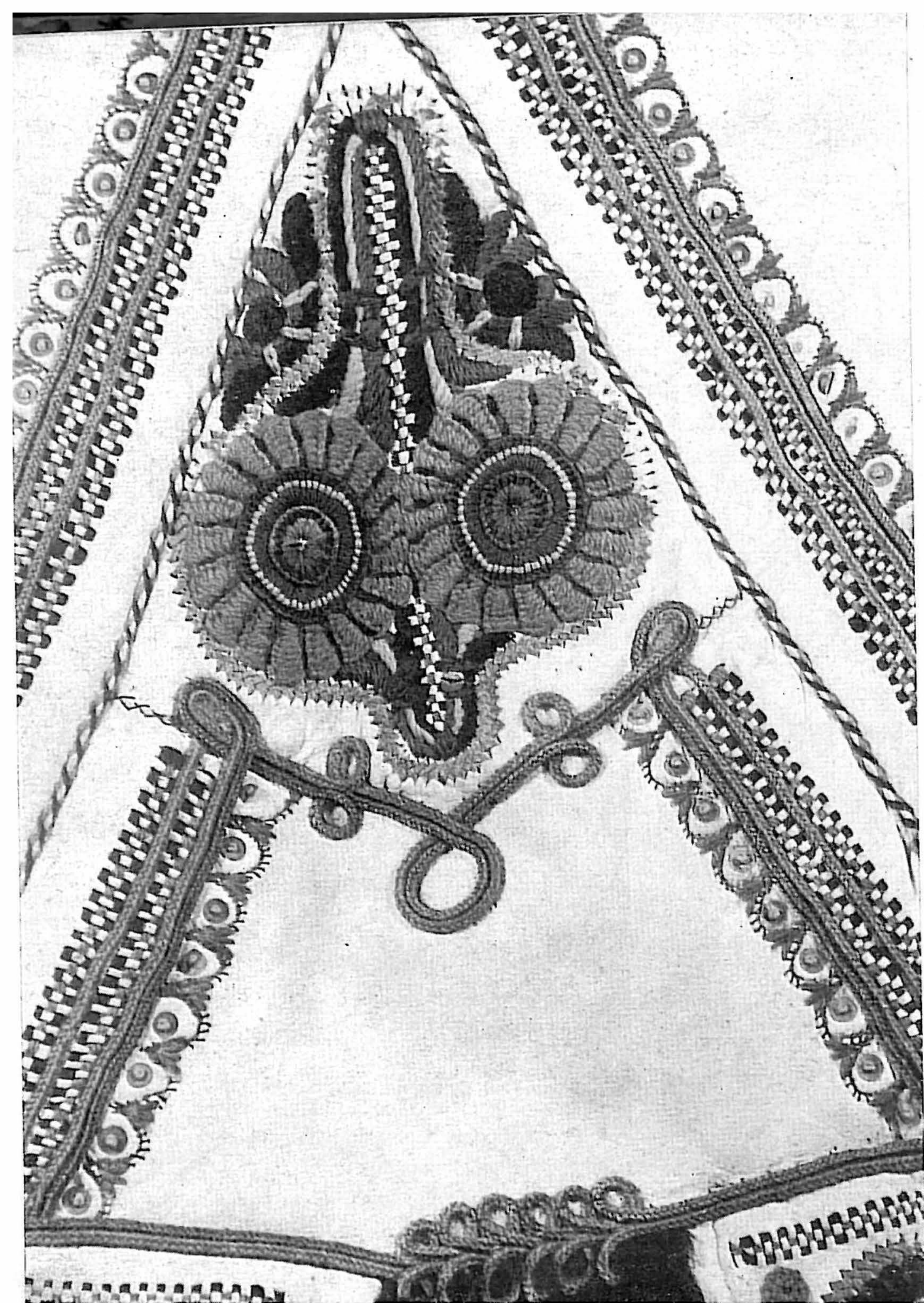
106

107,103

109,110

COSTUMUL CĂLUŞARILOR

113. Tînăr în costum de căluşar, com. Coloneşti, sec. XX.
114. Grup de căluşari, com. Vîlcele.
115. Căluşar cu pălărie, com. Coloneşti sec. XX.
116. Grup de căluşari, com. Vitomireşti.

113

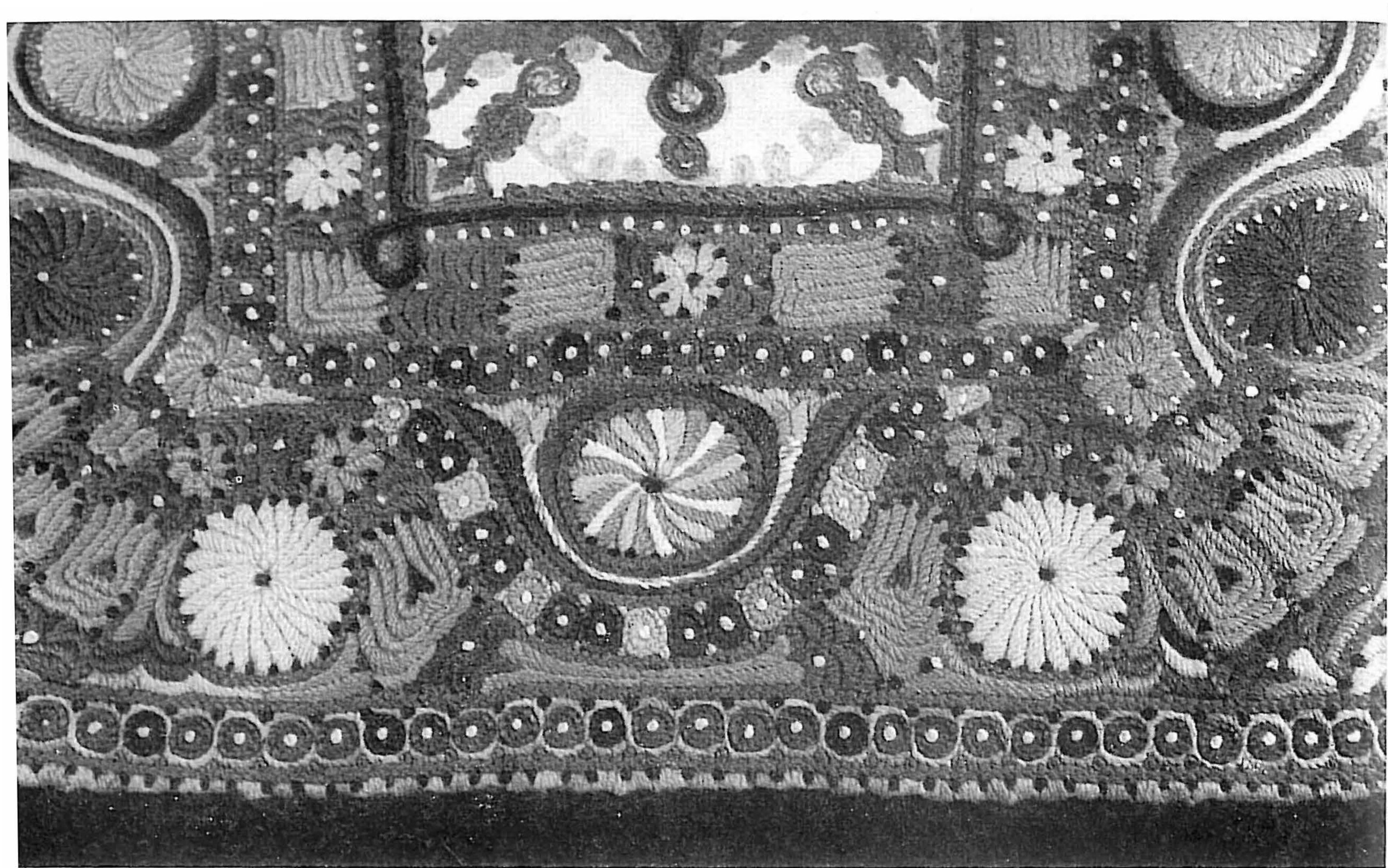
115,116

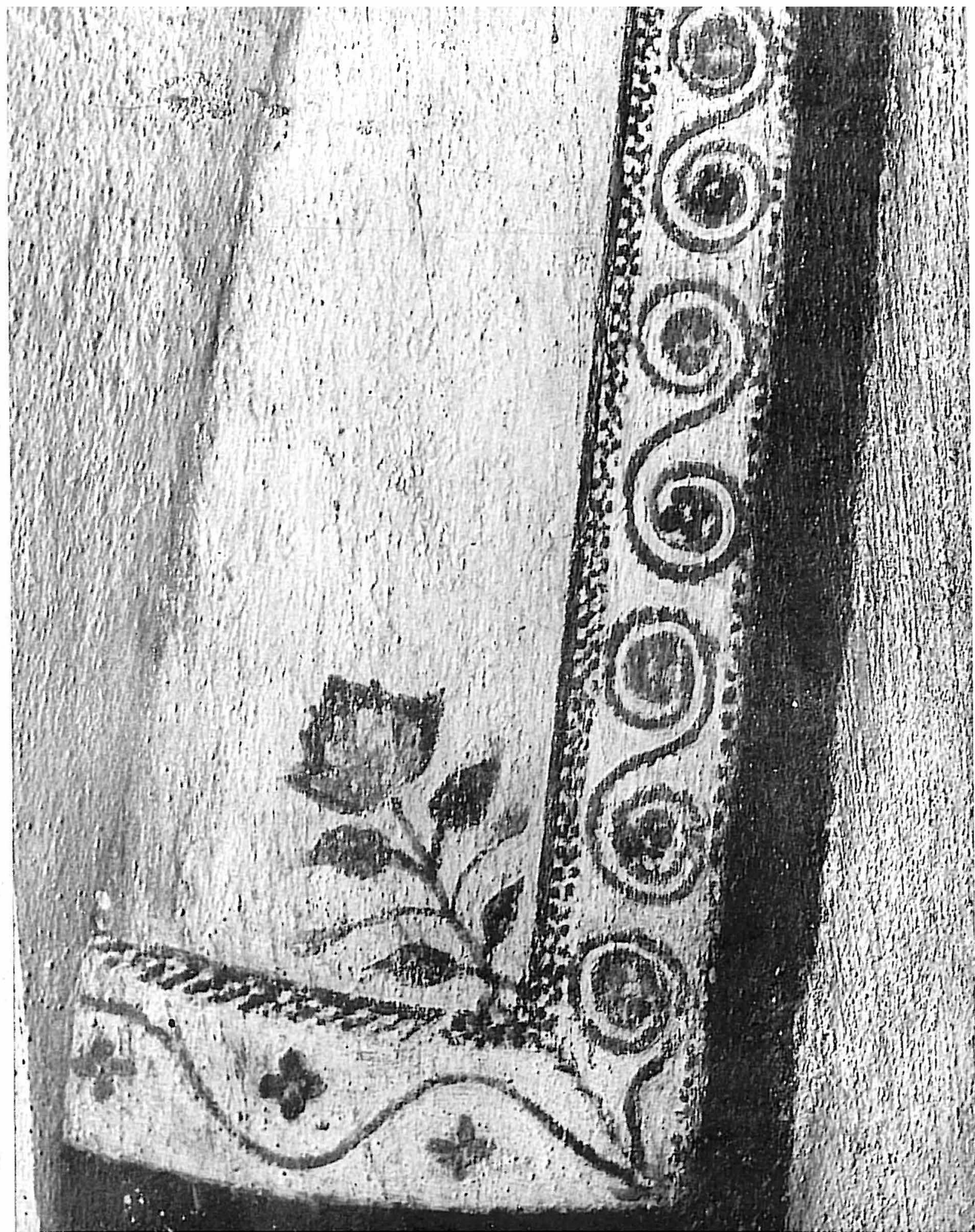
ORNAMENTICA ȘI CROMATICA PORTULUI POPULAR DIN JUDEȚUL OLT

117. Detaliu de ornament, „coarnele berbecului", com. Redea, sec. XX.
118. Detaliu de ornament pe un cojoc cu rozete, satul Vișina Nouă, sec. XX.
119. Detaliu de cojoc pe o frescă de la 1859, com. Strejești.
120. Detaliu de vîlnic „cu suvelnițe", com. Orlea, sec. XIX.
121. Zăvelcă cu „pomișori", com. Fărcașele, sec. XX.
122. Detaliu de cîrpă, com. Seaca, sec. XX.

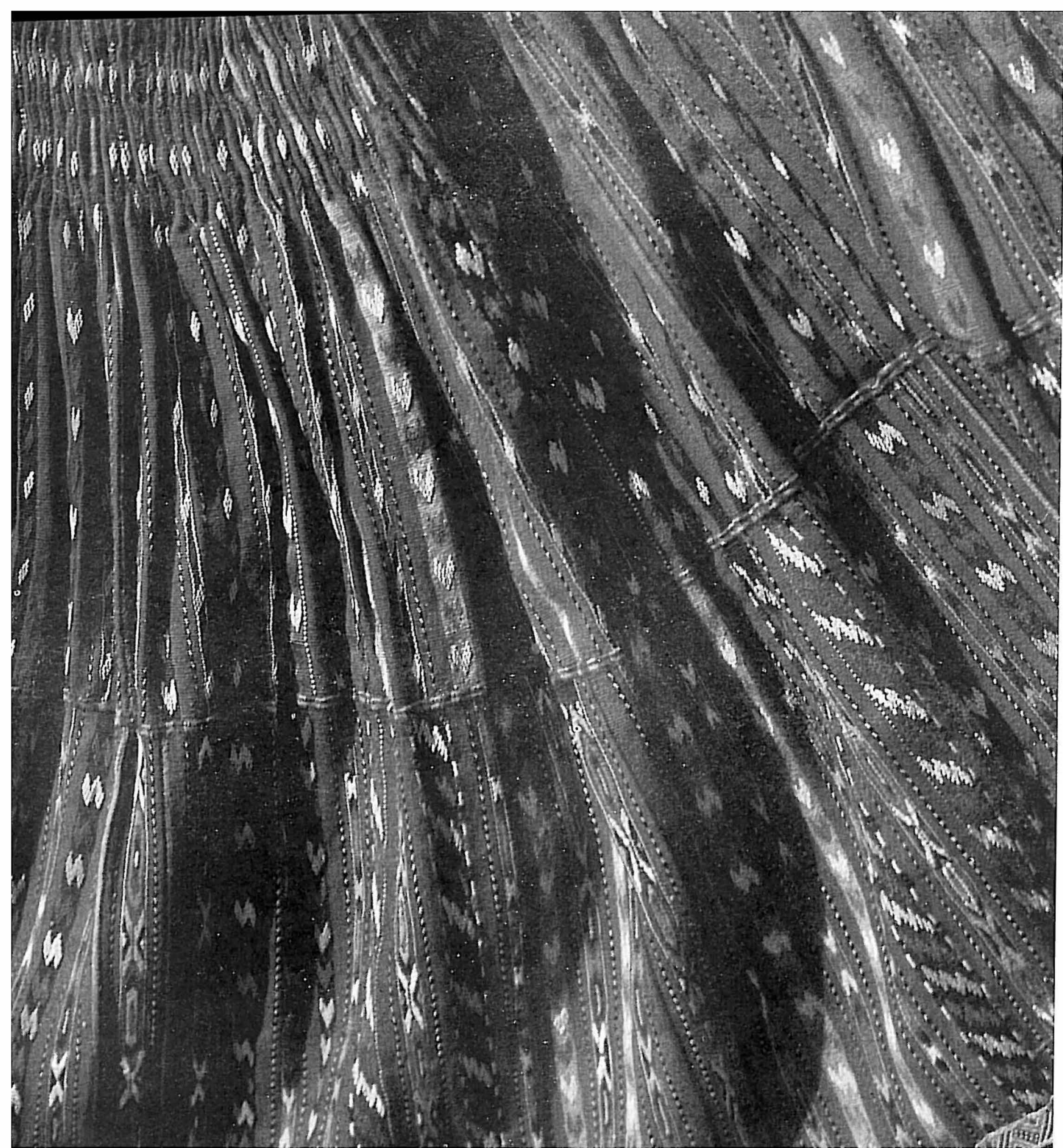

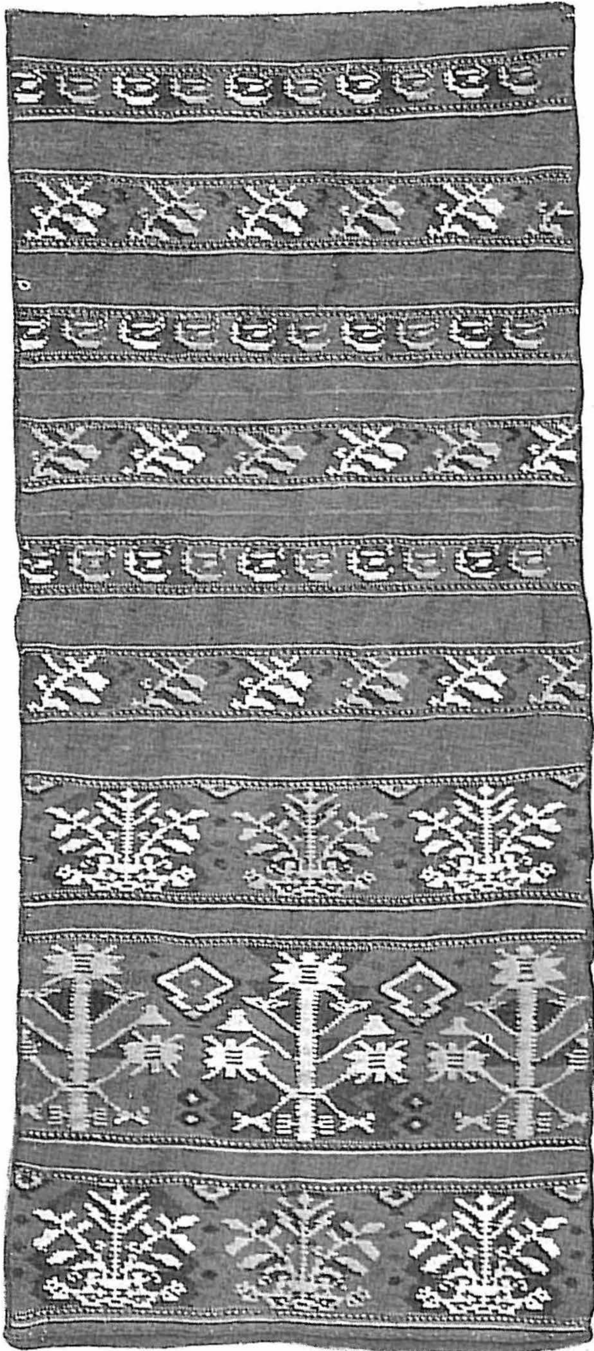
117

119

121

122

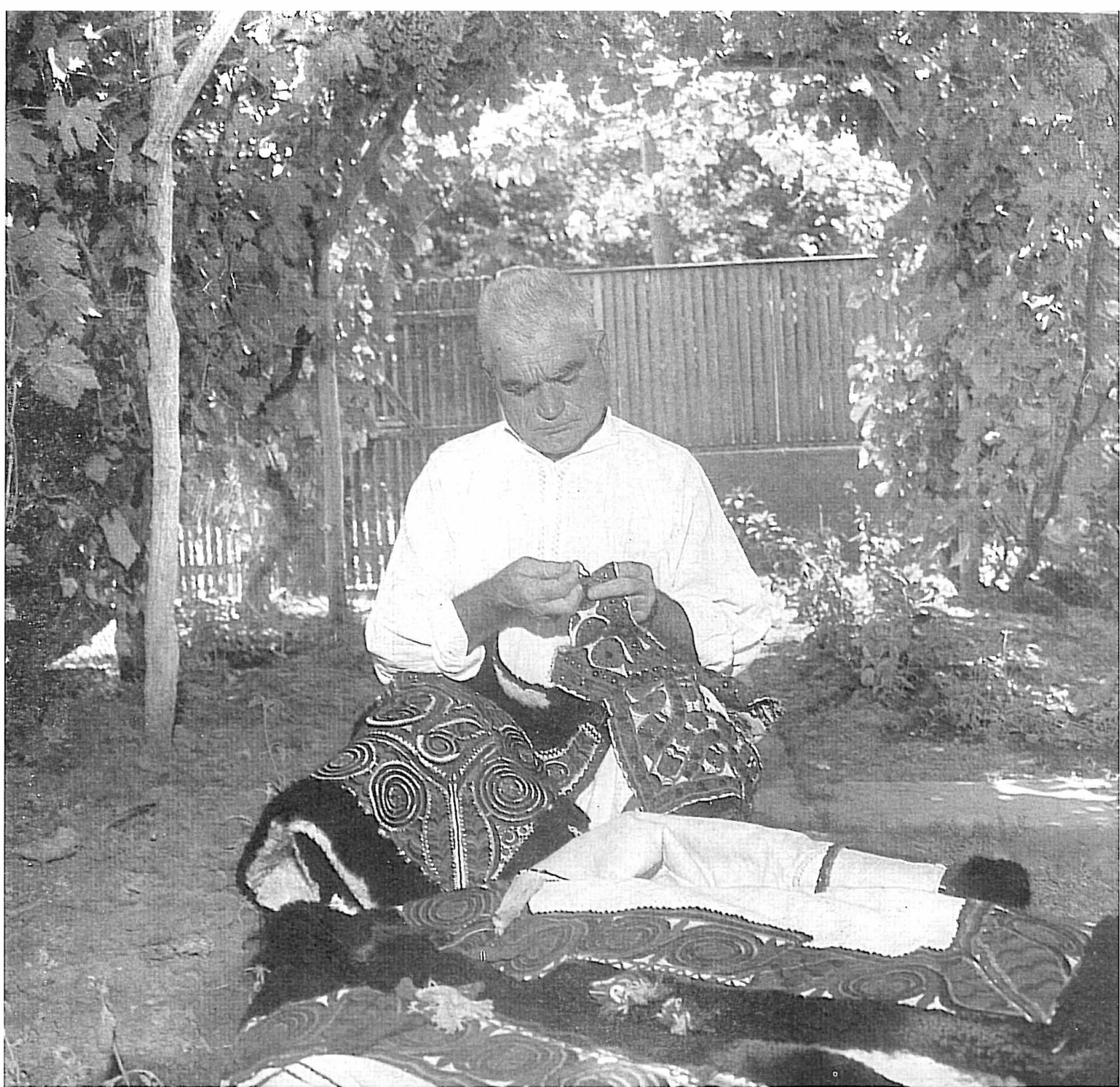
ACTUALITATEA COSTUMULUI POPULAR

123. Creatoarea Antonina Ghican, com. Cezieni.
124. Femeie cu cojoc de mireasă, com. Vădastra.
125. Cojoc bărbătesc cu cosoaie, com. Vădastra.
126. Cojocarul Nicolae Liiceanu, com. Vădastra.
127. Grup de dansatori în costume, com. Vitomirești.
128. Grup de călușari din com. Scornicești.
129. Grup de tineri în costume din județul Olt.
130. Grup de dansatori în costum, com. Vitomirești.

124,125

127

128,129

RÉSUMÉE

Parmi les départements de Roumanie, la réglon de l'Olt se détache par ses caractères spécifiques au point de vue économique, social et historique. Sur ce territoire on a pu établir une continuité d'habitat, de culture et civilisation, depuis le paléolithique jusqu'à nos jours.

Le terrltolre actuel du département Olt s'étend sur les deux bords de cette rivière, ayant une surface de 5.507 km.² et comprenant à peu près les anciens départements Olt et Romanaţi, indiqués sur la carte de la Roumanie en 1700.

La création populaire spécifique pour le département Olt comprend, entre autres, deux genres particulièrement remarquables, à savoir : le costume populaire et les tissus pour l'intérieur, ces derniers n'ayant pas été étudiés par les chercheurs scientifiques. De nombreux spécialistes qui ont étudié l'ancien département Romanaţi ont publié des ouvrages sur le costume populaire. La zone nordique du département, ainsi que la zone centrale, située sur la rive gauche de l'Olt, ont été peu étudiées, ce qui fait que des publications sur le costume populaire sont presque inexistantes.

Dans l'ouvrage „Le costume populaire du département Olt", les auteurs se proposent de combler cette lacune, considérant le costume comme un élément fondamental dans les communautés rurales, étant donné qu'il reflète l'état social de la population, ses occupations, le passé historique, les éléments nouveaux et les relations avec les régions voisines. Les chapitres de l'ouvrage comprennent des informations sur les racines historiques, ethnogénétiques et artistiques du costume, son évolution, le processus de création et les structures du caractère morphologique des zones, la multitude des fonctions, l'unité, morphologique et stylistique dans le contexte général du costume populaire roumain, les relations culturelles avec les zones voisines, le rapport culturel dialectique entre l'homme et la nature l'homme et la société.

Ayant comme point de départ l'idée que, dans la grande unité qui caractérise le costume populaire roumain, chaque région a ses traits spécifiques et ses préférences, exprimées avec prégnance dans le costume aussi, les chercheurs scientifiques ont commencé leur travail par l'étude des sources, du terrain et des pièces conservées dans les colectlions des musées, déterminant ainsi les types et les variantes du costume spécifiques aux zones ethnographiques du département Olt. En corrélant les données obtenues de la totalité des sources étudiées aves les résultats de l'analyse des pièces de costume existantes sur le terrain et dans les collections des musées, on a obtenu une image d'ensemble du costume populaire du XVIII-ème au XX-e siècles.

Le costume populaire du département Olt s'est développé sur l'ancien fond thrace-illyrien, ayant profondément imprimées les caractéristiques daciques, et il a persisté grâce à la capacité créatrice anonyme qui l'a maintenu et mis en valeur par sa forme, ses ornements, sa couleur, sa signification, et qui lui a donné graduellement des formes nouvelles, correspondant à la conception sur la vie, aux visions stylistiques et aux fonctions de chaque période, y compris de l'époque contemporaine.

Ce costume représente la totalité de nombreux métiers — tissage, teinture, couture, pelleterie, etc. —, s'alliant à des alternances et combinaisons qui configurent d'une part le caractère spécifique de l'art populaire roumain et de l'autre les caractéristiques des zones inclues dans le territoire en question.

L'étude du costume folklorique a pris en considération un temps historique représentant la tradition et un temps se rapportant à l'âge de la personne qui le possédait, car le costume appartient aussi bien à son créateur, qui lui imprime son empreinte personnelle, qu'à la communauté qui impose indirectement certaines normes sociales. Les deux aspects sont intéressants du point de vue de la réceptivité de la communauté, qui doit comprendre et apprécier la signification, la mission et le rôle de chaque pièce en une certaine époque, ainsi que la durée de l'âge permise pour l'adoption de certains vêtements.

Le costume a été apprécié en fonction de deux coordonnées : l'espace et le temps, y comprls „le temps de création" de chaque pièce en tant qu' élément qui révèle le travail des étapes de cristallisation des idées et de matérialisation créatrice de ces pièces vestimentaires.

Pour pouvoir déterminer le spécifiques zonal du département Olt, on a tenu compte aussi de la subordination réciproque et de l'interdépendence des composantes du milieu géographique, avec ses deux parties constitutives : les éléments naturels (relief, climat, réseau hydrographique etc.) et psicho-sociaux (civilisation et culture).

La localisation des différents types et variantes de costumes a été effectuée par la méthode des cartogrammes ethnographiques, et les recherches

concernant leur évolution, par la méthode historique. Les cartes et les cartogrammes ayant à la base une étude sur plus de 80% des villages du département, étude entreprise pendant une dizaine d'années, ont relevé d'une part les complexes territoriaux de civilisation et de culture, et d'autre part leur dynamique en perspective géographique et historique.

En applicant la méthode structurelle dans l'analyse du costume populaire du département Olt, on a eu comme but la détermination de quelques modèles, pour la considération contextuelle, corrélationnaire, des éléments constitutifs, en observant l'aspect traditionnel, conservateur des variations et du système, mais aussi le mécanisme des transformations.

La corrélation des données obtenues par l'analyse du costume populaire sous tant d'aspects a mené à quelques conclusions intéressantes en ce qui concerne son caractère unitaire et original :

— Aux XVIII-ème et XX-ème siècles, les membres des différentes communautés rurales pouvaient être identifiés d'après leur costume et leurs bijoux, leurs attitudes et gestes, sans tenir compte d'autres traditions (le dialecte local, les institutions, les coutumes, etc.), ce qui a beaucoup contribué à leur unité. Ainsi, bien que le costume du département Olt appartienne — du point de vue de sa structure — au type caractéristique, comprenant des „catrințe" (une sorte de tabliers paysannes) ou des „vilnic" (jupes de laine). brodées de fleurs, type spécifique à l'Olténie, aux différentes foires les gens de cette partie du pays se distinguent de autres zones et se reconnaissent entre eux d'après le couleur et la manière de disposer les ornements, de porter le voile, le fichu ou d'autres pièces, ce qui démontre que dans le cadre d'une même unité on peut manifester aussi une certaine diversité.

— L'analyse des éléments de permanence — structure morphologique, chromatique — a souligné le fait que pendant les siècles passés il y avait des catégories sociales de la paysannerie pouvant se permettre un certain luxe, pour marquer un état économique spécial ; comme exemples de cette sorte, on peut citer les colliers de médailles, de monnaies, de pièces d'or ; la touloupe de noces avec manches ; les pelisses fourrées et d'autres ornements. Le fait même qu'on portait de pareilles pièces était un signe pour reconnaître une position sociale acquise.

— En ce qui concerne le côté fonctionnel du costume comme signe distinctif, une différentiation nette a été faite entre le vêtement traditionnel féminin et celui des hommes. Au cours du temps, il y a eu des interdictions de nature magique et religieuse touchant au fait que les deux sexes ne pouvaient pas porter les mêmes pièces vestimentaires, interdictions dont la signification initiale est disparue, mais qui furent transmises sans d'autres formes jusqu'à nos jours.

Cette différentiation était tranchante jusqu'aux premières décennies du XX-ème siècle, et aucune femme n'aurait risqué l'opprobre de la société en portant, par exemple, des pantalons ; de même aucun homme, par peur du ridicule, n'aurait porté des robes ou des bijoux de femme.

— Ce qui est valable pour la différentiation entre les sexes l'est aussi, en grande mesure, pour la différentiation selon les âges ; il était absolument évident que les vêtements variaient en fonction de l'âge de la personne qui les portait.

— L'unité de costume populaire du département Olt se manifeste dans le domaine de certains éléments fondamentaux : matière première, coupe, disposition des ornements, chromatique.

Pour ce qui est de la matière première, la caractéristique du costume populaire du département Olt et du costume populaire roumain en général consiste dans l'emploi des tissus blanc de laine, des toiles de lin, de chanvre ou de cotton.

La couleur blanche du fond indique une tradition venant des ancêtres du peuple roumain, les Daces.

L'unité du costume au point de vue de la coupe consiste dans sa simplicité, ses différentes parties étant coupées en ligne droite, et dans l'utilisation intégrale des matériaux, ce qui constitue la caractéristique du costume populaire roumain tout entier.

Un autre aspect de l'unité se manifeste dans le domaine du décor. Tout ornement, brodé ou tissé, est disposé avec discrétion et mesure, concentré en champs délimités avec précision, qui se détachent sur les portions blanches, non-ornementés, des chemises, des touloupes, des pelisses fourrées, des casaques, etc. L'ornement est disposé de telle façon à accentuer les lignes de la coupe, aussi bien que celles du corps humain, ainsi qu'on peut s'en rendre comptes des pelisses, casaques et touloupes.

Les principaux champs ornementaux des chemises sont disposés autour du cou, sur les épaules, au long des manches, sur la poitrine et sur la bordure de la jupe. Les motifs décoratifs sont géométriques, en forme de fleurs ou zoomorphes, fortement stylisés.

La chromatique est un autre élément d'unité du costume populaire du département Olt. Le coloris spécifique est vif, bien harmonisé par l'alternance de nuances contrastantes avec des tons neutres.

Les couleurs de base employées au XVIII-ème siècle sont : le rouge, le noir, le bleu et le fil d'or. Dans la région du sud, le costume a été plus vivement coloré, la palette utilisée étant plus riche — du jaune, du vert, du brun — tandis que la zone située au nord-est est plus sobre et se distingue par les fils d'or ou d'argent et par les perles colorées.

Les pièces provenant de la fin du XIX-ème siècle constituent le sommet atteint par le costume populaire du territoire étudié au point de vue morphologique, chromatique et décoratif.

L'analyse des pièces du costume du département Olt a fait ressortir le fait que les matières premières étaient pour la plupart des produits domestiques : du lin, du chanvre, de la laine, la culture des plantes, l'élevage du bétail destiné à produire les fibres nécessaires à la confection des pièces vestimentaires étant en corrélation étroite avec le développement des métiers domestiques et de ceux spécialisés.

A ces matières de base sont venus s'ajouter ensuite le cotton, le soie grège, les fils d'or et d'argent, les perles et les paillettes.

Un chapitre de l'ouvrage est consacré à ces aspects, tout en rattachant au chapitre dédié aux métiers et aux techniques de travail employées à la confection des pièces de costume et destinées à faire ressortir le caractère spécifique des zones.

L'analyse des aspects unitaires du costume populaire département Olt, dans l'ensemble de l'art populaire roumain, a souligné l'existence de trois zones ethnographiques distinctes, représentant des traits stylistiques bien définis :

— *La zone Olt,* située au nord-est du département, est délimitée à l'ouest par la barrière naturelle de la rivière Olt, s'avoisinant au nord-est du département Argeş, et au nord-ouest du département Vilcea ; elle comprend 20 communes, constituant dans le cadre de l'unité morphologique et stylistique nationale une expression artistique distinguée en tant que reflet des variations du système connu.

Le costume des femmes de la zone Olt fait partie du type de costume avec deux jupes, tandis que le costume des hommes consiste en pantalons collants, blancs, et une chemise qui tombe jusqu'aux genoux. Il est caractérisé par une distinction et une élégance évoquant le brillant des costumes médiévaux ou des costumes folkloriques d'Argeş ainsi que la chromatique discrète de ceux de Vilcea, dans une forme tout à fait originale.

— La Zona *Slatina*, située dans la plaine élevée et large de Boian, à gauche de la rivière Olt, comprend 24 communes constituant une unité ethnographique caractérisée par le costume à tabliers ou par les jupes d'une rare sobriété et distinction, grâce à une chromatique où prédominent des combinaisons de bleu marine, blanc, rouge, noir et à la coupe évasée des pièces composantes.

— *La Zone de La Plaine de Romanaţi* occupe le territoire entier situé sur la rive droite de l'Olt, comprenant aussi une partie du Plateau Gétique, avec 52 communes.

Le costume des femmes en cette zone — avec des „catrinţe" — et celui des hommes — pantalons blancs et chemise longue — se remarque par son unité stylistique et ses couleurs vives, spécifiques aux zones ensoleillées des plaines. Les départements voisins sont celui de Dolj, à l'ouest, et de Teleorman, à l'est, et on y peut remarquer quelques interférences et échanges culturels, comme un indice des relations avec les zones similaires de la Plaine du Danube, qui s'étendent du département Mehedinţi jusqu'au département Tulcea.

Pour chaque zone sont analysées en détail : la coiffure, les parures pour la tête, les habits, les chaussures, sous tous les aspects.

Un bref chapitre présente le costume des «căluşari» (danseurs qui exécutent certaines danses populaires roumaines), étant donné le renom du département en ce domaine.

L'ouvrage a pour but de venir aussi en aide aux personnes qui désirent couper, broder et peindre avec des substances extraites des plantes. C'est pourquoi on y présente des planches, des techniques de broderie, la coupe des principales pièces de costume et 22 recettes pour peindre.

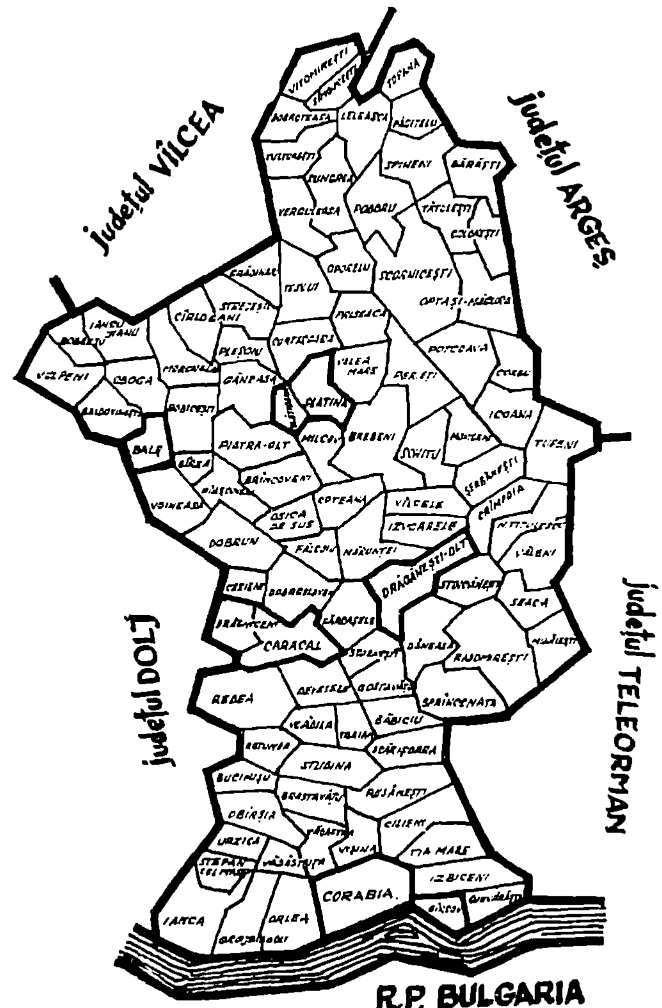
Un chapitre final et consacré à l'actualité et à la modernité du costume, accentuant la complexité du processus évolutif et de son caractère permanent, le comportement à suivre pour l'introduction et l'adaptation du mécanisme qui le détermine.

SUMAR

TIPARUL EXECUTAT LA
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
BUCUREŞTI

Județul Olt

județul VÎLCEA
județul ARGEȘ
județul DOLJ
județul TELEORMAN
R.P. BULGARIA
CARACAL
CORABIA
VULPENI
PIATRA-OLT
DOBRUN
VOINEASA
REDEA
IZBICENI
IANCA
ORLEA
TUFENI
ICOANA
SEACA
STUDINA
SPINENI
DRĂGĂNEȘTI-OLT

